

APSTIPRINĀTS
Cesvaines novada domes
2017. gada 28. septembra sēdē Nr. 19 (4.paragrāfs)

Cesvaines novada pašreizējās situācijas raksturojums un analīze (1. redakcijas projekts)

CESVAINE 2017

Izstrādājusi Cesvaines novada dome

SATURS

Saturs	2
Izmantotie saīsinājumi	5
1. Vispārīgs Cesvaines novada ģeogrāfiskais apraksts	6
2. Vēsturiskā attīstība	9
3. Dabas resursi	10
3.1. Ģeoloģiskā uzbūve.....	10
3.2. Derīgie izrakteņi	10
3.3. Pazemes ūdeņu resursi	11
3.3.1. Pazemes ūdeņu vispārīgs raksturojums	11
3.3.2. Gruntūdeņi un artēziskie ūdeņi.....	11
3.4. Ūdensteces un ūdenstilpes	12
3.4.1. Ūdensteces	14
3.4.2. Ūdenstilpes	15
3.4.3. Zemes resursi	16
4. Iedzīvotāji un apdzīvotība	19
4.1. Demogrāfiskais raksturojums	19
4.2. Apdzīvojuma struktūra	22
4.3. Nekustamo īpašumu raksturojums.....	23
5. Vietējā pārvaldes struktūra.....	26
5.1. Vietējās pārvaldes lēmējvara	26
5.2. Pārvaldes izpildvaras struktūra	27
5.3. Pašvaldības funkciju nodrošinājums.....	29
5.4. Pašvaldības iestādes un uzņēmumi	30
5.4.1. Pašvaldības iestādes.....	30
5.4.2. Pašvaldības uzņēmumi	31
5.5. Spēkā esošie plānošanas dokumenti	32
5.6. Galvenie attīstības un sadarbības projekti	32
5.6.1. Galvenie īstenotie attīstības projekti.....	32
5.6.2. Uzsāktie attīstības projekti	34
5.6.3. Sadarbības partneri	35
5.7. Pašvaldības komunikācijas resursi.....	35
5.8. Pašvaldības budžets	36
6. Valsts iestādes	40
7. Sociālā infrastruktūra	41
7.1. Iedzīvotāju mājokļi	41

7.2.	Izglītības iespējas	41
7.2.1.	Cesvaines novada pimskola “Brīnumzeme”	41
7.2.2.	Cesvaines vidusskola	42
7.2.3.	Cesvaines internātpamatiskola.....	45
7.2.4.	Cesvaines Mūzikas un mākslas skola.....	46
7.2.5.	Mūžizglītība.....	47
7.2.6.	Cesvaines novada domes Bērnu un jauniešu centrs	47
7.3.	Kultūras un reliģiskās iestādes.....	48
7.3.1.	Cesvaines kultūras nams.....	48
7.3.2.	Cesvaines bibliotēka.....	49
7.3.3.	Cesvaines novada Kraukļu bibliotēka	51
7.3.4.	Cesvaines muzejs.....	52
7.3.5.	Cesvaines evaņģēliski luteriskā baznīca.....	52
7.3.6.	Cesvaines Romas katoļu baznīca.....	54
7.4.	Veselības aprūpes sistēma.....	54
7.5.	Sociālās nodrošināšanas sistēma.....	55
7.5.1.	Cesvaines sociālais dienests	55
7.5.2.	Sociālās aprūpes nodala.....	57
7.5.3.	Bāriņtiesa	57
7.5.4.	Grašu bērnu ciemats	58
7.5.5.	Dzimtsarakstu nodala	59
7.5.	Sporta infrastruktūra	59
7.6.	Drošības uzturēšana	60
7.7.	Kapsētas, apbedījumu vietas	61
7.8.	Komercpakalpojumi.....	61
8.	Tehniskā infrastruktūra	62
8.1.	Ūdensvads, kanalizācija, attīrišanas iekārtas	62
8.1.1.	Ūdensapgāde.....	62
8.1.2.	Kanalizācija	63
8.1.3.	Attīrišanas iekārtas	64
8.2.	Satiksmes ceļi un satiksmes drošība, transports	65
8.2.1.	Autoceļu tīkls.....	65
8.2.2.	Citas transporta komunikācijas.....	66
8.2.3.	Sabiedriskais transports	66
8.2.4.	Privātie transportlīdzekļi.....	66
8.3.	Elektroenerģijas ražošana un energoapgāde, gāzes apgāde	67
8.4.	Telekomunikācijas un sakari.....	67
8.5.	Atkritumu apsaimniekošana	68

8.6.	Siltuma apgāde.....	68
9.	Teritorijas īpašās vērtības.....	70
9.1.	Dabas vērtības.....	70
9.1.1.	Īpaši aizsargājamās dabas teritorijas.....	70
9.1.2.	Dabas pieminekļi	70
9.1.3.	Mikroliegumi un īpaši aizsargājamie biotopi	70
9.1.4.	Vidējas nozīmes objekti	71
9.2.	Kultūras pieminekļi.....	71
9.3.	Ainava.....	79
10.	Teritorijas slodzes un riski.....	80
10.1.	Dabas riski.....	80
10.2.	Antropogēnās slodzes uz vidi.....	80
10.3.	Tehnogēnie riski.....	81
10.4.	Civilā aizsardzība teritorijā	82
11.	Saimnieciskā darbība un nodarbinātība.....	83
11.1.	Uzņēmējdarbības vides kopējs raksturojums	83
11.2.	Lauksaimniecība.....	84
11.3.	Mežkopība un mežsaimniecība	86
11.4.	Tūrisms.....	86
12.	Nevalstiskās organizācijas.....	88

IZMANTOTIE SAĪSINĀJUMI

AP – attīstības programma

BJC – Bērnu un jauniešu centrs

CSDD – Ceļu Satiksmes Drošības Direkcija

CSP – Centrālā statistikas pārvalde

HES - hidroelektrostacija

LAD – Lauku atbalsta dienests

LDC – Lauksaimniecības datu centrs

LIZ – lauksaimniecībā izmantojamā zeme

LVGMC – VSIA "Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas centrs"

NAI - Notekūdeņu attīrīšanas iekārtas

NVA – Nodarbinātības valsts aģentūra

PA – Pašvaldības aģentūra

PMLP – Pilsonības un migrācijas lietu pārvalde

SIA - Sabiedrība ar Ierobežotu Atbildību

SVID – Stiprās puses, vājās puses, iespējas un draudi

TIC – tūrisma informācijas centrs

v.j.l. – virs jūras līmeņa

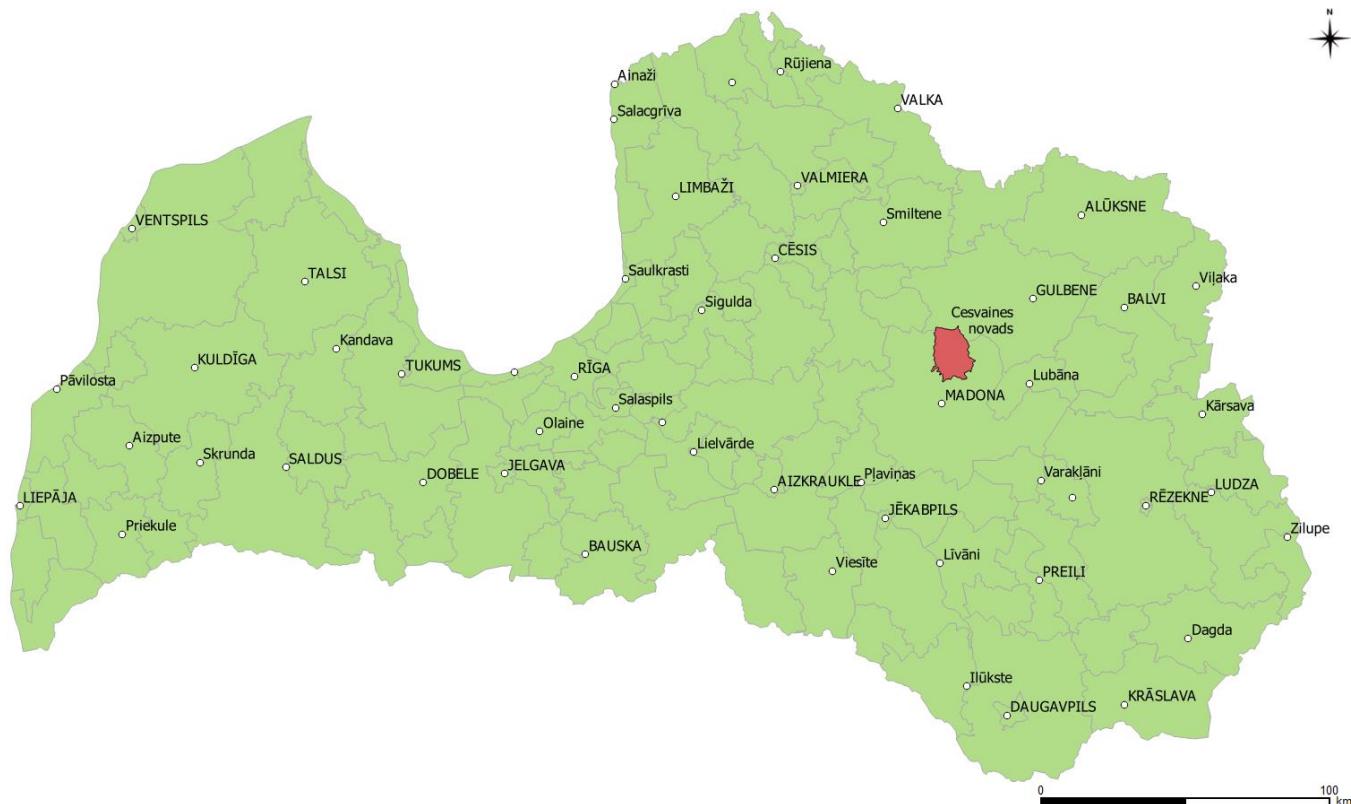
VARAM – Vides aizsardzības un reģionālas attīstības ministrija

VŪO – virszemes ūdens objekts

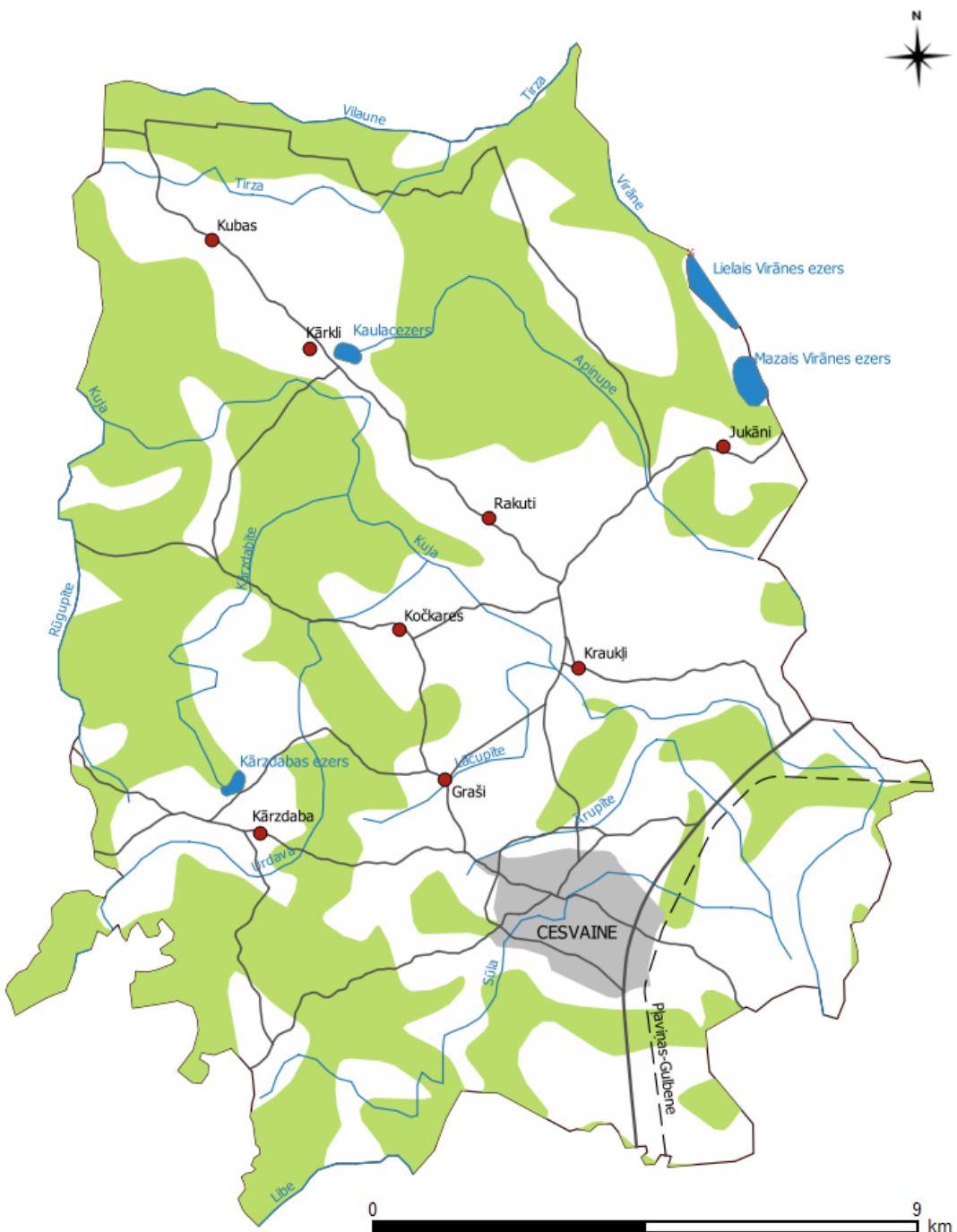
VZD – Valsts zemes dienests

1. VISPĀRĪGS CESVAINES NOVADA GEOGRĀFISKAIS APRAKSTS

Cesvaines novads atrodas Latvijas Republikas ziemeļaustrumu daļā un Vidzemes augstienes austrumu daļā (sk. 1.1. att.). Teritorija robežojas ar Madonas un Gulbenes novadiem. Pēc 2009. gada administratīvi teritoriālās reformas Cesvaines novada teritorijā (kopējā novada teritorijas platība ir 190,5 km²) ietilpst Cesvaines pilsēta un Cesvaines pagasts (sk. 1.2. att.). Novada centrs – Cesvaines pilsēta – atrodas 165 km attālumā no Rīgas, 16 km attālumā no Madonas, 38 km attālumā no Gulbenes. Lai gan novada centrs atrodas salīdzinoši tālu no galvaspilsētas, tomēr sakarus ar to un pieguļošajiem novadiem nodrošina plaš autoceļu tīkls.

1.1. attēls. Cesvaines novada teritorija Latvijā (izstrādājusi R.Putniņa, izmantojot Envirotech GIS Latvija 10.2)

1.2. attēls. Cesvaines novada teritorija (izstrādājusi R.Putniņa, izmantojot Envirotech GIS Latvija 10.2)

Novada reljefs ir dažāds – pauguri mijas ar ioplakām.. Cesvaines apkārtnes augstākais punkts ir Nesaules kalns (285 m v.j.l.), kas atrodas Madonas novada Aronas pagastā starp Kusu, Liezēri un Cesvaini. Absolūtās augstuma atzīmes svārstības starp 145 un 170 m. Kārzdabas apkārtnē vairākas pauguru virsotnes pārsniedz 200 m v.j.l. – Mustu kalns, Pakuļkalns, Stradu kalns, Volģu kalns, Austras kalns, Lisiņkalns. Relatīvais pauguru augstums no 3 - 5 līdz 10 - 20 m, to nogāzes lielākoties ir lēzenas. Tie ir pagarināti valņi ar pārpurvotām ioplakām. Austrumu daļā reljefs pāriet Vidzemes centrālās augstienes marginālā nogāzē un Lubānas līdzenumā. Zemākā vieta novadā ir Čonku purvs. Jaunāks ģeoloģiskais veidojums ir Sulas upes dziļā grava, kas līkumo caur teritoriju 20 km garumā. Sula ir sekla (no 0,3 līdz 0,5 m), gultnes platums nepārsniedz 5 m.

Novada hidrogrāfisko tīklu veido Kuja, Sula, Tirza, Apiņupīte, Ārupīte, Kārzdabīte, Lācīte, Libe, Rūgupīte, Urdava, Vilaune un Virāne. Lielākie ezeri novadā ir Mazais Virānes ezers (47,2 ha), Kārzdabas ezers (12 ha), Kaulacezers (7 ha), Lūšu ezers (6,4 ha), Zupānu ezers (3,3 ha), Lielezers (1,8 ha) un Mucenieks (1,8 ha).

Klimatiskos apstākļus Cesvaines novadā ietekmē reljefs. Apmākušos dienu skaits vidēji gadā sasniedz 155 – 160 dienas. Temperatūras ziemā ir zemākas, sniega periods ir garaks, izkrīt vairāk nokrišņu, ir mākoņaināks un biežāk veidojas migla. Aukstākais mēnesis ir janvāris, kad vidējā gaisa temperatūra ir -7°C . Zemākā reģistrētā temperatūra ziemas periodā -39°C . Atlantijas gaisa masu ietekmē ziemās raksturīgi atkušņi, taču atsevišķās ziemās tie var arī nebūt. Nokrišņu daudzums vidēji gadā ir 765 mm. Nokrišņi visvairāk izkrīt vasaras periodā, maksimumu sasniedzot jūlijā. Siltākais mēnesis ir jūlijs, kad vidējā gaisa temperatūra ir no $+16^{\circ}\text{C}$ līdz $+16,5^{\circ}\text{C}$. Arī vasarā ciklonu darbības ietekmē, gaisa temperatūra var ievērojami svārstīties. Augstākā reģistrētā temperatūra $+33^{\circ}\text{C}$.

Cesvaines novada lielāko teritorijas daļu aizņem lauksaimniecībā izmantojamā zeme, nedaudz mazāk ir mežu.

Simbolika

Ģerbonī attēlota uz zaļā fona (pilsētā) vai sarkanā fona (novadā) zeltaina pakavsahta, tādas senāk nēsāja senie latviešu cilšu pārstāvji, kas apdzīvoja Cesvaini no 9. līdz 13. gs. Pakavsahta simbolizē seno latviešu cilšu vēsturi līdz vācu iebrukumam.

Cesvaines novada karogs akceptēts 2011. gadā.
Autors - Jānis Strupulis.

Cesvaines novada ģerbonis ar salikumu - zeltaina sakta uz sarkana fona tika apstiprināts 2010. gada 3. novembrī. Gerboņa autors – Jānis Strupulis.

Cesvaines pilsētas ģerbonis ar salikumu - zeltaina sakta uz zaļa fona tika apstiprināts 1999. gada 25. aprīlī. Gerboņa autors – Jānis Strupulis.

2. VĒSTURISKĀ ATTĪSTĪBA

Informācijas avots: Cesvaines novada mājaslapa www.cesvaine.lv

Cesvaines vēsture liecina par tās nozīmīgumu Latvijas vēsturiskajā attīstībā. Kad senās baltu ciltis sāka apdzīvot teritorijas uz ziemeļiem no Daugavas, tagadējā Cesvaines teritorijā izveidojās viena no senākajām valstīm, kura aptvēra visu Aiviekstes upes baseinu no iztekas līdz ietekai Daugavā – tagadējo Madonas, daļēji Gulbenes un Pļaviņu novadu teritorijas. Šī valsts ar centru Cesavu, Cesavi, *Sesswegen* pastāvējusi gandrīz 1500 gadus un savu ietekmi zaudējusi tikai pēc nopostīšanas krievu – zviedru karā.

Pilsētas nosaukums esot radies no tā, ka šeit krustojušies seši ceļi – tāds ir šīs pilsētiņas vāciskais nosaukums - *Sechwegen*. Cesvaines novadā jau dzelzs laikmetā atradās senlatviešu pils. 1209. gadā Cesvaines teritoriju pievienoja Rīgas bīskapijai un te uzcēla arhibīskapa mūra pili, pie kurās izveidojās pilsētiņa. Livonijas kara laikā tās tika nopostītas. Kopš 1815. gada Cesvaine piederēja Vulfu dzimtai.

Cesvaines novada teritorija veidojusies ilgstošā laika posmā, šobrīd apvienojot daļu vēsturiskā Cesvaines pagasta, Grašu, Kārzdabas, Kraukļu pagastu un daļu Oļu pagasta.

19. gs. beigās – 20. gs. sākumā Cesvainē tika ierīkoti telefonsakari un gar Cesvaini uzbūvēja dzelzceļu. Līdz ar to Cesvaine sāka ekonomiski attīstīties. Atvēra veikalus, darbnīcas, linu fabriku. I Pasaules karā Cesvaini izpostīja, jo caur tagadējo pilsētas daļu gāja frontes līnija.

1945. gadā Cesvaines pagastā izveidoja Cesvaines un Aizkujas ciemu, Kraukļu pagastā – Kraukļu un Kārklu ciemu, Grašos un Kārzdabā bija katrā pa vienam ciemam. 1949. gada beigās pagastus likvidēja. 1950. gadā izveidoja Kārzdabas ciematu, kas bija Cesvaines rajona (1950 – 1956) centrs. Pēc kara Cesvaine izveidojās par nelielu pilsētas tipa apdzīvotu vietu. Darbojās pienotava (vēlāk sviesta un siera rūpnīca), sadzīves pakalpojumu, trikotāžas kombināts un citas darbnīcas. Šeit atradās Valsts šķirnes lopu audzētava „Cesvaine”. Cesvainē uzcēla internātskuolu, agrākajās muižas ēkās tika ierīkota bibliotēka un kultūras nams. 1954. gadā Kārklu ciemu pievienoja Kraukļu ciemam, Kārzdabas ciemu – Grašiem. 1957. gadā Aizkujas ciema teritoriju sadalīja starp Cesvaines un Sarkaņu ciemumi, savukārt 1961. gadā Cesvainei pievienoja Grašu ciemu un to pārdēvēja par Cesvaines pilsētciematu. 1975. gadā likvidēja un pievienoja Kraukļu ciemu. Pilsētas tiesības Cesvainei piešķīra 1991. gadā. 2009. gadā Cesvaines pilsēta un Cesvaines pagasts tika apvienoti Cesvaines novadā.

Cesvaines novadā ir dzimuši un strādājuši ievērojami cilvēki – dzejnieks Jākobs Mihaels Reinholds Lencs (1751 – 1792), rakstnieks Augusts Saulietis (1869 – 1933), rakstnieks Jānis Ezeriņš (1891 – 1924), folkloriste Marija Gubene (1872 – 1947), teologs Alberts Vītols (1888 – 1965) un dzejniece Anda Līce (dz. 1941). Novada teritorijā atrodas Augusta Saulieša un Jāņa Ezeriņa dzimtās mājas.

3. DABAS RESURSI

3.1. Geoloģiskā uzbūve

Cesvaines novads atrodas Austrumeiropas platformas ziemeļrietumos. Tās teritorijā zem irdenajiem kvartāra nogulumiem ir kristāliskais pamatklintājs, kas veidojies aptuveni pirms 2,5 miljardiem gadu. Pamatklintāja iežiem ir neliela nozīme teritorijas fiziskās struktūras un ainavas veidošanā, jo tos sedz bieza pirmskvartāra un kvartāra nogulumiežu sega (7 - 15 m bieza kvartāra akmeņaina smilšmāla sega). To pārsedz glaciolimniska smilts un smilšmāls. Pirmskvartāra nogulumu segu veido kembrija, ordovika, silūra un devona periodu ieži, kas satur kvalitatīvu būvmateriālu derīgo izrakteņu izejvielu iegulas - dolomīts, kvarca smiltis, karbonātiskos mālus, kā arī samērā labas kvalitātes dzeramo ūdeni un mineralizētus pazemes ūdeņus. Devona sistēmas nogulumi (smilšakmens, dolomīts un māls) daudzviet atsedzas upju ielejās, veido atsegumus.

Kwartāra nogulumi saistīti ar būvmateriālu (smilts, māls, grants) izejvielu atradnēm, kā arī organiskas izcelsmes nogulumiem (kūdra un sapropeli). Kvartāra nogulumos sastopamie ūdeņi tiek izmantoti gan individuālajai, gan centralizētajai ūdensapgādei. Samērā plaši izplatītie būvmateriālu izejvielu resursi – smilts, smilts-grants, dolomīts, māls - lielākoties sastopami nelielās vietējas nozīmes atradnēs.

3.2. Derīgie izrakteņi

Cesvaines novada teritorijā nav valsts nozīmes derīgo izrakteņu atradnes. No derīgajiem izrakteņiem, galvenokārt, sastopama smilts, grants, kūdra un nedaudz saldūdens kaļķi Ozolos, Pāpēnos un Mazšņucēnos, bet to iegulas nav ar būtisku saimniecisko nozīmi. Cesvaines apkārtnē visbiežāk sastopama glaciofluviāla smilts un grants. Vairākās vietās Cesvaines apkārtnē agrāk bijušas māla atradnes, par ko liecina bijušie ķieģeļu cepļi Grietēnos, Kalna Lēģeros un citur.

Cesvaines novadā ir reģistrētas 12 būvmateriālu izejvielu atradnes (no tām šobrīd 6 tiek izmantotas), 53 kūdras atradnes (no tām šobrīd neviens netiek izmantota), 2 pazemes ūdeņu atradnes (abas tiek izmantotas) un 3 sapropeļa atradnes (neviens no tām šobrīd netiek izmantota). Sapropelis kā derīgais izraktenis atkarībā no to īpašībām ir piemērots gan augsnes mēslošanai, gan dziedniecības dūņām, gan lopbarības piedevām. Sapropeļa ieguve uzskatāma par perspektīvu un ir atbalstāma aktivitāte no ezeru atveselošanas viedokļa, mazinot to aizaugšanas procesus. Pēc sapropeļa izņemšanas ezeros var ielaist vērtīgu zivju mazuļus un labāk izmantot tos rekreācijai.

Pagaidām neapgūts derīgo izrakteņu veids ir laukakmeņi. Pēc masveida meliorācijas laukakmeņi atrodas kaudzēs lauku malās. Tie sastāv no izturīgiem iežiem – gneisiem, granītiem, amfibolītiem un kvarcītiem un izmantojami būvniecībai, tēlniecībai, brūgakmeņu izgatavošanai, drupināšanai šķembās.

3.1.tabula
Cesvaines novadā izmantojamo derīgo izrakteņu krājumu bilances
(Avots: LVGMC)

Nr.	Atradne, iecirknis	Uzņēmējsabiedrība, izmantošanas licences (atļaujas) numurs un izsniedzējs	Izmantošana	Izpētes veicējs un gads, akceptētie krājumi	Krājumi 2015. gada 1. janvārī, tk., m ³	Krājumi 2016. gada 1. janvārī, tk., m ³
1.	Biksēre (I iecirknis)	SIA "ZDZ" Licence Nr. 8/290 2006.10.30.- 2016.09.20. Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroģijas aģentūra	Būvniecībai, ceļu būvei	Latgiprodortrans 1977		
				Smielts-grants		
				A - 7 276.04	2 653.97	2 610.97
				N - 6 379.33	1 217.45	1217.45
				Smielts		
				A - 1 543.20	598.10	598.10
				N - 114.00	114.00	114.00
2.	Lāči	ZS "Lāčiši" Atļauja Nr. 1 2010.10.22. - 2020.10.06. Cesvaines novada dome	Būvniecībai, ceļu būvei un remontam	SIA "Geotech" 2010		
				Smielts-grants		
				A - 162.50	145.56	144.56
				N - 0.00	0.00	0.00
				Smielts		
				A - 83.80	83.80	83.80
				N - 0.00	0.00	0.00
3.	Olgas purvs	SIA "Cesvaines kūdra" Licence Nr. 8/177 2000.09.27. - 2025.07.31. Valsts ģeoloģijas dienests	Lauksaimniecībai	Ļeņingradas KRIPI 1962		
				J.Nusbaums 2008		
				A - 8 774.21	8 620.76	8 592.08
				N - 0.00	0.00	0.00

3.3. Pazemes ūdeņu resursi

3.3.1. Pazemes ūdeņu vispārīgs raksturojums

Teritorija atrodas Baltijas artēziskā baseina centrālajā daļā, nogulumu segas biezums ir no 500 līdz 900 m, bet aktīvās ūdens apmaiņas zonas biezums (līdz Narvas slānim) ir 200 - 400 m. Intensīvas apmaiņas zonā ir devona ūdens nesējslāni, ar hidrokarbonātiskajiem kalcija - magnija ūdeņiem ar mineralizāciju 250 - 500 mg/l. Barošanās notiek no atmosfēras nokrišņu ūdeņiem, tiem infiltrējoties dziļākos ūdens nesējslānos. Daļa ūdens nesējslānu barojas ārpus baseina un pat ārpus Latvijas (Bolupes apkārtne). Plūsmas virziens ir uz Rīgas līci, daļēja atplūde ir uz upju tīklu. Galvenie aktīvās ūdens apmaiņas zonas izmantojamie pazemes ūdeņu slāni ir kvartāra slānis, Augšdevona Pļaviņu – Daugavas ūdens horizontu ūdeņi, līdz vidusdevona Arukilas - Burtnieku horizontam.

3.3.2. Gruntūdeņi un artēziskie ūdeņi

No kvartāra ūdens horizontiem dzeramā ūdens apgādei tiek izmantoti ūdeņi galvenokārt viensētām. Kvartāra nogulumu biezums ir ap 10 - 15 m. Kvartāra slāņa gruntsūdeņu dziļums ir 0,5 - 3,0 m. Austrumu daļā zem kvartāra slāņa atrodas D₃og. Nogulumu biezums 20 - 50 m, apakšā necaurlaidīgais slānis. Izmanto šī slāņa ūdeņus maz, jo ūdens debets neliels.

Augšdevona Pļaviņu – Daugavas svītu ūdens komplekss (sastāv no augšdevona Daugavas, Salaspils, Pļaviņu un Daugavas - Pļaviņu ūdens horizontiem) izplatīts visā teritorijā, pārsvarā ir hidrogēnkarbonātu kalcija magnija tipa ūdeņi un plaši tiek izmantoti pilsētu un

apdzīvoto vietu ūdensapgādē. Atrodas 30 - 70 m dziļi, vidējais nogulu slāņa biezums 80 m. Augšslānī dolomīti, apakšējā mainās ar mergļiem un māliem. Starp slāņiem nav ūdensnecaurlaidīga slāņa. Debeti ievērojami, bagātīgi 1,0 - 20 l/sek., līdz pat 45 l/sek. Ūdeņi hidrokarbonātiski Ca - Mg, ar mineralizāciju 0,3 - 0,5 g/l, dzelzs ir ap 1,0 mg/l, bet vietām var būt arī >2 mg/l. Plaši izmanto ūdensapgādē, urbumu dziļumi 25 - 100 m.

Saldūdens atradnē ar akceptētiem krājumiem, kas noteikta Cesvainē, ir veikta valsts investīciju programmas “800+” ūdensapgāde un notekūdeņu attīrīšana Latvijas mazpilsētās” ietvaros. Notikusi ekspluatācijas urbumu apsekošana, iezīmēšana plānos, ūdens ieguves režīma un daudzuma precizēšana, ūdens kvalitātes izpēte, pazemes ūdens krājumu novērtēšana, kā arī apsekotas aizsargjoslas un noteiktas rekomendācijas pazemes ūdeņu aizsardzības nodrošināšanai un monitoringa sistēmas izveidošanai

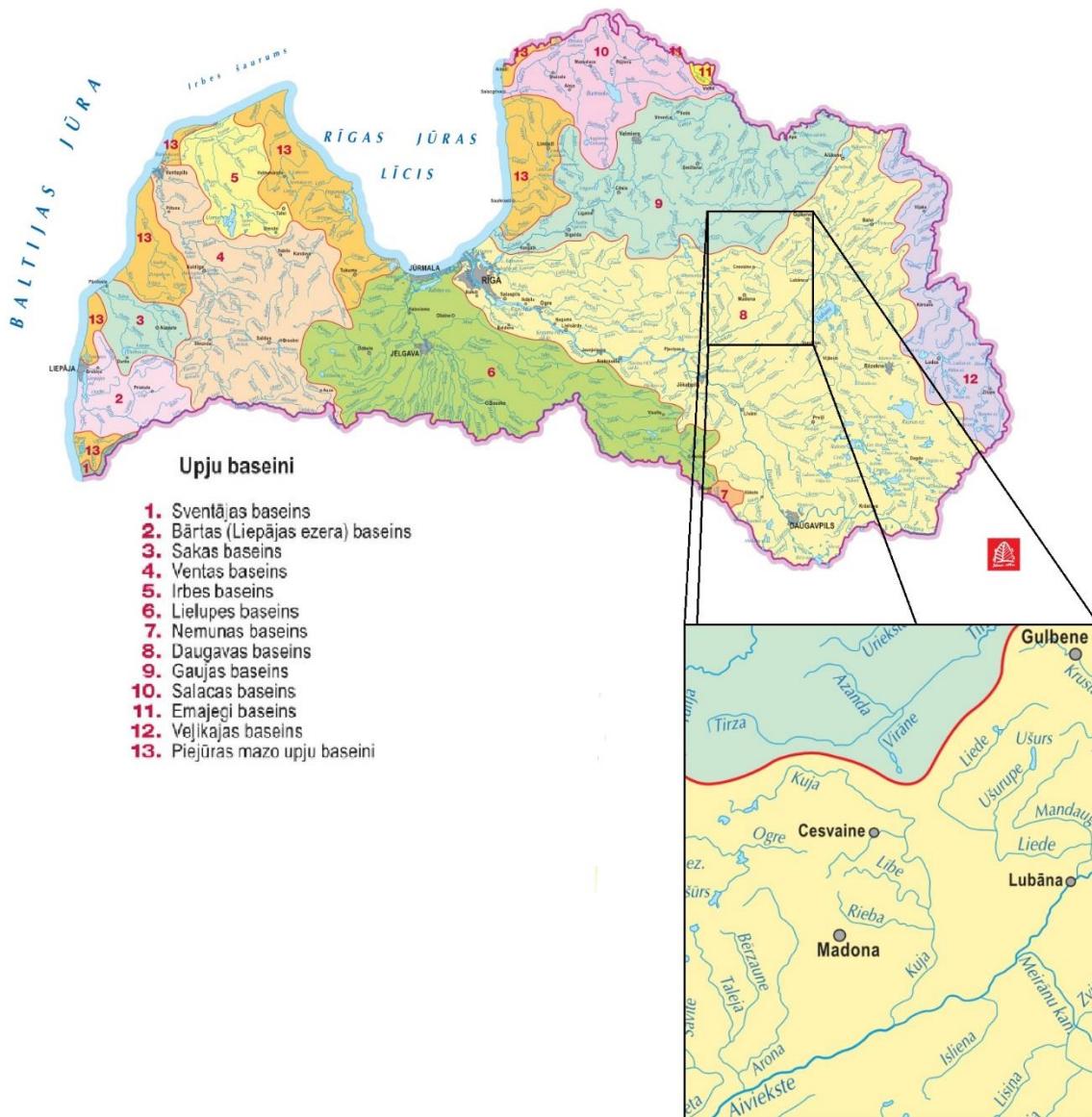
Valsts investīciju programmas “800+” ietvaros ir veikta ūdensapgādes avotu izpēte, ekspluatācijai pieejamo krājumu izvērtēšana un ūdensapgādes avotu tehniskā izpēte trīs VŪO “Aiviekste” baseina pilsētās - Madonā, Balvos un Cesvainē. Artēziskie ūdeņi šajās ūdensgūtnēs ir bakterioloģiski un ķīmiski tīri, tikai pēc dzelzs saturu neatbilst dzeramā ūdens kvalitātes prasībām. Tāpēc tajās nepieciešama ūdens atdzelžošana. Pazemes ūdeņi apsekotajās pilsētās ir labi aizsargāti no piesārņojuma infiltrācijas, tādēļ tajās nav jānodrošina bakterioloģiskā aizsargjosla. Savukārt, lai novērstu ūdensgūtnē un urbumā ūdens ķīmiskā piesārņojuma iespējas tām ir aprēķināta ķīmiskās aizsargjoslas, kas Cesvainē ir 575 ha.

Lai nodrošinātu kvalitatīva dzeramā ūdens ieguvi no pazemes ūdeņiem, svarīga ir urbumu ekspluatācijas noteikumu ievērošana un aizsargjoslu noteikšana visās apdzīvotajās vietās ar centralizētu ūdensapgādes sistēmu.

Ūdensgūtnei “Cesvaine” noteikta ķīmiskā aizsargjosla ar platību 575 ha no pazemes ūdeņu kompleksa ar krājumu 691m³/d.

3.4. Ūdensteces un ūdenstilpes

Cesvaines novada teritorijas lielākā daļa atrodas Daugavas baseina virszemes ūdens objekta (VŪO) “Aiviekste” sateces baseinā, bet ziemeļu daļa gar Gulbenes novada robežu – Gaujas sateces baseinā (sk. 3.1. att.).

3.1.attēls. Latvijas upju baseini (Avots: www.upes.lv)

VŪO “Aiviekste” atrodas Daugavas baseina Latvijas centrālajā daļā, Vidzemes augstienē un Austrumlatvijas zemienē. VŪO “Aiviekste” sateces baseins aptver bijušo Madonas, Jēkabpils, Gulbenes, Balvu, Rēzeknes rajonu teritorijas, tajā atrodas 5 pilsētas (Madona, Balvi, Cesvaine, Lubāna, Varakļāni), Cesvaines pagasta un vēl 57 pagastu teritorijas. Aiviekstes upe ir Daugavas labā krasta pieteka, tā ir vienīgā upe, kas iztek no Lubāna ezera. Kopējais sateces baseins (ieskaitot pietekas Pededzes un caur Lubāna ezeru ietekošās Rēzeknes upes baseinus) ir 9 293 km².

Gaujas upju baseina apgabals (turpmāk - Gaujas apgabals) aizņem 13 051 km² jeb 20,2 % no Latvijas teritorijas. Gaujas apgabals atrodas Latvijas ziemeļaustrumu daļā un robežojas ar Igaunijas Republiku. To veido Gaujas, Salacas un Rīgas līcī ietekošo mazo upju sateces baseini, kā arī Burtnieku ezers ar pietekām.

Ūdeņu kopējā platība Cesvaines novada teritorijā ir 320,7 ha, no tiem 314,8 ha Cesvaines pagasta teritorijā un 6,3 ha pilsētā.

3.4.1. Ūdensteces

Kuja ir Aiviekstes labā krasta pieteka, tās sateces baseins - 673 km². Garums 77 km, kritums 133 m (1,7 m/km). Iztek no Liezēra (184,2 m v.j.l.) un sākumā uzņem arī Sezēra noteci. Upes augštecē bijušas vairākas dzirnavas. Savā tecējumā Kuja apliec pusloku: sākumā tek uz ZA, vidustecē – uz A un DA, aiz Pļaviņu – Gulbenes dzelzceļa līnijas – uz D. Baseina lielākā daļa atrodas Vidzemes augstienes A nogāzē. Kuja šķērso Gulbenes pauguraini; tās lejtece Lubānas līdzenumā. Augstienes posma (32 km) relatīvais kritums ir 2,2 m/km, pārējā daļā < 0,7 m/km. Vidustecē un lejtecē plaši zemie purvi, gultne regulēta. Lejpus Upsta grāvja ietekas upes gultne iedziļināta dolomītu slānī. Kuja ietek Aiviekstē pie Mūrniekiem. Lielākās pietekas labājā krastā – Urdava, Sula, Libe, Kārzdabīte, Rūgupīte, kreisajā krastā – Apiņupīte, Upsta grāvis.

Tirza – Gaujas labā krasta pieteka. Garums 80 km, sateces baseins 754 km², gada notece 0,18 km³, kritums 157 m (12,0 m/km). Iztek no Ezernieku ezera, kas atrodas Piebalgas pauguraines centrālajā daļā. Baseins atrodas Piebalgas paugurainē, lejasdaļā – Trapenes līdzenumā. Tirza augštecē kā neliels strauts līkumo pa mežiem, dažviet arī pa pļavām un krūmājiem klātām starppauguru ieplakām. Vairākos posmos upei ir ļoti izteikti meandri ar daudzām vecupēm un vietām ar nelielām saliņām. Tirza ietek Gaujā pie Lejasciema. Lielākās labā krasta pietekas – Aiša, Virāne, Vijata, Lāčupīte, Alkšņupīte, Sudaliņa; kreisā krasta – Vilaune, Azanda, Gosupe.

Sula ir Kujas upes labā krasta pieteka. Garums 20 km, sateces baseins 47 km², gada notece 0,014 km³, kritums 30 m (1,5 m/km). Sula iztek no Lielā Rāvija ezera (platība 3 ha) Vestienes pauguraines A daļā. Līdz Cesvainei līkumo pa starppauguru ieplakām ZA virzienā. Sula ietek Kujā Čonkas purva teritorijā. Lielākā pieteka – Ārupīte, kas ir 10 km gara un tās baseins aptver 10,4 km² (sk. 3.2. att.).

3.2.attēls. Sulas upe Cesvainē (Foto: L.Vanaga, 2017)

Urdava (Padēle, Lācīte) – Kujas labā krasta pieteka. Garums 15 km, sateces baseins 25,9 km², gada notece 0,008 km³, kritums 116 m (7,8 m/km). Sākas no grāvja, kas izrakts Nesaules kalna DR piekājē. Urdavas baseins atrodas Vestienes pauguraines ZA daļā. Upe līkumo gan pa mežiem, gan lauksaimniecības zemēm. Ietek Kujā uz Z no Cesvaines, netālu no Kraukļiem.

Vilaune – Tirzas kreisā krasta pieteka. Garums 18 km, sateces baseins 61 km², gada notece 0,18 km³, kritums 84 m (4,7 m/km). Sākas Piebalgas pauguraines A stūrī uz DR no Boļiem, vidustecē un lejtecē tek pa Aukšgaujas pazeminājumu. Lielākās pietekas: Labā Vilaune, Tocupīte.

3.4.2. Ūdenstilpes

Lielākie ezeri Cesvaines novadā ir Kārzdabas ezers, Mazais Virānes ezers, Mucenieku ezers, Kaulacezers, Zupānu ezers un Lūšu ezers. Mazākas ūdenstilpes, kas atrodas Cesvaines novada teritorijā ir: Cesvaines dzirnavezers, Cesvaines peldētava, Cesvaines ūdenskrātuve, Govietiņš, Grašu dzirnavezers, Jurgucu ezers un Lielezers. Cesvaines novada teritorijā bijuši arī vairāki dzirnavezери – Alitānu, Āriņu, Kalna Kārklu, Kraukļu, Kriņu, Kujmuižas, Kurpnieku un Puteņu dzirnavezers.

Publiskās ūdenstilpes statuss ir vienīgi Mazajam Virānes ezeram. Pārējie ezeru un ūdenstilpes ir fizisko vai juridisko personu īpašumā vai lietošanā.

Cesvaines novadā nav augstas kvalitātes ezeru, nav jutīgu ezeru ar aizsargājamiem biotopiem un nav zināmi arī ļoti piesārņoti ezeri. Kopumā novada ezeru kvalitāte vērtējama kā laba un vidēja – tie ir ezeri ar stabili ekosistēmu, kas vairāk vai mazāk piemēroti rekreācijai. Atpūtas infrastruktūras izveide un ar to saistītais atpūtnieku skaita pieaugums novada ezeriem neradītu būtisku kaitējumu. Galvenais uzdevums – nepieļaut saimniecisko darbību, kas piesārņo ezerus (piem., neattīrītu vai nenormatīvi attīrītu notekūdeņu iepļūde, akvakultūru audzēšana) vai neatgriezeniski izmaina ezeru krastu ainavu un veicina barības vielu iepļūdi ezeros (piem., krastu apbūve, reljefa izmaiņšana).

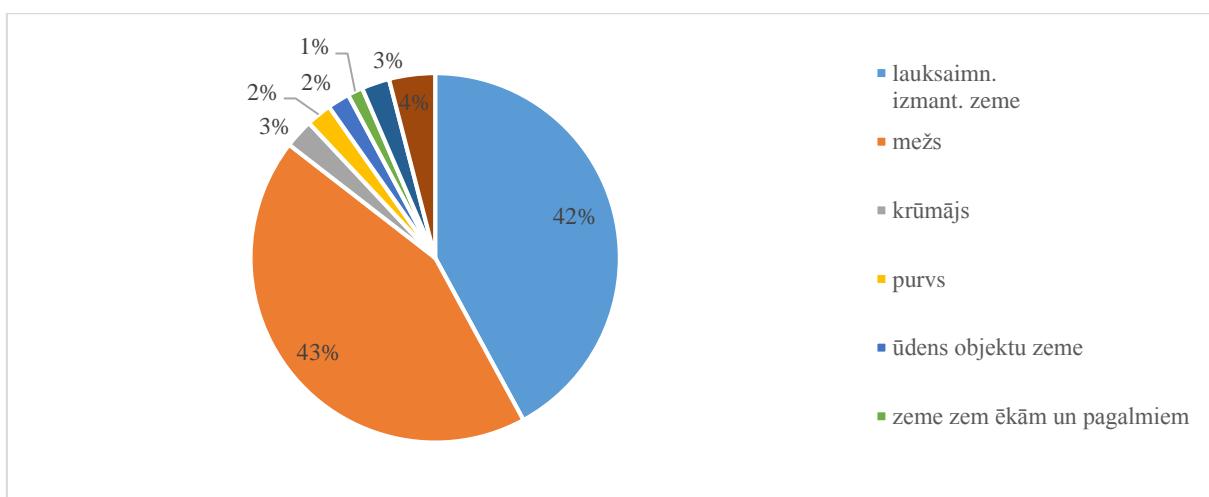
3.2.tabula
Cesvaines novada lielāko ūdenstilpu raksturojums
(Avots: www.ezeri.lv)

Ezers	Spoguļa laukuma platība (ha)	Hidroloģiskais režīms	Maksimālais dziļums	Makrofīti	Zivis
Mazais Virānes ezers	47,2	caurteces	2,5	Niedres, vilkvālītes, meldri, grīšļi, ūdensrozes, lēpes, kosas, glīvenes, hāras	līdaka, asaris, rauda, līnis, plaudis, zutis, kā arī karūsa
Kaulacezers	7,0	noteces	3,7		
Lūšu ezers	6,4	caurteces	2,0		
Kārzdabas ezers	12,3	noteces	2,0	Platlapu vilkvālītes, ežgalvītes, meldri, kosas, velnarutki, cirvenes, cūkauši, grīšļi, niedres (maz), sīkās lēpes (daudz), lēpes, ūdensrozes,	Karūsa, līnis, līdaka (maz)

				mazlēpes, spirodellas, glīvenes (skaujošās, plakanās, spožās), hāras (daudz visā ezerā)	
Mucenieku ezers	1,8	noteces			
Zupānu ezers	3,3				

3.4.3. Zemes resursi

Pamatojoties uz VZD datiem uz 2017. gada 1. janvāri zemes sadalījumā pa zemes lietošanas veidiem, Cesvaines novadā meži un LIZ aizņem lielākās platības no kopējās novada teritorijas (43 % - mežs un 42 % LIZ) (sk. 3.3. att.).

3.3.attēls. Zemes sadalījums pa zemes lietošanas veidiem Cesvaines novadā (uz 01.01.2017.) (Avots: VZD)

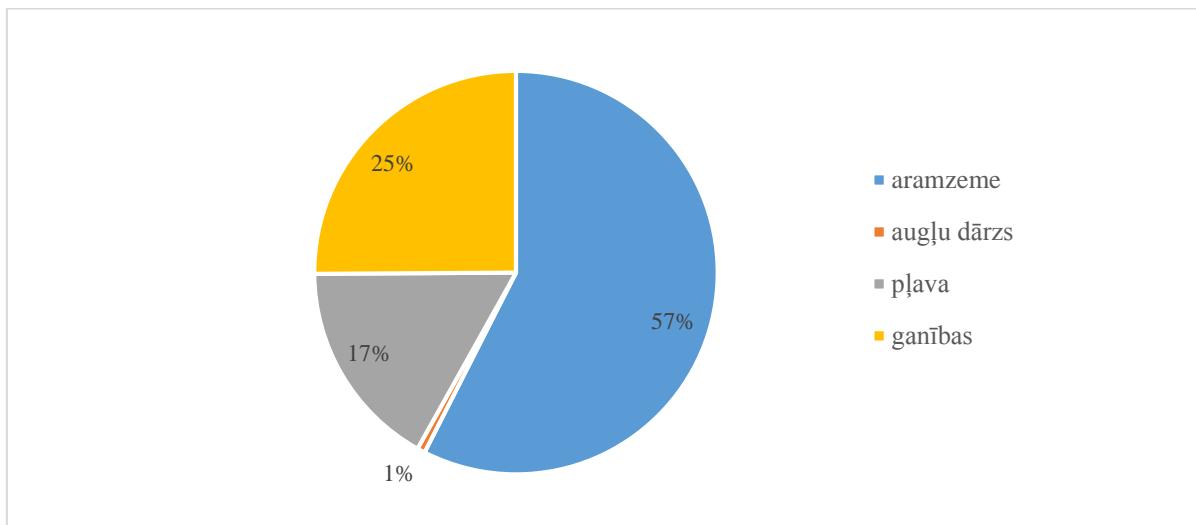
No visas Cesvaines novada zemes kopplatības īpašumā atrodas 17 846,4 ha jeb 93,9 %, lietošanā 310,1 ha jeb 1,6 %, pašvaldībai piekritīgā zeme ir 532,8 ha jeb 2,8 %, valstij piekritīgā zeme – 191,5 ha jeb 1,0 % un zeme zemes reformas pabeigšanai – 4,6 ha jeb 0,02 % no zemes kopplatības. No īpašumā esošās zemes vislielāko īpatsvaru jeb 66,4 % sastāda fizisko personu īpašumā esošā zeme (sk. 3.3. tab.).

3.3.tabula
Cesvaines novada zemes kopplatības sadalījums pa īpašuma formām (uz 01.01.2017.)
(Avots: VZD)

Īpašuma forma	Zemes platība, ha	Īpatsvars grupā, %	Īpatsvars no zemes kopplatības, %
Fizisko personu īpašumā	12622,6	70,7	66,4
Juridisko personu īpašumā	3365,3	18,9	17,7
Pašvaldību īpašumā	131,5	0,7	0,7
Valsts un valsts institūciju īpašumā	1669,7	9,4	8,8
Jaukta statusa īpašumā	57,3	0,3	0,3
Kopā īpašumā	17846,4	100,0	93,9
Fizisko personu lietošanā	286,4	92,4	1,5
Juridisko personu lietošanā	23,7	7,6	0,1

Kopā lietošanā	310,1	100,0	1,6
Pašvaldībai piekritīgā zeme	532,8		2,8
Valstij piekritīgā zeme	191,5		1,0
Zeme zemes reformas pabeigšanai	4,6		0,02
Rezerves zemes fonda zeme	83,1		0,4
Zeme zem publiskajiem ūdeņiem	45,2		0,2
Pavisam kopā	19013,7	100,0	100,0
Pašvaldībai piekritīgi zemes starpgabali	0,0		
Rezerves zemes fondā iekļautie zemes starpgabali	6,7		

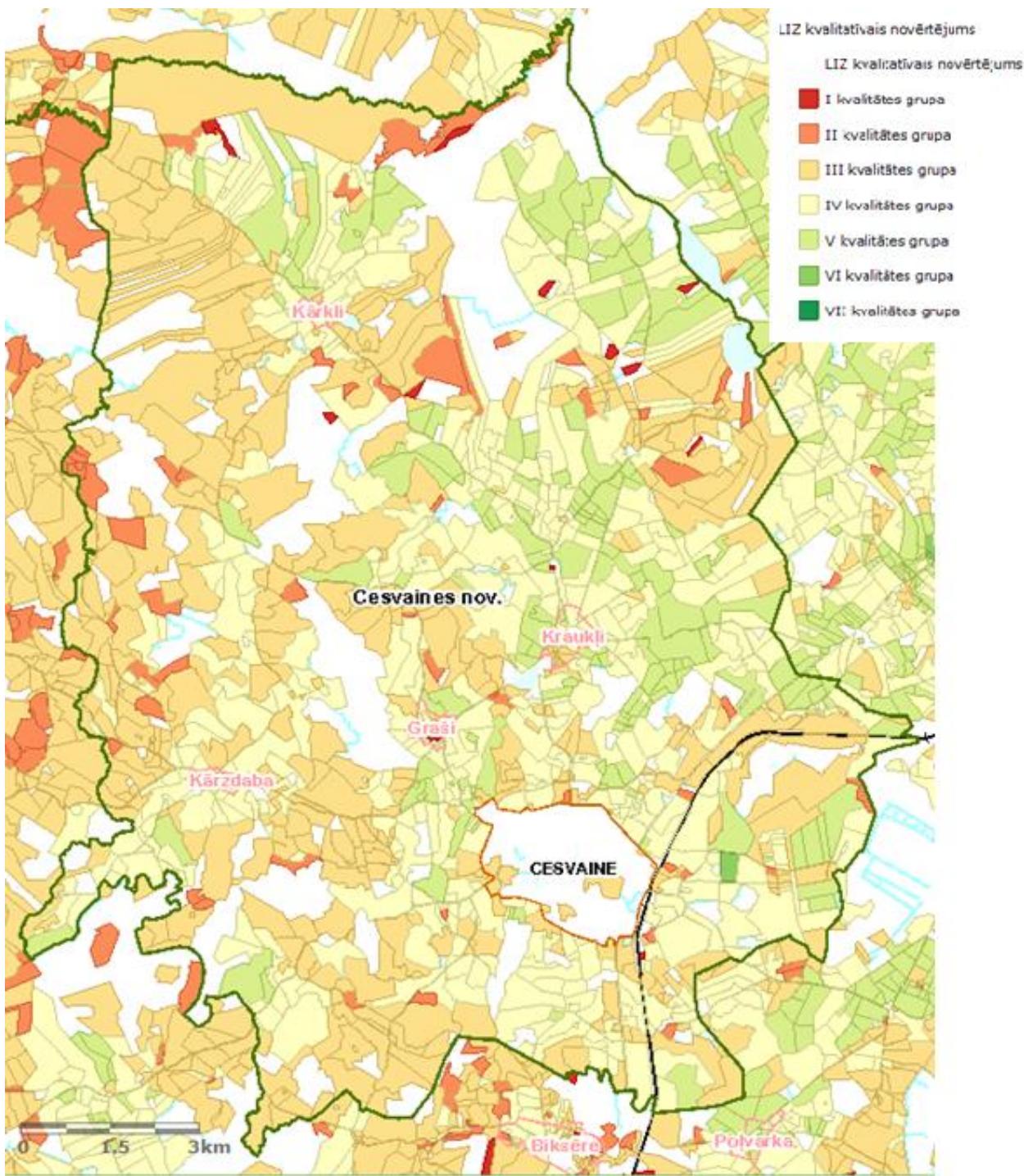
No LIZ vislielāko īpatsvaru sastāda aramzeme – 4 598,2 ha jeb 57 % no LIZ kopplatības. Nozīmīgs resurss ir ganības (2 007,3 ha jeb 25 %) un pļavas (1 342,8 ha jeb 17 %), kuras sekmē lauku sētu attīstību, piena un gaļas lopkopību. Pārējās lauksaimniecībā izmatojamās zemes aizņem augļu dārzi – 50,1 ha jeb 1 % (sk. 3.4. att.).

3.4.attēls. LIZ izmantojamo zemju sadalījums Cesvaines novadā (uz 01.01.2017.) (Avots: VZD)

LIZ svarīgākā īpašība ir augsnes auglība – spēja nodrošināt augu augšanai un attīstībai nepieciešamos apstākļus. Galveno augšņu tipi: velēnu podzolētās (parastās) un velēnu podzolētās virspusēji glejotās, apakštipi: erodētās velēnu podzolētās un velēnu podzolētās virspusēji glejotās. Pēc mehāniskā sastāva augsne ir smaga un vidēja smilšmāla un mālsmilts. LIZ pēc mehāniskā sastāva Cesvaines novadā ir smilšmāls 45 %, mālsmilts 50%, kūdra 5 %.

Cesvaines novada augsnes vairāk piemērotas ziemas rudzu un vasaras miežu un auzu audzēšanai, mazāk derīgas ziemas kviešu audzēšanai; smagākās (kviešu) augsnes ir Kārzdabas pusē, vieglākas - Cesvaines pilsētas tuvumā.

3.5.attēls. LIZ kvalitatīvais novērtējums Cesvaines novadā (Avots: VZD)

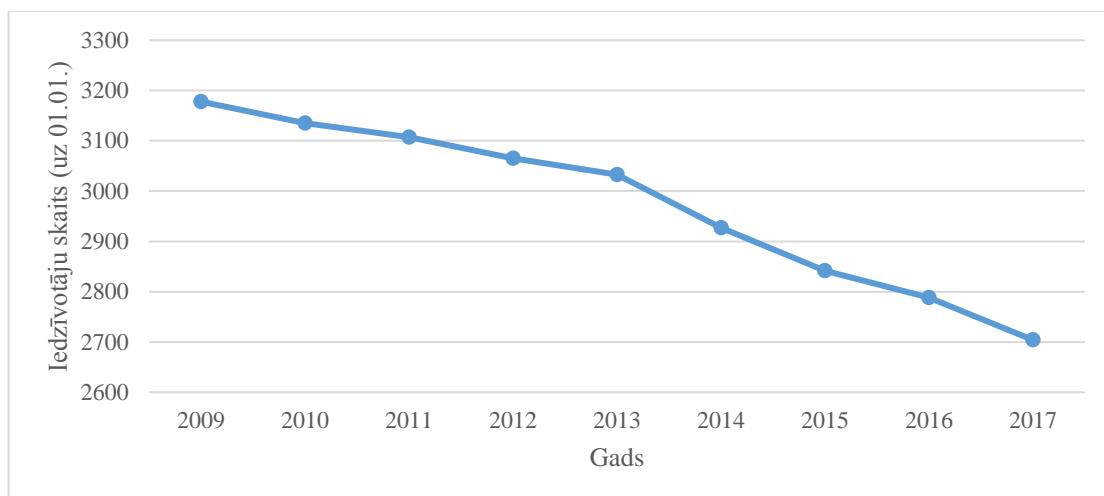
Pēc LAD 2016. gada apsekošanas datiem tika konstatēts, ka Cesvaines novadā ir 7 998,4 ha LIZ, no kurām lielākā daļa (90 %) atzītas par koptām. Tikai 10 % jeb 799,84 ha ir nekoptas LIZ, kuras ir iespējams izmantot attīstībai.

Pēc VZD datiem uz 2017. gada 1. janvāri kopējā meža zemes platība sastādīja 8 256,5 ha jeb 43 % no novada kopējās platības. Pēc apsaimniekotāja veida meži iedalās - valsts mežos un pārējos mežos. 4811,9 jeb 59 % aizņem fizisko personu īpašumā esošā meža zeme, 1819,7 ha jeb 22,3 % aizņem juridisko personu īpašumā esošā mežu zeme, pašvaldībā – 9,6 ha jeb 0,1 %, valsts – 1506,9 ha jeb 18,5 %, jaukta statusa kopīpašumā – 12,6 ha jeb 0,2 %.

4. IEDZĪVOTĀJI UN APDZĪVOTĪBA

4.1. Demogrāfiskais raksturojums

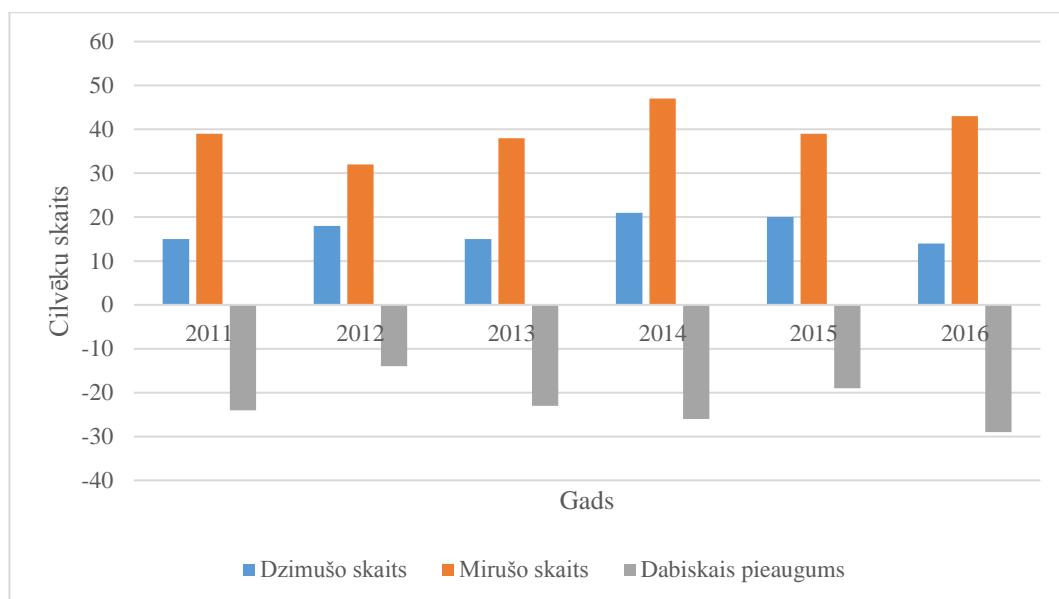
2017. gada sākumā Latvijā dzīvoja 2,13 miljoni iedzīvotāju. Iedzīvotāju skaits Latvijā pastāvīgi samazinās – pēdējo piecu gadu laikā kopējais samazinājums sasniedza 87,7 tūkstošus cilvēku. Pēc PMLP datiem, Cesvaines novadā uz 2017. gada 1. janvāri iedzīvotāju skaits sastādīja 2 704 (sk. 4.1. att.). Salīdzinot ar 2012. gadu, iedzīvotāju skaits ir samazinājies par 361. Tam par iemeslu ir gan negatīvs dabiskais pieaugums, gan negatīvs migrācijas saldo. Iedzīvotāju blīvums Cesvaines novadā 2017. gada sākumā sastādīja 14,2 cilv./km² (salīdzinājumam vidējais iedzīvotāju blīvums Vidzemes plānošanas reģionā 14,0 cilv./km²).

4.1.attēls. Iedzīvotāju skaits Cesvaines novadā gada sākumā (Avots: PMLP)

Diagramma (sk. 4.1. att.) atspoguļo iedzīvotāju skaitu Cesvaines novadā, bet neparāda, cik cilvēku reāli dzīvo Cesvaines novadā, cik ir migrējuši uz citiem novadiem, pilsētām un ārzemēm.

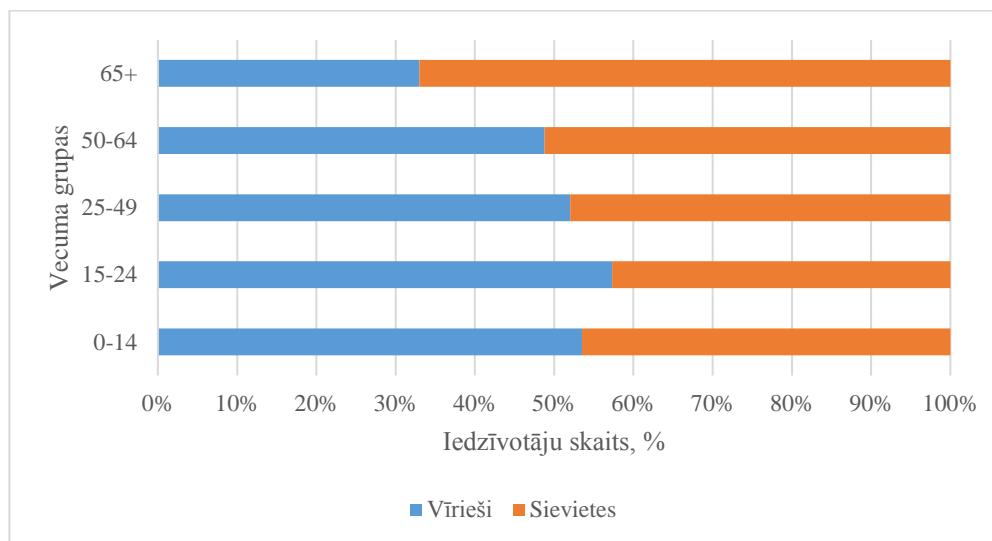
Iedzīvotāju dabiskās kustības bilance ir negatīva (sk. 4.2. att.). Kopš 2011. gada Cesvaines novadā dabiskais pieaugums nav bijis pozitīvs. Arī Latvijā pēdējos gados šis rādītājs ir bijis negatīvs. 2016. gadā mirstība Cesvaines novadā pārsniedza dzimstību 3,1 reizi (Vidzemes reģionā – 1,5 reizes).

4.2.attēls. Iedzīvotāju dabiskā kustība Cesvaines novadā (Avots: PMLP)

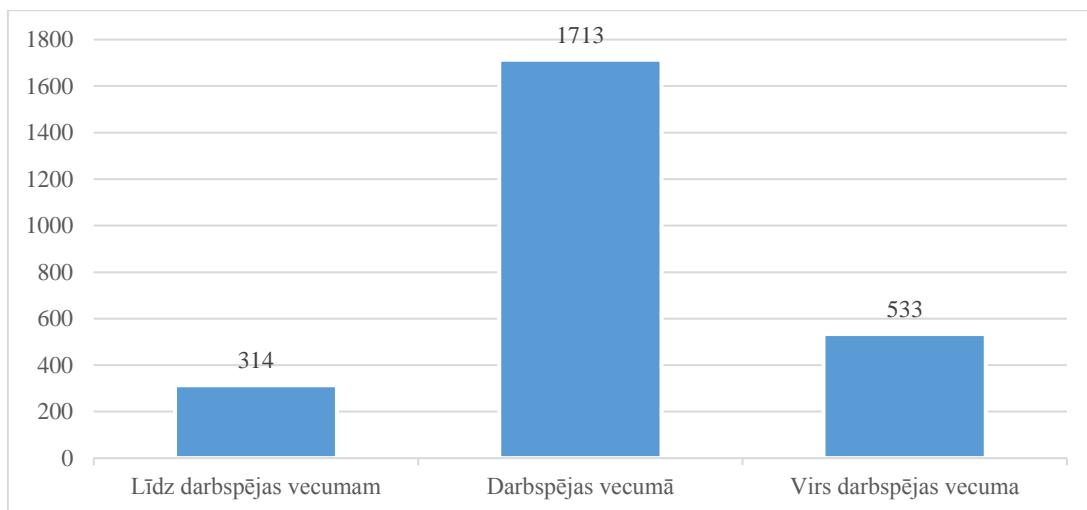
Cesvaines novadā noslēgto laulību skaits ir mainīgs. 2012. gadā noslēgtas 15 laulības, 2013. gadā – 12 laulības, 2014. gadā – 21 laulības, 2015. gadā – 15 laulības, 2016. gadā – 15 laulības.

Latvijā valsts iedzīvotāju kopskaitā sieviešu skaits ievērojami pārsniedz vīriešu skaitu (sieviešu ir par 158 750 vairāk, nekā vīriešu). Salīdzinājumā ar 2014. gadu, Cesvaines novadā ir samazinājusies dzimumu disproporcija. 2014. gadā sieviešu īpatsvars sastādīja 52,1 %, bet 2017. gadā – 51,8 % (salīdzinājumam Vidzemes reģionā 53,1 %) (sk. 4.3. att.).

4.3.attēls. Iedzīvotāju skaits pēc dzimuma un pa vecuma grupām Cesvaines novadā 2016. gadā (Avots: CSP)

Iedzīvotāju sadalījums starp trijām galvenajām vecuma grupām (sk. 4.4. att.) iespaido situāciju darba tirgū un liecina par nodarbinātības attīstības perspektīvām teritorijā vai par attīstības ierobežojumiem darbaspēka trūkuma dēļ. Uz 2017. gada 1. janvāri Cesvaines novadā reģistrēti 314 iedzīvotāji līdz darbaspējas vecumam, 1713 iedzīvotāji darbspējas vecumā un 533 iedzīvotāji viirs darbspējas vecumam.

4.4.attēls. Demogrāfiskā slodze Cesvaines novadā (Avots: CSP)

Vērtējot iedzīvotājus pēc nacionālā sastāva, jāsecina, ka Cesvaines novadā ir etniski viendabīgs iedzīvotāju sastāvs un pēdējo 5 gadu griezumā tas saglabājies nemainīgs (sk. 4.1. tab.). Uz 2017. gada 1. janvāri Cesvaines novadā latvieši sastāda 91,5 % no visu iedzīvotāju kopskaita. Atlikušo daļu sastāda cittautieši: krievi – 4,9 %, baltkrievi 1,1 %, ukraiņi – 0,3 %, poli – 0,4 %, pārējās tautības – 1,8 %. Salīdzinoši valstī kopumā uz 2017. gada 1. janvāri latviešu īpatsvars sastāda 62,0 %.

4.1.tabula
Cesvaines novada iedzīvotāju nacionālais sastāvs (%)
(Avots: CSP)

Tautība	01.01.2012.	01.01.2013.	01.01.2014.	01.01.2015.	01.01.2016.	01.01.2017.
Latviešu	90,4	90,5	90,4	90,9	91,4	91,5
Krievu	5,9	5,8	5,8	5,3	5,0	4,9
Baltkrievu	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1
Ukraiņu	0,4	0,4	0,4	0,4	0,3	0,3
Poli	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,4
Cita (t.s. neizvēlēta vai nenorādīta)	1,7	1,7	1,8	1,8	1,7	1,8

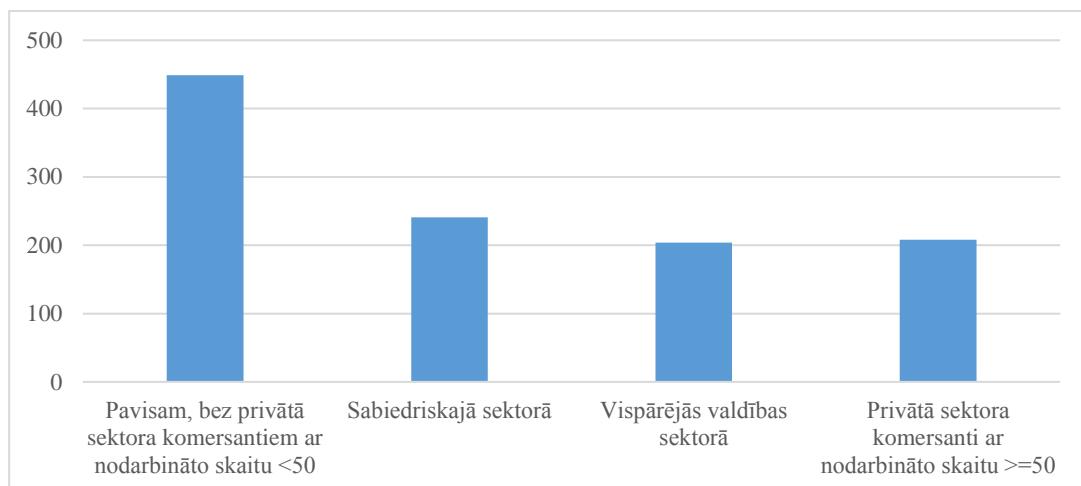
Pēc PMLP datiem Cesvaines novadā uz 2017. gada 1. janvāri vairums (97,8 %) no novada iedzīvotājiem ir Latvijas pilsoņi un tikai nelielu daļu – 2,1 % sastāda Latvijas nepilsoņi. Attiecīgi tie, kam valstiskā piederība nav noteikta, sastāda 0,1 %.

NVA Cesvaines novadā uz 2017. gada 30. aprīli reģistrēti 147 bezdarbnieki un bezdarba līmenis novadā ir 9,1 % (Vidzemes statistiskajā reģionā – 6,2 %). Visvairāk bezdarbnieku Cesvaines novadā ir vecuma grupa no 25 līdz 49 gadiem. No kopējā bezdarbnieku skaita 48 iedzīvotāji ir bez darba ne ilgāk par 6 mēnešiem, 32 iedzīvotāji no 6 līdz 12 mēnešiem, 35 iedzīvotāji no 1 līdz 3 gadiem un 32 iedzīvotāji ir bez darba trīs vai vairāk gadus. Vislielākais bezdarbnieku skaits ir grupā, kuriem ir pamata izglītība.

Atbilstoši CSP datiem, 2016.gadā Cesvaines novadā vidējais darbinieku skaits ar darba laika uzskaiti normālā darba laika vienībās pavisam, bez privātā sektora komersantiem ar

nodarbināto skaitu <50 bija 449. Sabiedriskajā sektorā nodarbināts 241 iedzīvotājs, vispārējās valdības sektorā 204. Novadā ir 208 iedzīvotāji, kas ietilpst privātā sektora komersantu ar nodarbināto skaitu ≥ 50 grupā (sk. 4.5. att.).

Atbilstoši CSP datiem, 2016. gadā Cesvaines novadā strādājošo vidējā darba samaksa (bruto) sabiedriskajā un vispārējās vadības sektorā sastādīja 618 EUR mēnesī, pavisam, bez privātā sektora komersantiem ar nodarbināto skaitu <50 – 577 EUR.

4.5.attēls. Vidējais darbinieku skaits ar darba laika uzskaiti normālā darba laika vienībās Cesvaines novadā (Avots: CSP)

4.2. Apdzīvojuma struktūra

Cesvaines novada galvenais pakalpojuma centrs ir Cesvaine, kas labi sasniedzama no visas novada teritorijas. Pilsētā atrodas sociālās, izglītības, kultūras, finanšu, sakaru, tirdzniecības un sadzīves pakalpojumu objekti, kas pilnībā nodrošina iedzīvotāju vajadzības.

Esošā Cesvaines novada apdzīvojuma struktūras raksturojumam klasificēti šādi apdzīvoto vietu tipi:

- 1) **Pilsēta.** Apdzīvoto vietu raksturo darījumu, sabiedriskās un dzīvojamās apbūves koncentrācija ar augstu blīvumu padomju periodā un sastāv no 2 - 3 stāvu daudzdzīvokļu un 1 - 2 stāvu viengimenes ēkām. Dzīvojamās ēkas papildina padomju laikā spēkā esošā būvnormatīva CNN sanitārām normām atbilstošā attālumā izvietoto palīgsaimniecību apkalpojošo ēku (kolektīvo garāžu un kūtiņu) apbūve. Sabiedrisko apbūvi pārstāv ikdienas apkalpes iestādes un pakalpojumu uzņēmumi. Ražošanas uzņēmumi iekārtojušies izkaisīti pa visu pilsētu un nav vienas noteiktas apjomīgas ražošanas zonas. Ražošanas zona, kas atrodas pašā pilsētas centrā (AS „Cesvaines piens”) ir veidojusies vēsturiski.

Cesvaines pilsēta ir ļoti spēcīgs vietējā līmeņa centrs. Tajā tiek sniegti ikdienā vajadzīgie pakalpojumi izglītībā, veselības aprūpē (ārsti, aptiekas), sociālajā aprūpē un kultūras (kultūras nams, bibliotēka) jomās, kā arī sakaru un tirdzniecības pakalpojumi, iespējams saņemt vietējās pašvaldības pārvaldes iestādes sniegtos pakalpojumus. Pilsētas centrā atrodas arī vairāki veikali, kā arī kompaktu mazstāvu viengimēnu savrupmāju apbūves kvartāli, vairāki daudzdzīvokļu daudzstāvu apbūves kvartāli, atsevišķas 20. gs. sākumā gados celtu viensētas tipa apbūves un ražošanas objekti. Pie Cesvaines pils ir ainavu parks. Pilsētai raksturīga gar Sulas upi orientēta un pilsētas vēsturiskam centram pieguļoša

struktūra ar sazarotu ceļu tīklu vairākos virzienos, ko veido no pilsētas centra atejošas ielas (Brīvības, Augusta Saulieša, Raiņa, Rīgas, Madonas, Baznīcas ielas) ar galveno maģistrālo Pils ielu.

- 2) **Ciemi.** Cesvaines novadā esošie ciemi: Graši, Kārkli, Kārzdaba un Kraukļi. Apdzīvotās vietas raksturo dzīvojamās apbūves koncentrāciju ar mazu blīvumu, atsevišķām darījumu un sabiedriskajiem pakalpojumiem paredzētu apbūvi, vai tūrisma iespējām un mītnēm. Ražošana pārstāvēta galvenokārt ar lauksaimnieciskās ražošanas uzņēmumiem. Dzīvojamā apbūve lielākoties sastāv no 1 - 2 stāvu viengimenes ēkām, ar atsevišķām daudzdzīvokļu 2 - 3 stāvu ēkām.
- 3) **Viensētu puduri.** Cesvaines novadā esošie viensētu puduri: Kaulipi, Ruņģi, Bokī, Jukāni, Spārviņi, Biemeltes, Sviķi, Vēveri, Lēģeri, Gigurti, Vīboti, Cērteles u.c. Viensētas ir tipiska lauku apvidus apbūve - dzīvojamā ēka ar saimniecības ēkām. Viensētu grupas veidojas, ja vairākas viensētas izvietojas relatīvi tuvu viena otrai. Viensētu puduru nosaukumi izmantojami adresācijai.
- 4) **Viensētas.** Apdzīvotās vietas raksturo līdz 1940. gadam veidojusies apbūve. Raksturīga brīvi ap pagalma grupētu viena, retāk pusotra stāva dzīvojamo un dažādas izmantošanas saimniecības ēku apbūve, kuru papildina sakņu un augļu dārzi. Koncentrēta apbūve dominē tikai Cesvaines pilsētā. Novada teritorijā vērojama izklidēta dzīvojamā apbūve, kas joprojām pastāv viensētu un lauku ciematu veidā, saglabājot vēsturiskās uzbūves īpatnības. Pastāvošie apdzīvojuma veidi – koncentrētais un izklidētais – gadsimtu gaitā ir attīstījušies dažādi. Izklidētais apdzīvojums - viensētas un sētu kopas (ciemi) mūsdienās, salīdzinot ar iepriekšējiem gadsimtiem ir samazinājies gan kvalitatīvi, gan kvantitatīvi, lai gan daudzās vietās ārēji saglabā savu arhitektonisko kvalitāti. Lielākā daļa lauku māju, kas celtas pagājušā gadsimta 20. – 30. gados, ir novecojušas. Koncentrētais apdzīvojums, kurš vēsturiski veidojās ap pilīm un muižu centros, mūsdienās ir attīstījies, taču neatbilstoši iepriekšējos gadsimtos pastāvējušajai tendencēi. Sociālisma ideoloģijas un plānsaimniecības sistēmas radītās pārmaiņas 20. gs. otrajā pusē ieviesušas ievērojamas disproporcijas apdzīvojuma struktūrā. Viensētu un muižu centru (draudžu novadu) apdzīvojuma attīstība tika kavēta, tās vietā veidojot daudzdzīvokļu namu ciematus.
- 5) **Pilsētas vēsturisko centru** veido atsevišķas muižas ēkas un pils parks, Sulas upes krastu apstādījumi un cita telpiski, vizuāli un ainaviski saistīta vai ietekmējoša apbūve. Robežu vēsturiskam centram veido apbūve abpus gar Augusta Saulieša ielai, apbūve gar Brīvības ielu līdz savrupmāju apbūvei, tad daļēji iekļauj Cesvaines piena kombināta teritoriju un pa Nesaules ielu līdz Madonas ielai, pa kuru līdz Pils ielai un tālāk pa Estrādes ielu, līdz un pa Parka ielu tālāk veidojot arī aizsargjoslu Cesvaines pils parka teritorijai.
- 6) Cesvaines pilsētā savrupmāju apbūvi veido dzīvojamās ēkas nelielos kvartālos, kurus ieskauj dabas teritorijas un nosaka pilsētas reljefs. Līdz ar to arī ielu tīkls ir neregulārs, bieži vien veidojas strupceļi. Esošā savrupmāju apbūve galvenokārt izvietojas ielu kvartālos.

4.3. Nekustamo īpašumu raksturojums

Saskaņā ar VZD datiem uz 2017. gada 1. janvāri Cesvaines novada kopējā platība bija 19 013,7 ha. Cesvaines pilsētas teritorija sastāda 511 ha jeb 2,7 % no novada kopplatības. Uz 2017. gada 1. janvāri Cesvaines novada teritorijā izveidots 2 161 īpašums. No kopējās

Cesvaines novada teritorijas platības īpašumā esošās zemes aizņem 17 846,4 ha, lietošanā esošā zeme – 310,1 ha.

4.2.tabula

Zemes īpašumu sadalījums pēc īpašnieka statusa Cesvaines novadā (uz 01.01.2017.)
(Avots: VZD)

	Zemes platība, ha	Īpatsvars grupā, %
Fizisko personu īpašumā	12622,6	70,7
Juridisko personu īpašumā	3365,3	18,9
Pašvaldību īpašumā	131,5	0,7
Valsts un valsts institūciju īpašumā	1669,7	9,4
Jaukta statusa īpašumā	57,3	0,3
Kopā īpašumā	17846,4	100,0

4.3.tabula

Zemes lietojuma sadalījums pēc īpašnieka statusa Cesvaines novadā (uz 01.01.2017.)
(Avots: VZD)

	Zemes platība, ha	Īpatsvars grupā, %
Fizisko personu lietošanā	286,4	92,4
Juridisko personu lietošanā	23,7	7,6
Kopā lietošanā	310,1	100,0

Lielāko īpatsvaru zemes sadalījumā pa nekustamā īpašuma lietošanas mērķiem Cesvaines novadā sastāda lauksaimniecības zeme, kuras kopējā platība uz 2017. gada sākumu ir 15 630,6 ha jeb 82,3 % no novada kopplatības. Cesvaines novads nav bagāts ar ūdeņiem, ūdensobjektu zeme aizņem vien 101,2 ha jeb 0,5 % no novada kopplatības. Salīdzinoši neliela teritorijas daļa tiek izmantota komercapbūvei (4,9 ha jeb 0,03 %). Mežsaimniecības zeme, vadoties pēc nekustamā īpašuma lietošanas mērķu iedalījuma, aizņem 2 643,3 ha jeb 13,9 % no novada kopplatības.

4.4.tabula

Cesvaines novada zemes sadalījums pa nekustamā īpašuma lietošanas mērķu grupām (uz 01.01.2017.)
(Avots: VZD)

Nr.	Nekustamā īpašuma lietošanas mērķu grupa	Zemes vienību skaits	Kopplatība, ha	Īpatsvars, %
1.	Lauksaimniecības zeme	1 455	15 630,6	82,3
2.	Mežsaimniecības zeme un īpaši aizsargajamās dabas teritorijas, kurās saimnieciskā darbība ir aizliegta ar normatīvo aktu	113	2 643,4	13,9
3.	Ūdens objektu zeme	10	101,2	0,5
4.	Derīgo izrakteņu ieguves teritorijas	5	19,7	0,1
5.	Dabas pamatnes un rekreācijas nozīmes zeme	11	52,7	0,3
6.	Individuālo dzīvojamjo māju apbūves zeme	203	66,5	0,3
7.	Daudzdzīvokļu māju apbūves zeme	61	27,5	0,1
8.	Komercdarbības objektu apbūves zeme	17	4,9	0,03
9.	Sabiedriskas nozīmes objektu apbūves zeme	44	50,0	0,3
10.	Ražošanas objektu apbūves zeme	37	40,8	0,2

Cesvaines novada attīstības programma 2019. – 2026. gadam

11.	Satiksmes infrastruktūras objektu apbūves zeme	184	357,7	1,9
12.	Inženiertehniskās apgādes tīklu un objektu apbūves zeme	21	18,7	0,1
13.	Nekustamā īpašuma lietošanas mērķis nav norādīts	0	0,0	0,0
KOPĀ		2161	19 003,7	100,0

5. VIETĒJĀ PĀRVALDES STRUKTŪRA

5.1. Vietējās pārvaldes lēmējvara

Cesvaines novada pašvaldības iedzīvotāju pārstāvību nodrošina to ievēlēta pašvaldības lēmējinstīcija – dome, kas pieņem lēmumus, nosaka pašvaldības institucionālo struktūru, lej par autonomo funkciju un brīvprātīgo iniciatīvu īstenošanu un par kārtību, kādā nodrošina pašvaldībai deleģēto valsts pārvaldes funkciju un pārvaldes uzdevumu izpildi, izstrādā un izpilda pašvaldības budžetu. Dome atbilstoši kompetencei ir atbildīga par pašvaldības institūciju tiesisku darbību un finanšu līdzekļu izlietojumu. Saskaņā ar apstiprināto budžetu pašvaldība realizē tai noteiktās funkcijas.

Atbilstoši pašvaldības statusam novada domē ir 9 deputāti, kuri sāka savu darbību 2017. gadā - Vilnis Špats, Didzis Baunis, Vēsma Nora, Līga Ozola, Dzintars Bušs, Juris Rozenbergs, Kārlis Edvards Bandenieks, Ilga Rumpe un Imants Spridzāns (sk. 5.1. tab.).

Lai nodrošinātu savu darbību un izstrādātu domes lēmumprojektus, dome no pašvaldības deputātiem ievēlē priekssēdētāju, priekssēdētāja vietnieku, finanšu komiteju, sociālo, kultūras un izglītības jautājumu komiteju un attīstības komiteju.

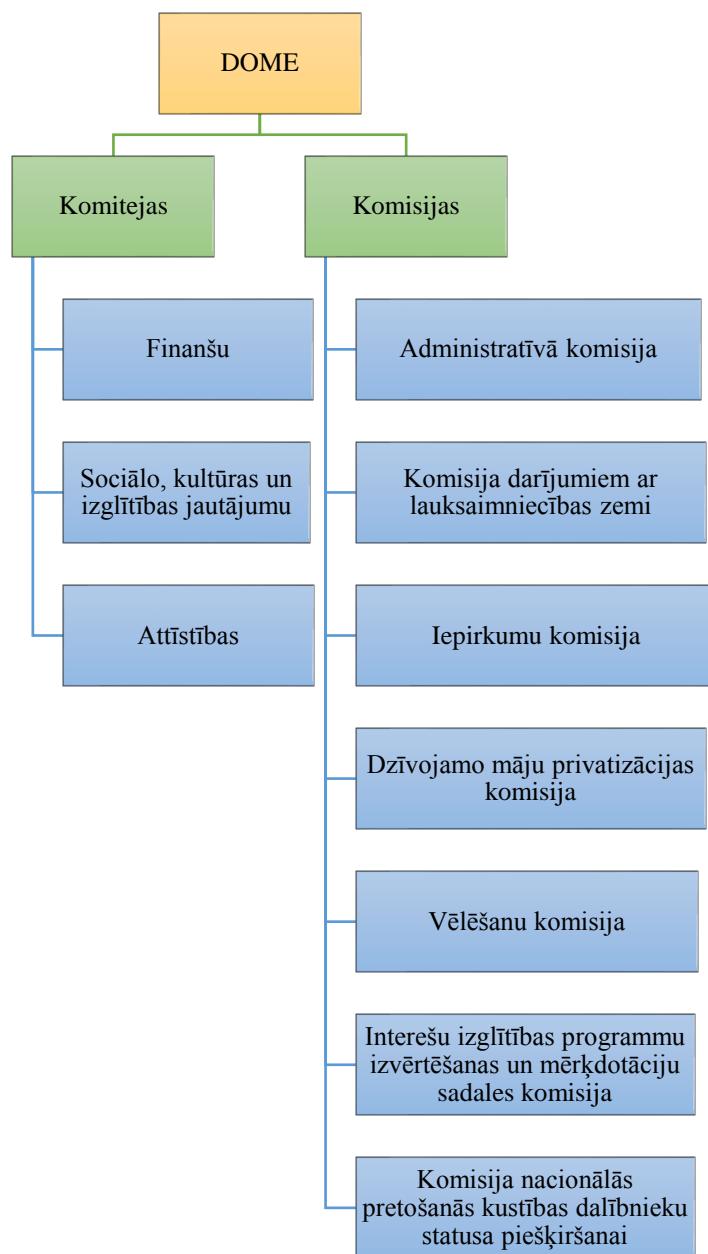
Domes priekssēdētājs ir Vilnis Špats, domes priekssēdētāja vietnieki ir deputāte Vēsma Nora un Juris Rozenbergs, kuru amati nav algoti. Domes administratīvā vadītāja funkcijas veic izpilddirektors Uģis Fjodorovs.

5.1.tabula
Cesvaines novada domes sastāvs un darbība

Deputāts	Darbs komitejās			Piezīmes
	Finanšu	Sociālo, kultūras un izglītības jautājumu	Attīstības	
Vilnis Špats	X			Finanšu komitejas priekssēdētājs, domes priekssēdētājs
Didzis Baunis	X	X		
Vēsma Nora	X		X	Domes priekssēdētāja 1. vietniece
Līga Ozola			X	Attīstības komitejas priekssēdētāja
Dzintars Bušs	X	X		Sociālo, kultūras un izglītības jautājumu komitejas priekssēdētājs
Juris Rozenbergs	X	X		Domes priekssēdētāja 2. vietnieks
Kārlis Edvards Bandenieks	X		X	
Ilga Rumpe			X	
Imants Spridzāns		X		

Pašvaldības funkciju pildīšanai domē izveidotas šādas komisijas: Administratīvā komisija, Komisija darījumiem ar lauksaimniecības zemi, Iepirkumu komisija, Dzīvojamā māju privatizācijas komisija, Vēlēšanu komisija, Interēšu izglītības programmu izvērtēšanas

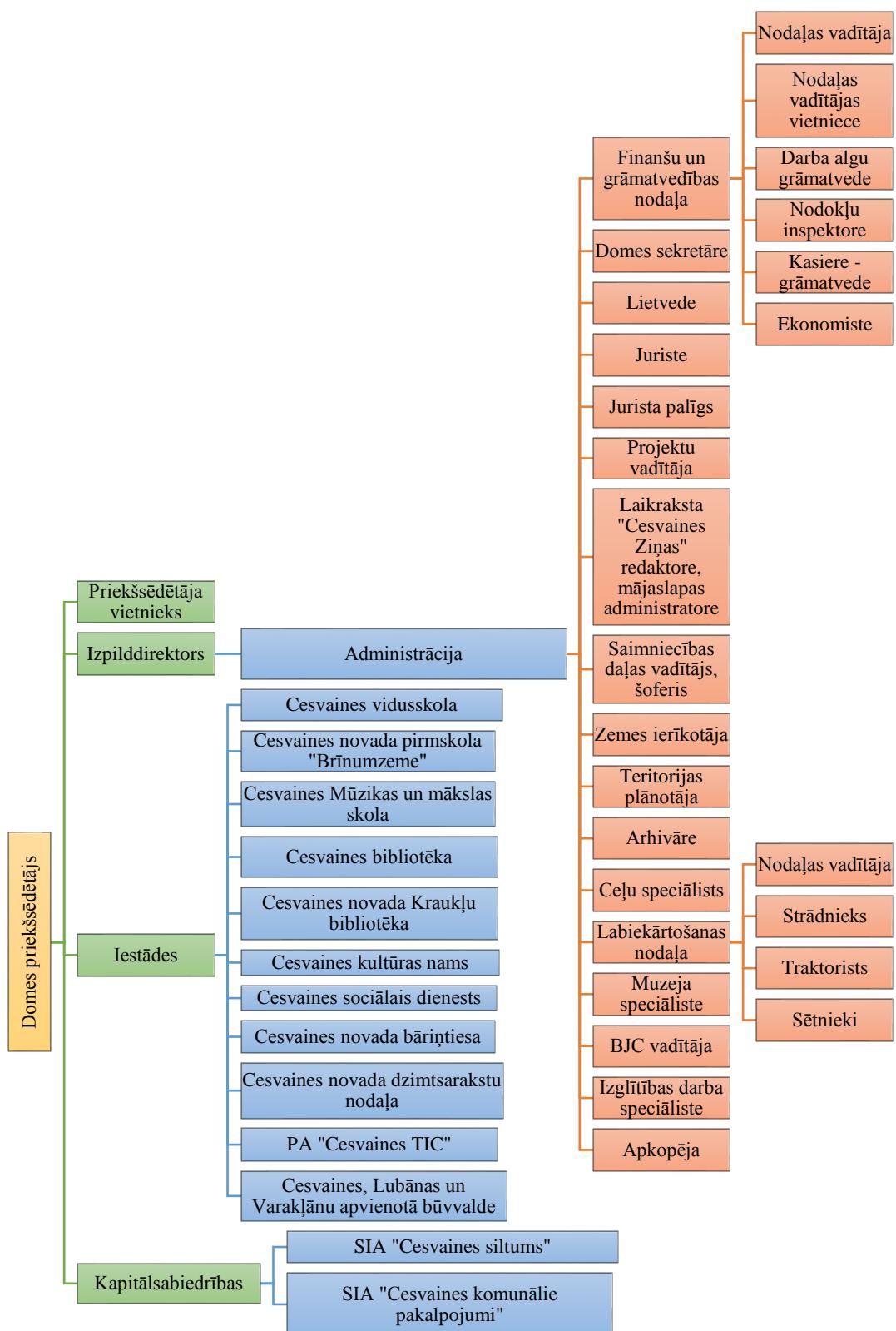
un mērķdotāciju sadales komisija, Komisija nacionālās pretošanās kustības dalībnieku statusa piešķiršanai.

5.1.attēls. Cesvaines novada domes lēmējvara

5.2. Pārvaldes izpildvaras struktūra

Administrācija ir pašvaldības izpildinstitūcija, kas nodrošina domes pieņemto lēmumu izpildi, kā arī tās darba organizatorisko un tehnisko apkalpošanu un sastāv no nodaļām un darbiniekiem. Administrācijas nodaļas izveido ar domes lēmumu. Administrācijas amata vienību sarakstu apstiprina dome.

5.2.attēls. Cesvaines novada pašvaldības izpildvaras struktūra

5.3. Pašvaldības funkciju nodrošinājums

5.2. tabula

Pašvaldības funkciju nodrošinājuma īss raksturojums

Nr.	Funkcija pēc likuma "Par pašvaldībām" 15.panta (saīsināti)	Nodrošināšanas organizācijas veids
1.	Organizēt iedzīvotājiem komunālos pakalpojumus: <ul style="list-style-type: none"> • ūdensapgāde un kanalizācija; • siltumapgāde; • sadzīves atkritumu apsaimniekošana; • noteikudeņu savākšana, novadīšana un attīrišana;	SIA "Cesvaines komunālie pakalpojumi", SIA "Cesvaines siltums", SIA "Pilsētvides Serviss"
2.	Gādāt par savas administratīvās teritorijas labiekārtošanu un sanitāru tīrību: <ul style="list-style-type: none"> • ielu, ceļu un laukumu būvniecība, rekonstruēšana un uzturēšana; • ielu, laukumu un citu publiskai lietošanai paredzēto teritoriju apgaismošana; • parku, skvēru un zaļo zonu ierīkošana un uzturēšana; • atkritumu savākšanas un izvešanas kontrole; • pretplūdu pasākumi; • kapsētu un beigto dzīvnieku apbedīšanas vietu izveidošana un uzturēšana;	Cesvaines novada domes Labiekārtošanas nodaļa
3.	Noteikt kārtību, kādā izmantojami publiskā lietošanā esošie meži un ūdeņi, ja likumos nav noteikts citādi	Likumdošana
4.	Gādāt par iedzīvotāju izglītību: <ul style="list-style-type: none"> • iedzīvotājiem noteikto tiesību nodrošināšana pamatizglītības un vispārējās vidējās izglītības iegūšanā; • pirmsskolas un skolas vecuma bērnu nodrošināšana ar vietām mācību un audzināšanas iestādēs; • organizatoriska un finansiāla palīdzība ārpusskolas mācību un audzināšanas iestādēm un izglītības atbalsta iestādēm; • citi pasākumi;	Cesvaines novada dome, izglītības iestādes
5.	Rūpēties par kultūru un sekmēt tradicionālo kultūras vērtību saglabāšanu un tautas jaunrades attīstību: <ul style="list-style-type: none"> • organizatoriska un finansiāla palīdzība kultūras iestādēm un pasākumiem; • atbalsts kultūras pieminekļu saglabāšanai; • citi pasākumi;	Cesvaines novada dome, kultūras iestādes
6.	Nodrošināt veselības aprūpes pieejamību, kā arī veicināt iedzīvotāju veselīgu dzīvesveidu un sportu;	Cesvaines novada dome, izglītības iestādes
7.	Nodrošināt iedzīvotājiem sociālo palīdzību (sociālo aprūpi): <ul style="list-style-type: none"> • sociālā palīdzība maznodrošinātām ģimenēm un sociāli mazaizsargātām personām; • veco ļaužu nodrošināšana ar vietām pansionātos; • bāreņu un bez vecāku gādības palikušo bērnu nodrošināšana ar vietām mācību un audzināšanas iestādēs; • bezpjumtnieku nodrošināšana ar naktsmītni; • citi pasākumi;	Cesvaines novada dome, Sociālais dienests
8.	Gādāt par aizgādnību, aizbildnību, adopciiju un bērnu personisko un mantisko tiesību un interešu aizsardzību;	Cesvaines novada dome, Bāriņtiesa

9.	Sniegt palīdzību iedzīvotājiem dzīvokļa jautājumu risināšanā;	Cesvaines novada dome
10.	Sekmēt saimniecisko darbību attiecīgajā administratīvajā teritorijā, rūpēties par bezdarba samazināšanu;	Cesvaines novada dome
11.	Izsniegt atļaujas un licences komercdarbībai, ja tas paredzēts likumos;	Cesvaines novada dome
12.	Piedalīties sabiedriskās kārtības nodrošināšanā, apkarot žūpību un netiklību;	Cesvaines novada dome, policija
13.	Saskaņā ar attiecīgās pašvaldības teritorijas plānojumu noteikt zemes izmantošanas un apbūves kārtību;	Cesvaines novada dome
14.	Nodrošināt savas administratīvās teritorijas būvniecības procesa tiesiskumu;	Cesvaines novada dome, Cesvaines, Lubānas un Varakļānu novadu apvienotā būvvalde
15.	Veikt civilstāvokļa aktu reģistrāciju;	Cesvaines novada dome, Dzimtsarakstu nodaļa
16.	Savākt un sniegt valsts statistikai nepieciešamās ziņas;	Cesvaines novada dome, iestādes
17.	Veikt nepieciešamos pasākumus domes vēlēšanās;	Cesvaines novada dome
18.	Piedalīties civilās aizsardzības pasākumu nodrošināšanā;	Cesvaines novada dome
19.	Organizēt sabiedriskā transporta pakalpojumus;	Cesvaines novada dome
20.	-	-
21.	Organizēt pedagoģisko darbinieku tālākizglītību un izglītības metodisko darbu;	Cesvaines novada dome, izglītības iestādes
22.	Veikt attiecīgajā administratīvajā teritorijā dzīvojošo bērnu uzskaiti;	Cesvaines novada dome
23.	Īstenot bērnu tiesību aizsardzību attiecīgajā administratīvajā teritorijā.	Cesvaines novada dome, Bāriņtiesa

5.4. Pašvaldības iestādes un uzņēmumi

5.4.1. Pašvaldības iestādes

Pašvaldības funkciju realizācijai domes padotībā ir šādas pašvaldības iestādes:

- Cesvaines vidusskola;
- Cesvaines internātpamatnams;
- Cesvaines pirmsskola “Brīnumzeme”;
- Cesvaines Mūzikas un mākslas skola;
- Cesvaines kultūras nams;
- Cesvaines bibliotēka;
- Cesvaines novada Kraukļu bibliotēka;
- Cesvaines novada dzimtsarakstu nodaļa;
- Cesvaines novada bāriņtiesa;
- Cesvaines sociālais dienests.

Būvniecības pārzināšanas un kontroles jautājumi ar savstarpēju vienošanos deleģēti pašvaldību kopīgajai iestādei – Cesvaines, Lubānas un Varakļānu apvienotajai būvvaldei. Atkritumu apsaimniekošanu Cesvaines novadā veic SIA “Pilsētvides Serviss”.

Ar mērķi īstenot tūrisma nozares attīstību novada teritorijā, 2008. gadā ir izveidota un pilī atrodas PA „Cesvaines tūrisma centrs”. Aģentūras juridiskais statuss un struktūra – pašvaldības aģentūra „Cesvaines tūrisma centrs” (turpmāk tekstā – Aģentūra) ir Cesvaines novada domes pārraudzībā esoša pašvaldības iestāde, kuras darbību uzrauga izpilddirektors. Aģentūras darbu vada direktors, kuru amatā apstiprina Aģentūras dibinātājs likumdošanas aktos noteiktajā kārtībā. Aģentūrā 2017. gadā pastāvīgi nodarbināti 5 darbinieki – Aģentūras direktore, grāmatvede, 3 gidi. Vasaras sezonā tiek algots vēl viens gids.

Cesvaines novada dome ir kapitāla daļu turētāja šādās pašvaldības kapitālsabiedrībās:

- SIA „Cesvaines siltums”;
- SIA “Cesvaines komunālie pakalpojumi”.

Cesvaines novada dome ir dalībnieks šādās biedrībās (nodibinājumos);

- biedrībā „Latvijas Pašvaldību savienība”;
- nodibinājumā “Vidzemes plānošanas reģions”;
- nodibinājumā “Latvijas Piļu un muižu asociācija”.

Kopējais strādājošo skaits Cesvaines pašvaldības iestādēs 2016. gadā bija 251. Vidējā bruto darba alga strādājošiem 541 EUR mēnesī. Cesvaines novada domē joprojām darbinieku maiņa ir minimāla, tā saistās ar darbinieku aiziešanu pensijā vai bērna kopšanas atvaļinājumā un skaita izmaiņām līdz ar domes funkciju paplašināšanos, dažādu projektu realizāciju. Diemžēl esošais finansējuma apjoms neļauj radīt jaunas amata vietas, tādēļ daudzi jautājumi tiek risināti amatu apvienošanas kārtībā.

No pašvaldības 251 darbiniekiem, vairāk kā pusei ir augstākā izglītība, 47 % darbinieku ir vidēja speciālā izglītība. Tieki atbalstīta katras darbinieka tālāka izglītošanās un kvalifikācijas paaugstināšana. Regulāri tiek apmeklēti nozaru semināri, organizēti pieredzes apmaiņas braucieni uz sadraudzības pašvaldībām un līdzīgu nozaru iestādēm.

5.4.2. Pašvaldības uzņēmumi

Pašvaldība organizē iedzīvotāju komunālos pakalpojumus - ūdensapgādi, siltumapgādi, sadzīves atkritumu apsaimniekošanu un noteikūdeņu savākšanu. Centralizētā ūdensapgāde, noteikūdeņu savākšana, siltumapgāde un atkritumu savākšana ir organizēta pašvaldības centrā - Cesvainē. Šos komunālos pakalpojumus sniedz divi uzņēmumi – SIA “Cesvaines komunālie pakalpojumi” un SIA “Cesvaines siltums”. Atkritumu apsaimniekošanu (ārpakalpojums) Cesvaines novadā veic SIA “Pilsētvides Serviss”.

SIA „Cesvaines komunālie pakalpojumi” Cesvaines pilsētā nodrošina ūdens ieguvi, uzkrāšanu un sagatavošanu lietošanai līdz padevei ūdensvada tīklā, ūdens piegādi no padeves vietas ūdensvada tīklā līdz pakalpojuma lietotājam, noteikūdeņu savākšanu un novadīšanu līdz noteikūdeņu attīrīšanas iekārtām, noteikūdeņu attīrīšanu un novadīšanu virszemes ūdensobjektos. Citi galvenie sniegto pakalpojumu veidi ir pirts pakalpojumi, pašvaldības dzīvojamā fonda uzturēšana, pašvaldības ceļu uzturēšana, traktortehnikas pakalpojumi. Pamatkapitāls 232 240,00 EUR, 100 % kapitāldaļas pieder Cesvaines domei. Uzņēmuma peļņu veido ieņēmumi par sniegtajiem pakalpojumiem.

Cesvainē strādā arī labiekārtošanas nodaļa. Labiekārtošanas nodaļā 2017. gadā bija šādas amata vietas: vadītāja, vadītājas vietnieks (0,5 amata vietas), traktorists – strādnieks, sētnieki (3,5 amata vietas), strādnieki - 2 amata vietas (+1 amata vieta vasaras sezonā), apkopēja (0,6 amata vietas) un kurinātājs (0,25 amata vietas).

5.5. Spēkā esošie plānošanas dokumenti

Cesvaines novada **teritorijas plānojums** 2008. - 2020. gadam. Dokuments izstrādāts 2008. gadā (SIA Nagla IF), grozīts 2010. un 2013. gadā. Nemot vērā to, ka pēc administratīvi teritoriālās reformas novada robežas un pēc būtības arī administratīvā teritorija un tās sadalījums nav mainījušies, šis teritorijas plānojums ir aktuāls, reāli darbojas un būtiskas izmaiņas neprasā.

Cesvaines novada **attīstības plāns** izstrādāts 2012. gadā. Tā sastāv no teritorijas situācijas apraksta, ilgtspējīgas attīstības stratēģijas un attīstības programmas. Ilgtspējīgas attīstības stratēģija izstrādāta laikposmam no 2012. līdz 2024. gadam. Attīstības programmas darbības termiņš ir no 2012. līdz 2018. gadam.

5.6. Galvenie attīstības un sadarbības projekti

5.6.1. Galvenie īstenotie attīstības projekti

Cesvaines novada dome ir realizējusi projektu „**Cesvaines bibliotēkas krājuma mēbeļu atjaunošana**”. Projekta Nr.16-05-AL23-A019.2203-000005 īstermiņa mērķis ir sakārtot infrastruktūru, nodrošinot bibliotēkas materiālo vērtību saglabāšanu un dodot iespēju pilnvērtīgāk un dauzveidīgāk izmantot bibliotēkas pakalpojumus, tai skaitā atjaunot mēbeles bibliotēkas krājumam. Ilgtermiņa mērķis ir uzlabot infrastruktūru, kas labvēlīgi ietekmēs izglītotas un kulturālas sabiedrības veidošanos un iedzīvotāju skaita palielināšanos Cesvaines novadā, kā arī radīs drošu un mūsdienīgu vidi bibliotēkas apmeklētājiem un darbiniekiem.

Cesvaines novada domē kopš 2015. gada 1. oktobra darbu ir sācis **valsts un pašvaldības vienotais klientu apkalpošanas centrs (VPVKAC)**. Iedzīvotāji var iesniegt dokumentus vairākām valsts iestādēm, kā arī saņemt pašvaldības darbinieka konsultācijas par valsts pakalpojumiem. VPVKAC nodrošina konsultācijas un praktisko palīdzību, saņemot Lauku atbalsta dienesta (LAD), Nodarbinātības valsts aģentūras (NVA), Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes (PMLP), Uzņēmuma reģistra (UR), Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūras (VSAA), Valsts ieņēmumu dienesta (VID) un Valsts zemes dienesta (VZD) sniegtos e-pakalpojumus.

Projekta „Kompleksi risinājumi siltumnīcefekta gāzu emisiju samazināšanai Cesvaines internātpamatiskolā” Nr.KPFI-15.2/227 ietvaros veikta ēkas fasādes siltināšana, cokola siltināšana, bēniņu pārseguma siltināšana, logu iebūve sporta zāles blokā, jumta siltināšana, kā arī citas energoefektivitātes paaugstināšanas darbības, kas samazinās siltumenerģijas patēriņu un ar to saistītos izdevumus. Pēc projekta realizācijas ir būtiski uzlabojies ēkas tehniskais stāvoklis, vizuāli tā kļuvusi pievilcīgāka un labi iekļaujas pilsētvidē.

Projekta kopējās izmaksas EUR 148 145,86 (bez PVN). KPFI finansējums 84,999746% jeb EUR 125 923,60 (bez PVN). Pašvaldības līdzfinansējums 15,000254% jeb EUR 22 222,26

(bez PVN). Projekta īstenošanas rezultātā tiks panākts CO₂ emisiju samazinājums par 64,862 tonnām gadā.

2011. gada septembrī Rīgā tika parakstīts civiltiesiskais līgums starp Latvijas Republikas VARAM, Cesvaines novada domi un SIA “Cesvaines komunālie pakalpojumi” par projekta “Ūdenssaimniecības pakalpojumu attīstība Cesvainē” Nr. 3DP/3.5.1.1.0/11/IPIA/VARAM/008 īstenošanu un Kohēzijas fonda finansējuma piešķiršanu un projekta uzraudzību. Projekta attiecināmās kopējās izmaksas ir EUR 786 980,11. Kohēzijas fonda līdzfinansējums šī projekta ietvaros ir 95 % no attiecināmajām izmaksām, finansējuma saņēmēja līdzfinansējums ir 5 % no attiecināmajām izmaksām, kas tiek finansēts no finansējuma saņēmēja pamatkapitālā ieguldītā pašvaldības finansējuma. Neattiecināmās izmaksas sedz SIA “Cesvaines komunālie pakalpojumi”. Projektu līdzfinansēja Eiropas Savienība.

Projekta ietvaros realizēti līgumi: TEP aktualizācija; Tehnisko specifikāciju sagatavošana DzG līgumam; Būvuzraudzības un inženiera pakalpojumi ūdensapgādes un kanalizācijas sistēmas rekonstrukcijas un paplašināšanas līgumam Cesvainē; Mobilas vakuumsūkņa iekārtas piegāde; Ūdensapgādes un kanalizācijas sistēmas rekonstrukcija un paplašināšana Cesvainē.

Cesvaines pašvaldība veiksmīgi realizējusi Eiropas Lauksaimniecības fonda lauku attīstībai (ELFLA) Lauku attīstības programmas pasākuma „Lauku ekonomikas dažādošana un dzīves kvalitātes veicināšana vietējo attīstības stratēģiju īstenošanas teritorijā” projektu „Cesvaines bibliotēkas telpu vienkāršotā rekonstrukcija” Nr.13-05-LL15-L413201-000005.

Projekta mērķis ir sakārtojot infrastruktūru Cesvaines bibliotēkā, veidot drošu un estētisku vidi, lai dažāda vecuma un sociālo grupu cilvēki varētu attīstīt savas personības izaugsmi (kultūra; mūžizglītība; saturīga brīvā laika pavadīšana).

Bibliotēkā uzstādīts granulu apkures katls ar jaudu 40 kW, kas apsilda 308,20 m² platību. Katls atrodas atsevišķā telpā, atrisinot ugunsdrošības un sodrēju netīrības problēmu. Kurināmais – koka skaidu granulas. Turpmāk samazināsies fiziskā darba apjoms (malkas nešana no šķūņa 8 krāsnīm, katras krāsns kurināšana, uzraudzīšana). Telpās ierīkoti radiatori. Ēkā ir nodrošināta vienmērīga gaisa temperatūra.

Kopējās projekta izmaksas ir LVL 9987,38, PVN 21 % LVL 2097,35. Kopējā summa LVL 12 084,73 vai EUR 17 195,02. Pašvaldības līdzfinansējums sastāda 25 % no projekta izmaksām un PVN, kopā LVL 4594,19 vai EUR 6536,94. Projekts ir līdzfinansēts no Eiropas Lauksaimniecības fonda lauku attīstībai LEADER programmas ietvaros, veicinot Madonas novada fonda attīstības stratēģijā izvirzīto mērķu sasniegšanu.

Cesvaines pašvaldība piedaloties projektu konkursā „Sporta inventāra iegādei mācību priekšmeta „Sports” standarta īstenošanai izglītības iestādēs” guva atbalstu projekta „Sporta inventāra iegāde Cesvaines skolēniem” īstenošanai. Projekta galvenais mērķis ir veicināt skolēnu vēlmi iesaistīties daudzveidīgu sporta aktivitāšu apguvē, izmantojot modernu un drošu sporta inventāru. Galvenais akcents ir likts uz inventāra iegādi un sporta pasākumu organizēšanu.

Projekta rezultātā ir iegādāts augstlēkšanas sektors, basketbola vairogi un atsperu grozi, flor bola vārti un nūjas, barjeras, volejbola statīvs un tīkls, vingrošanas kastes, soli un paklāji, badmintona raketes un konusi.

Projektu finansē 50 % no valsts budžeta līdzekļiem (Izglītības un zinātnes ministrijas valsts budžeta apakšprogrammas 09.09.00 sporta federācijas un „Sporta pasākumi”) un 50 % ir pašvaldības līdzfinansējums. Kopējā summa ir 2999,40 LVL (4267,76 EUR).

Projekta „**Energoefektivitātes paaugstināšana Cesvaines pašvaldības administratīvajā ēkā**” Nr.KPFI-7/6 ietvaros veikta ēkas fasādes siltināšana, logu nomaiņa, jumta siltināšana un seguma izveidošana, durvju nomaiņa, apkures un ventilācijas sistēmas ierīkošanā ēkā, kā arī citas energoefektivitātes paaugstināšanas darbības, kas samazinās siltumenerģijas patēriņu un ar to saistītos izdevumus. Pēc projekta realizācijas ir būtiski uzlabojies ēkas tehniskais stāvoklis, vizuāli tā kļuvusi pievilcīgāka un labi iekļaujas pilsētvidē.

Projekta kopējās izmaksas Ls 185 773 (pašvaldības līdzfinansējums 23% jeb Ls 33 642, neattiecināmās izmaksas Ls 39 504). Projekta īstenošanas rezultātā tiks panākts CO2 emisiju samazinājums par 55,86 tonnām gadā.

Cesvaines pašvaldībā tika īstenots projekts „**Cesvaines, Lubānas un Varakļānu pašvaldību kapacitātes stiprināšana Eiropas Savienības politiku instrumentu un pārējās ārvalstu finanšu palīdzības līdzfinansēto projektu un pasākumu īstenošanai**” IDP/1.5.2.2.3/11/APIA/ SIF/005/45.

5.6.2. Uzsāktie attīstības projekti

Cesvaines novada dome ir uzsākusi projekta „**Cesvaines pilsmuižas staļļu jumta rekonstrukcija**” īstenošanu (projekta Nr.16-05-AL23-A019.2201-000005). Projekta ilgtermiņa mērķis ir saglabāt un aizsargāt Cesvaines pilsmuižas staļļu ēku kā 19. gs. unikālu arhitektūras pieminekli un kultūras mantojumu, nodrošinot kultūrvides kvalitāti un ēkas pieejamību sabiedrībai. Īstermiņa mērķis ir rekonstruēt Cesvaines pils muižas staļļu ēkas jumtu 1045 m² platībā, saglabājot vēsturisko jumta konstrukciju, izbūves un atjaunojot māla dakstiņu segumu vēsturiskajā substancē.

Jūlijā tika noslēgts būvuzņēmuma līgums ar PS “A.A&būvkompānijas”, par EUR 118 561 (bez PVN), kura līdz 2017. gada 30. novembrim apņēmusies ēkai veikt jumta seguma rekonstrukciju. Projektu atbalsta Zemkopības ministrija un Lauku atbalsta dienests.

Cesvaines novada dome ir noslēgusi vienošanos ar Centrālo finanšu un līgumu aģentūru par projekta 9.2.4.2/16/I/017 „**Veselai un laimīgai ģimenei Cesvaines novadā**” īstenošanu. Turpmākos trīs gadus Cesvaines novada iedzīvotājiem būs iespēja iesaistīties dažādos veselības veicināšanas pasākumos, kurus īstenos pašvaldība, izmantojot Eiropas Sociāla fonda (ESF) un valsts budžeta piešķirtos līdzekļus.

Projekta mērķis ir uzlabot pieejamību veselības veicināšanas un slimību profilakses pakalpojumiem visiem Cesvaines novada iedzīvotajiem, jo īpaši teritoriālās, nabadzības un sociālās atstumtības riskam pakļautajiem iedzīvotajiem. Kopējās projekta attiecināmās

izmaksas ir EUR 31 760,00. No tām 85 % jeb EUR 26 996,00 ir ESF līdzfinansējums, bet 15 % jeb EUR 4 764,00 – valsts budžeta līdzekļi.

Projekta ietvaros plānoti: fizisko aktivitāšu veicināšanas pasākumi - nūjošanas, skriešanas, fizioterapijas nodarbības un ģimeņu sporta diena. Slimību profilakses pasākumi – seminārs par kustību nozīmi sirds un asinsvadu slimību profilaksē, seminārs par veselīgu uzturu un liekā svara problēmām, nodarbības par bērnu emocionālo audzināšanu un seminārs par atkarību problēmām. Tiks organizētas diskusiju grupas pusaudžiem par seksuālās un reproduktīvās veselības jautājumiem. Iedzīvotājiem, kas saņem pārtikas pakas, tiks rādītas ēdienu receptes, ko var pagatavot no paku produktiem.

Latvijas - Krievijas pārrobežu sadarbības programmas 2014. - 2020. gadam stratēģiskais mērķis ir atbalstīt vienotus centienus risināt pārrobežu attīstības izaicinājumus un veicināt Eiropas Savienības ārējās pierobežas teritorijas un to Krievijas reģionu, kas robežojas ar Eiropas Savienību, esošā potenciāla ilgtermiņa izmantojumu.

5.6.3. Sadarbības partneri

Cesvaines pašvaldība sadarbojas ar Alūksnes, Gulbenes, Smiltenes novadiem. Vēl sadarbojas ar Daugavpili Latvijas – Krievijas pārrobežu projekta ietvaros.

Cesvaines novada domei ir 6 vienošanās par starptautisko sadarbību:

- 2006. gadā noslēgts sadarbības līgums ar Marjamā (*Märjamaa*) pašvaldību, kas atrodas Raplas apriņķī Igaunijā;
- 2010. gadā parakstīts līgums ar Vaijes (*Weyhe*) pašvaldību Vācijā;
- 2010. gadā noslēgts sadarbības līgums ar Volhovas rajona pašvaldību Krievijā;
- 2011. gada maijā parakstīts sadarbības līgums ar Kulēnas (*Coulaines*) pašvaldību Francijā;
- 2011. gada septembrī parakstīts sadarbības līgums ar Lagardele-sur-Leze pašvaldību Francijā.
- 2015. gada maijā parakstīts sadarbības līgums ar Dnepropetrovskas apgabala pašvaldību Ukrainā.

Līgumi paredz abpusēju sadarbību un informācijas apmaiņu starp pašvaldībām un tās institūcijām pašvaldības darbā, dažādu Eiropas Savienības fondu līdzekļu apgūšanā, nevalstisko organizāciju jomā, izglītības, kultūras, sporta, veselības aprūpes, vides aizsardzības, tūrisma un sociālās palīdzības jomā, kā arī uzņēmējdarbības jomā, un ir par pamatu starptautisku projektu izstrādei un realizācijai.

5.7. Pašvaldības komunikācijas resursi

Iedzīvotāju informētības nodrošināšanā Cesvaines novada dome veic nozīmīgu darbu vairākās nozarēs. Valsts un reģiona robežās tie ir masu informācijas līdzekļi – laikraksti „Latvijas Avīze”, „Stars”, ziņu aģentūras LETA un BNS. Pašvaldības aktualitātes regulāri tiek atspoguļotas mājaslapā www.cesvaine.lv. Svarīgu vietu komunikācijā ar sabiedrību ieņem laikraksts „Cesvaines Ziņas”, lapas dažādos sociālajos tīklos (piemēram, *Facebook*), stendi

novada teritorijā, regulāri organizētās pašvaldības deputātu un uzņēmumu vadītāju tikšanās ar iedzīvotājiem.

Pašvaldības teritorijā darbojas nevalstiskās organizācijas: biedrība „Mārtiņroze”, izglītības, kultūras un tūrisma informācijas centrs „Cesvaine”, Cesvaines mākslinieku biedrības, biedrības „Durvis”, biedrība "Izglītībai un kultūrai Cesvainē", biedrība "Cesvaines pūtēju orķestris" un Cesvaines kultūras veicināšanas biedrība.

Laikraksts „Cesvaines Ziņas” atspoguļo pašvaldībā, tās iestādēs un institūcijās notiekošo, pašvaldības aktualitātes kultūrā, sportā, izglītībā, sociālajā aprūpē un citās jomās. Ar avīzēs starpniecību pašvaldības iedzīvotājiem ir sniepta informācija par domes darbību – informācija par domes sēdēs notiekošo, gada publiskais pārskats, budžets, saistošie noteikumi. Katrā avīzē ir informācija par novada aktualitātēm. Ar interviju palīdzību lasītāji iepazīstināti ar novada cilvēkiem un viņu darbu.

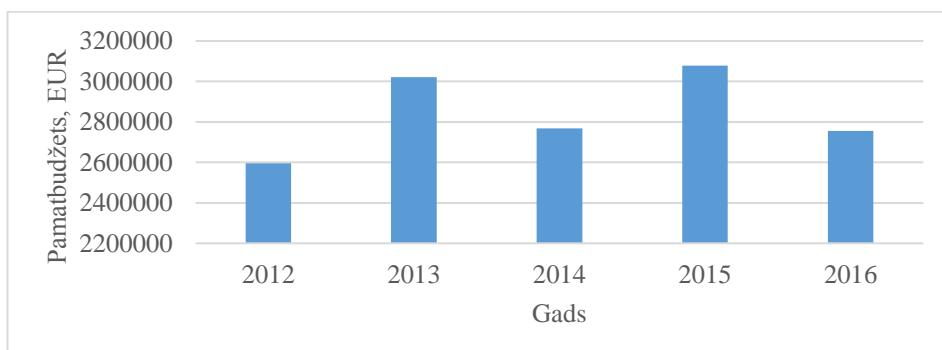
2016. gadā ir izdoti 11 avīzes numuri. Laikraksta veidošanai 2016. gadā izlietoti EUR 13 782 (atlīdzība darbiniekiem pārskata periodā – EUR 10 730). Avīze iznāk reizi mēnesī 470 - 550 eksemplāros, kuri tiek realizēti pilsētā un novadā - četrās tirdzniecības vietās (IK “Pie Arkas”, SIA “Brutuss”, SIA “Pārtikas veikalu grupa”, SIA “Sēlis”). Laikraksta redkolēģijā ir 2 darbinieki – redaktore un redaktora palīgs. Ikviens iedzīvotājs var iesniegt savu rakstu vai informāciju, kuru ar avīzes starpniecību vēlas nodot pašvaldības iedzīvotājiem. Laikrakstu 2016. gadā drukāja SIA “Latgales druka”, bet no 2017. gada janvāra - tipogrāfija “Erante”.

5.8. Pašvaldības budžets

Cesvaines novada pašvaldības budžets atspoguļo pašvaldības iespējas veikt tai ar likumu „Par pašvaldībām” uzliktos pienākumus, un tas tiek sastādīts saskaņā ar likuma „Par pašvaldības budžetiem” prasībām un saskaņā ar pašvaldības nolikumu „Nolikums par pašvaldības gada budžeta sastādīšanu, apstiprināšanu un izpildi”. Budžets dod iespēju domei uzturēt pašvaldības pakļautības institūcijas, tomēr, naudas līdzekļiem samazinoties, tas ir izdzīvošanas budžets.

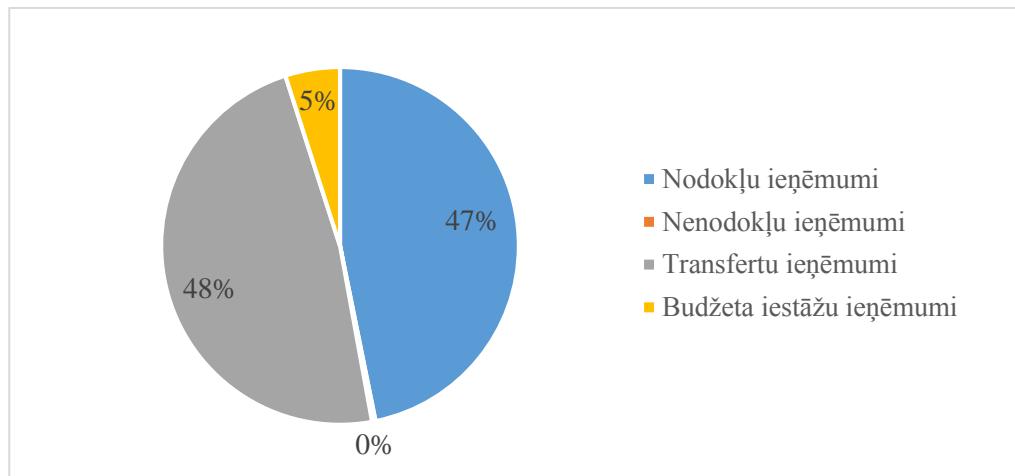
Cesvaines novada pamatbudžets sastāv no pašvaldības administrācijas un pašvaldības iestāžu finanšu līdzekļiem. Pašvaldība administrē arī speciālo budžetu.

Cesvaines novada pašvaldībā vislielākais kopējā pamatbudžeta apjoms bija 2015. gadā, kad tas sastādīja EUR 3 077 968, attiecīgi vismazākais – 2012. gadā ar kopēju summu EUR 2 595 220 (sk. 5.3. att.).

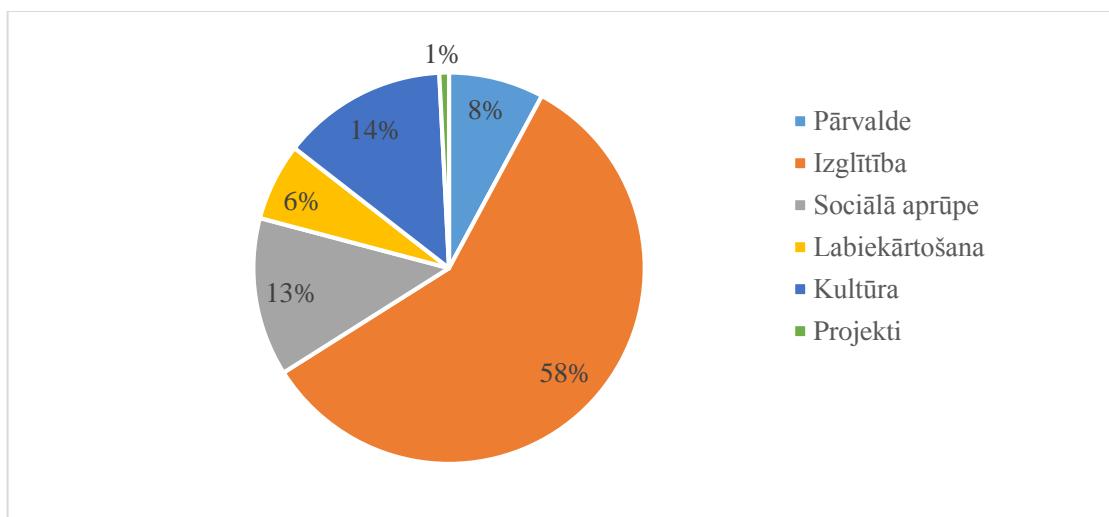
5.3.attēls. Cesvaines novada pašvaldības kopējā pamatbudžeta apjoms

Pašvaldības ieņēmumus veido nodokļu, nenodokļu, transfertu un budžeta iestāžu ieņēmumi (sk. 5.4. att.). Vislielāko ieņēmumu īpatsvaru sastāda transfertu ieņēmumi (48 %) no kopējiem ieņēmumiem un ieņēmumi no nodokļu ieņēmumiem (47 %) no kopējiem ieņēmumiem.

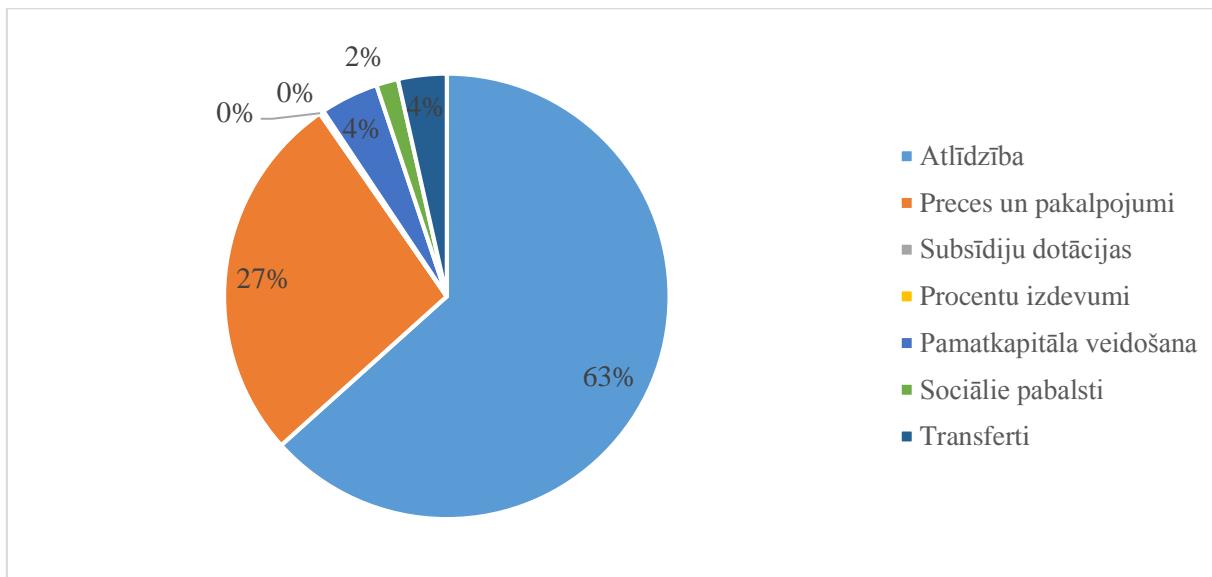
5.4.attēls. Cesvaines novada pašvaldības pamatbudžeta ieņēmumi 2016. gadā

Cesvaines novada pašvaldības pamatbudžeta ieņēmumi tiek novirzīti pašvaldības funkciju izpildes nodrošināšanai – pašvaldības izglītības, kultūras, sporta iestāžu, sociālā dienesta, sporta un kultūras pasākumu, komunālo dienestu, pabalstiem maznodrošinātāiem iedzīvotājiem un infrastruktūras attīstības projektu līdzfinansējumam (sk. 5.5. att.). Vislielāko izdevumu daļu (EUR 1 546 558 jeb 58 %) sastāda izdevumi izglītības funkciju nodrošināšanai, kā arī pēdējo gadu laikā pieaug Sociālā dienesta izmaksātie pabalsti.

5.5.attēls. Cesvaines novada pašvaldības 2016. gada pamatbudžeta izdevumi atbilstoši funkcionālajām kategorijām

Analizējot Cesvaines novada pašvaldības izdevumus pēc ekonomiskās klasifikācijas, jāsecina, ka vislielākais izdevumu apjoms 2016. gadā ir paredzēts atlīdzībām (sk. 5.6. att.).

5.6.attēls. Cesvaines novada pašvaldības 2016. gada pamatbudžeta izdevumu sadalījums pēc ekonomiskās klasifikācijas

Sākot 2017. gadu, pašvaldībai ir aizņēmumu līgumi ar atlikušo kopīgo pamatsummu EUR 884 524:

- 1) Cesvaines pils labā spārna atjaunošanai ar atlikušo pamatsummu EUR 88 787;
- 2) Skolas būvniecībai ar atlikušo pamatsummu EUR 153 186;
- 3) Ūdenssaimniecības projektam ar atlikušo pamatsummu EUR 53 898;
- 4) Cesvaines vidusskolas veikto darbu apmaksai ar atlikušo pamatsummu EUR 304 054;
- 5) Tautas nama un bibliotēkas renovācijai ar atlikušo pamatsummu EUR 13 856;
- 6) Tautas nama ēkas rekonstrukcija daļēji izbūvējot mansardu ar atlikušo pamatsummu EUR 89 015;
- 7) KFPI projekta „Energoefektivitātes paaugstināšana Cesvaines pašvaldības administratīvajā ēkā īstenošanai” ar atlikušo pamatsummu EUR 101 698;
- 8) Pirmsskolas ēkas apkures sistēmas vienkāršotā renovācija ar atlikušo pamatsummu EUR 29 774;
- 9) Siltumtrases no Cesvaines internātpamatskolas katlu mājas līdz centralizētajai siltumtrasei izbūve ar atlikušo pamatsummu EUR 50 256.

Pašvaldība projektu realizācijas nodrošināšanai ir sniegusi galvojumus kapitālsabiedrību aizņēmumiem:

- 1) SIA “AP Kaudzītes” projekta “Akkritumu apglabāšanas poligona “Kaudzītes” infrastruktūras attīstības 2. kārtā - neatmaksātā pamatsumma EUR 19 939;
- 2) SIA „Cesvaines komunālie pakalpojumi” Kohēzijas fonda projekta “Ūdenssaimniecības pakalpojumu attīstība Cesvainē” īstenošanai, neatmaksātā pamatsumma ir EUR 74 056.

Speciālo budžetu veido vides aizsardzības fonds, autoceļu fonds un zivju fonds.

Autoceļu fonda ieņēmumi ir līdzīgi kā pagājušā gadā, un tie 2017. gadā ir EUR 126 927 un izdevumi EUR 128 374. Līdztekus budžetam tiek apstiprināta Ceļu un ielu fonda vidējā termiņa programma, kas atspoguļo pašvaldības ceļu un ielu pārvaldīšanas un uzturēšanas darbu finansējumu trijiem gadiem. Līdzekļu daudzums ir pietiekošs tikai ceļu un ielu uzturēšanai

nevis kapitāliem darbiem. Iespējamo darbu apjoms atkarīgs no finansējuma, ko vajadzēs izlietot ceļu un ielu uzturēšanai ziemā, kad ceļi tiek tīrīti un kaisīti pēc reālās nepieciešamības.

5.3.tabula

Cesvaines novada ceļu un ielu fonda izlietojuma programma 2016. – 2018. gadam (EUR)

Izdevumu veids	2016. gada plāns	2017. gada plāns	2018. gada plāns
Autoceļu, ielu uzturēšana ziemā	21 000	28 000	28 000
Autoceļu, ielu uzturēšana vasarā	38 800	28 000	29 600
Tiltu uzturēšana	2 500	5 00	5 400
Gājēju celiņu, ielu uzturēšana (smiltis kaisīšanai)	5 500	21 500	16 500
Ielu apgaismojuma uzturēšana	21 000	19 000	18 700
Ceļa zīmju uzturēšana	570	570	570
Melno segumu uzturēšana	11 000	12 300	14 700
Autoceļu kopšana	1 800	3 700	4 200
Autoceļu apsekošana, mācības	53	54	54
Ceļu tehnikas uzturēšana	18 305	2 500	3 800
Kopā ceļu un ielu ikdienas uzturēšana	126 801	126 897	126 897

Vides aizsardzības fonda līdzekļi ir salīdzinoši nelieli – EUR 6300 ieņēmumos un EUR 14 519 izdevumos, un tie plānoti pašvaldības karjeru izpētei un dokumentu sakārtošanai, kā arī pasākumiem saistībā ar vides aizsardzību.

Kopumā speciālajā budžetā plānoti ieņēmumi EUR 133 227 (t.sk., zivju fonds) un izdevumi EUR 143 027.

6. VALSTS IESTĀDES

Cesvainē atrodas Cesvaines radio un televīzijas tornis, kas ir otra lielākais valstī. Tornis ir 204 metrus augstais Cesvaines radio un TV tornis. Nemot vērā to, ka tornis uzbūvēts vietā, kas atrodas 196 metrus virs jūras līmeņa, šis ir augstākais punkts (vadoties pēc torņa masta augstuma) visā Baltijā – 400 m virs jūras līmeņa. Cesvaines radio un televīzijas stacija nodrošina radio un TV signāla pārraidi Vidzemes austrumdaļā un Latgales rietumdaļā. Šobrīd Cesvaines stacijas pārraudzībā ir astoņas neapkalojamās stacijas, sākot no teritorijas Alūksnes ziemēlos, beidzot ar Viesīti dienvidos.

Cesvainē VAS “Latvijas pasts” Cesvaines pasta nodaļa. Pasta nodaļā pieejamie pakalpojumi - pasta pakalpojumi, pārvadājumi un ekspresspasts, preses abonēšana, piegāde un tirdzniecība, finanšu pakalpojumi.

Cesvaines pilsētā atrodas arī Valsts meža dienesta Centrālvidzemes virsmežniecības administrācija.

7. SOCIĀLĀ INFRASTRUKTŪRA

7.1. Iedzīvotāju mājokļi

Aptuveni 70 % Cesvaines novada iedzīvotāju par savu mājokli var saukt dzīvokli daudzdzīvokļu mājās. Mājokļa labiekārtojuma galvenie kritēriji ir ūdensapgāde, noteikūdeņu kanalizēšanas iespējas, elektrifikācija, siltumapgāde un iespēja izmantot ekoloģiski tīrus kurināmā veidus, centralizēti savākt sadzīves atkritumus. Tā kā pārsvarā šīs mājas ir celtas laikā no sešdesmitajiem līdz astoņdesmitajiem gadiem, to kvalitāte neatbilst mūsdienu prasībām. Māju celtniecībā izmantoti nekvalitatīvi materiāli, daudzviet nekvalitatīvs bijis celnieku darbs, tāpēc tās grūti apsildāmas, sliktā tehniskā stāvoklī. Šai apbūvei ir nepieciešami humanizācijas pasākumi, renovācija un dzīvojammo māju siltināšana. Jaunu daudzdzīvokļu māju celtniecība pašvaldības teritorijā nenotiek un nav plānota.

Pēc 2011. gada tautas skaitīšanas datiem, 2011. gadā Cesvaines novadā reģistrēti 1168 mājokļi, dzīvojammo māju un dzīvokļu kopējais skaits – 1164, kolektīvo mājokļu skaits – 2, cita veida pajumšu skaits – 2.

7.1.tabula
Tradicionālo mājokļu skaits Cesvaines novadā 2011. gadā
(Avots: CSP)

Individuālā māja	Divu dzīvokļu māja	Dvīņu māja	Rindu māja	Daudzdzīvokļu māja	Nedzīvojamā ēka	Nav norādīts
489	9	3	2	652	3	6

7.2. Izglītības iespējas

Izglītība joprojām ir pašvaldības galvenā prioritāte, kurai arī finanses no budžeta tiek tērētas visvairāk - aptuveni 58 % no visiem izdevumiem. Pašvaldības teritorijā 2017. gadā atrodas 4 izglītības iestādes – Cesvaines vidusskola, Cesvaines internātpamatskola, Cesvaines novada pirmsskola „Brīnumzeme” un Cesvaines Mūzikas un mākslas skola. Sakarā ar iedzīvotāju skaita samazināšanos, 2017. gada jūnijā tika pieņemts lēmums par Cesvaines internātpamatskolas pievienošanu Cesvaines vidusskolai, lai skolēniem nodrošinātu iespēju mācīties savā klašu grupā, nevis apvienotajās klasēs. Visas skolas ir Cesvaines novada pašvaldības pakļautības iestādes.

7.2.1. Cesvaines novada pirmskola “Brīnumzeme”

Iestāde atrodas Cesvaines pilsētas centrā, Celtnieku ielā 1. Iestāde atvērta 1972. gada 18. novembrī. Tās darbības mērķis - īstenot pirmsskolas izglītības programmu, sagatavot bērnus pamatzglītības apguvei skolā.

7.1.attēls. Cesvaines pirmskola „Brīnumzeme” (Foto: L.Vanaga, 2017)

Ar Izglītības kvalitātes valsts dienesta 2011. gada 1. jūlija lēmumu iestādei ir apstiprināts nosaukums – Cesvaines pirmsskola „Brīnumzeme”, kura darbojas saskaņā ar nolikumu; darbības mērķis - īstenot pirmsskolas izglītības programmu Nr. V – 6373 (24.04.2013.), kods 01 0111 11, sagatavot bērnus pamatzglītības apguvei skolā.

Licencētas divas speciālās pirmsskolas izglītības programmas – izglītojamiem ar valodas traucējumiem (Nr. V – 4444, programmas kods 01 0155 11), izglītojamiem ar jauktiem attīstības traucējumiem (Nr. V – 4445, programmas kods 01 0156 11).

Mācību saturs plānots pēc VISC ieteiktās „Pirmsskolas izglītības mācību satura programmas”. Pedagoģiskā procesa plānošana pedagogiem tika veikta pēc iestādē izstrādātas un apstiprinātas dokumentācijas. Skolotāju logopēdu - pēc normatīvajos aktos noteiktas dokumentācijas parauga.

Visi pedagogi apguvuši kvalifikācijas celšanas kursus atbilstoši normatīvajos aktos noteiktajām prasībām. Atskaites gadā iestādē strādāja 32 darbinieki, tai skaitā 31 sievietes, pedagogi, ar atbilstošu augstāko pedagoģisko izglītību 16, maģistra grādu 3 pedagogi. Vidējais vecums 48,4 gadi.

7.2.2. Cesvaines vidusskola

Cesvaines vidusskola ir Cesvaines novada domes pakļautībā esoša vispārējās vidējās izglītības iestāde, kas dibināta 1919. gadā. Cesvaines vidusskola atrodas Cesvainē, Madonas ielā 1. Jaunajā skolas ēkā skolēni mācības uzsāka 2007. gada 3. septembrī. 2016./2017. m.g. skolā mācījās 270 skolēni.

7.2.attēls. Cesvaines vidusskola (Foto: L.Vanaga, 2017)

Skolā tiek piedāvātas septiņas izglītības programmas:

- Pamatizglītības pedagoģiskās korekcijas programma 21011811;
- Pamatizglītības programma 21011111;
- Speciālās pamatizglītības programma izglītojamiem ar garīgās attīstības traucējumiem 21015811;
- Speciālās pamatizglītības programma izglītojamiem ar mācīšanās traucējumiem 21015611;
- Vispārējās vidējās izglītības matemātikas, dabaszinību un tehnikas virziena izglītības programma 31013011;
- Vispārējās vidējās izglītības vispārizglītojošā virziena izglītības programma 31011011;
- Vispārējās vidējās izglītības vispārizglītojošā virziena programma 31011013.

Skolā iespējams iziet pilnu autoapmācības kursu un iegūt A, B, BE kategorijas autovadītāja apliecību. Skolā tiek piedāvāta daudzveidīga interešu izglītība, kas nodrošina skolēnu papildizglītības vajadzības.

Cesvaines vidusskola ir sekmīgi turpinājusi darbu, kopumā uzrādot labus rezultātus. Viens no mācību gada rezultātu raksturlielumiem ir skolēnu skaits, kuri sekmīgi ieguvuši pamatizglītības vai vidējās izglītības dokumentus. 9. klasi beidza un apliecības par pamatizglītību saņēma 31 skolēns. 12. klasi beidza un atestātus par vidējās izglītības ieguvu saņēma 19 skolēni.

Mācību priekšmetu olimpiādēs skolēni guva ļoti labus rezultātus. Kopā iegūtas 7 pirmās vietas, 8 otrsās vietas, 6 trešās vietas un 13 atzinības. Atzīstami ir arī skolēnu panākumi sporta sacensībās gan reģionālajā, gan valsts mērogā.

2016./2017. mācību gada laikā nākamajam plānošanas periodam tika izstrādāts skolas attīstības plāns Mācību darbā:

- turpināt izglītošanās darbu, nemītīgi pārskatot un uzlabojot formas un metodes, iesaistot vecākus un norādot uz viņu atbildību un ieinteresētību izglītojamā mācību sasniegumos;

skolēnu vecākus regulāri informēt par audzēkņu mācību sasniegumiem e-klasē, Vecāku nedēļās un dienās, individuālajās sarunās, sarakstē un sazinoties pa telefonu;

- izstrādāt individuālos mācību plānus skolēniem ar mācību traucējumiem, izstrādāt atbalsta materiālus un tos izmantot mācību stundās, individuālajās konsultācijās un pārbaudes darbos;
- turpināt rīkot mazās pedagoģiskās sēdes mazāk apzinīgajiem skolēniem, palīdzēt izstrādāt viņiem mācību apguves grafiku, stimulēt viņus regulāram mācību darbam;
- darbā ar apdāvinātajiem skolēniem turpināt gatavot viņus starpnovadu olimpiādēm un konkursiem, zinātniski pētniecisko darbu (ZPD) izstrādei 7. – 11.klašu grupā un veicināt piedalīšanos ZPD konkursos;
- atbalstīt mācību ekskursiju rīkošanu izglītojamo redzesloka paplašināšanai;
- organizēt tematiskās un mācību priekšmetu nedēļas (Tēvzemes, dzimtās valodas un mākslu, dabas izzināšanas un matemātikas, svešvalodu u.c.);
- rīkot tikšanos ar augstskolu pārstāvjiem, skolas absolventiem, ekspertiem karjeras izglītībā, apmeklēt izstādi “Skola 2017”.

Skolā strādā 36 skolotāji. Visi 36 skolotāji ir ar atbilstošu augstāko pedagoģisko izglītību, 12 ir maģistra grāds pedagoģijā. Pensijas vecumā ir 8 skolotāji. Skolā pastāvīgi strādā 33 tehniskie darbinieki. Visiem tehniskajiem darbiniekiem ir vidējā izglītība.

Cesvaines vidusskola katru mēnesi izdod elektronisko skolas avīzi „Caurvējs”, kurā publicē aktuālāko informāciju par skolu. Regulāri tiek publicēta informācija arī novada laikrakstā „Cesvaines Ziņas”. Sadarbība ar skolēnu vecākiem notiek, izmantojot skolēnu dienasgrāmatas, vecāku sapulces un e-klasi. Informācija par Cesvaines vidusskolu tiek ievietota novada domes mājas lapā www.cesvaine.lv.

Cesvaines vidusskolas galvenā prioritāte paliek skolas sporta zāles būvniecība. Jauna sporta zāle nepieciešama, jo esošā pilsētas sporta halle ir nolietojusies, atrodas tālu no skolas, neļaujot pilnvērtīgi nodrošināt mācību procesu, un tai ir lielas ekspluatācijas izmaksas (it īpaši par patērēto siltumenerģiju). 2017. gada sākumā noslēdzās iepirkuma konkurss un maijā tika uzsākta jaunas sporta zāles būvniecība.

2017. gadā vidusskolas ēdināšanas nodaļa tiks reorganizēta, panākot tās darbību efektīvāku, nopērkot jaunas iekārtas, darba rīkus un termosus, kā arī optimizējot nepieciešamo finansējumu. Sākumskolas klases tika pārceltas uz ēku Madonas ielā 1. Plānots vidusskolas aulā uzlabot skaņas un gaismas aprīkojumu, divos mācību kabinetos uzstādīt interaktīvo sistēmu.

Plāni mācību un audzināšanas darbā:

- Turpināt izglītošanās darbu, nemītīgi pārskatot un uzlabojot formas un metodes, iesaistot vecākus un norādot uz viņu atbildību un ieinteresētību izglītojamā mācību sasniegumos; skolēnu vecākus regulāri informēt par audzēkņu mācību sasniegumiem e-klasē, Vecāku nedēļās un dienās, individuālajās sarunās, sarakstē un sazinoties pa telefonu;
- Individuālos mācību plānus skolēniem ar mācību traucējumiem un atbalsta materiālus izmantot mācību stundās, individuālajās konsultācijās un pārbaudes darbos;
- Turpināt rīkot mazās pedagoģiskās sēdes mazāk apzinīgajiem skolēniem, palīdzēt izstrādāt viņiem mācību apguves grafiku, stimulēt viņus regulāram mācību darbam;

- Darbā ar apdāvinātajiem skolēniem turpināt gatavot viņus starpnovadu olimpiādēm un konkursiem, zinātniski pētniecisko darbu izstrādei 7. – 11.kl. un veicināt piedalīšanos ZPD konkursos;
- Atbalstīt mācību ekskursiju rīkošanu izglītojamo redzesloka paplašināšanai;
- Organizēt tematiskās un mācību priekšmetu nedēļas (Tēvzemes, dzimtās valodas un mākslu, dabas izzināšanas un matemātikas, svešvalodu u.c.);
- Rīkot tikšanos ar augstskolu pārstāvjiem, skolas absolventiem, ekspertiem karjeras izglītībā, apmeklēt izstādi “Skola 2017”;
- Skolā turpināsim projekta “Esi līderis!” profesionālās pilnveides izglītības programmas „Uzņēmējdarbības pamati” norisi sadarbībā ar SIA “Latvijas Uzņēmējdarbības un menedžmenta akadēmija”. Papildus vispārizglītojošajai programmai vidusskolēniem piedāvāsim apgūt šādas mācību programmas: Lietišķā etiķete, Mārketinga, Lietvedība, Grāmatvedība, Uzņēmējdarbība, Likumdošana, Menedžments;
- Skola sāks dalību projektā SAM 8.3.1.1. “Kompetenču pieejā balstītā vispārējās izglītības satura aprobācija”;
- Skola sāks dalību Eiropas Savienības fondu darbības programmas “Izaugsme un nodarbinātība” 8.3.5. specifiskā atbalsta mērķa “Uzlabot pieju karjeras atbalstam izglītojamajiem vispārējās un profesionālās izglītības iestādēs” projektā “Karjeras atbalsts vispārējās un profesionālās izglītības iestādēs”.

7.2.3. Cesvaines internātpamatskola

Cesvaines internātpamatskola ir Cesvaines novada domes pakļautībā esoša vispārējās pamatizglītības iestāde (kopš 2009. gada 1. augusta), kas dibināta 1957. gadā. Internātpamatskola atrodas Cesvainē, Rīgas ielā 4.

7.3.attēls. Cesvaines internātpamatskola (Foto: L.Vanaga, 2017)

Cesvaines internātpamatskolā īsteno 5 izglītības programmas:

- Pamatizglītības programmu, kods 21011111;
- Pamatizglītības pedagoģiskās korekcijas programmu, kods 21011811;
- Speciālās pamatizglītības programmu izglītojamajiem ar mācīšanās traucējumiem, kods 21015611;

- Speciālās pamatizglītības programmu izglītojamajiem ar garīgās veselības traucējumiem, kods 21015711;
- Speciālās pamatizglītības programmu izglītojamajiem ar garīgās attīstības traucējumiem, kods 21015811.

Skolā mācās 53 skolēni no 5 novadiem (27 skolēni no Cesvaines novada). Turpinās darbs pie skolēnu mācīšanās traucējumu diagnostikas sadarbībā Jēkabpils pilsētas pašvaldības Iekļaujošas izglītības atbalsta centru. Atbilstoši programmām tika izstrādāti individuālie plāni skolēniem ar mācīšanās traucējumiem, garīgās attīstības un veselības traucējumiem.

2016. gadā skolā strādāja 29 pedagogi un 17 tehniskie darbinieki. Skolā darbojās atbalsta personāla komanda – sociālais pedagogs, psihologs, speciālais pedagogs, logopēds, daktere.

2017. gadā 31. maija domes ārkārtas sēdē tika nolemts reorganizēt Cesvaines internātpamatskolu, ar 2017. gada 22. decembri pievienojot to Cesvaines vidusskolai.

7.2.4. Cesvaines Mūzikas un mākslas skola

2016./2017.mācību gadā mācījās 101 audzēknis - mūzikas programmās – 40, t.sk. Klavierspēle - 15, Akordeona spēle – 2, Vijoļspēle – 7, Klarnetes spēle - 6, Saksofona spēle - 4, Flautas spēle - 5, Kora klase - 1. Apliecību par profesionālās ievirzes izglītību saņēma 2 absolventi; mākslas programmā – 61, t.sk. 1. klase – 22, 2. klase – 10, 3. klase – 12, 4. klase – 1, 5. klase - 6. Apliecību par profesionālās ievirzes izglītību saņēma 7 audzēkņi. Atskaitīti - mākslas programmā – 9 audzēkņi ģimenes apstākļu dēļ.

Skolā strādāja 12 pedagogi - mūzikas programmās - 9, mākslas programmā - 3. No tiem 7 pedagogi ar pedagoģijas maģistra grādu, visi pedagogi ar augstāko pedagoģisko izglītību.

Cesvaines Mūzikas un mākslas skolā ir šādas kolektīvās muzicēšanas formas: stīgu instrumentu ansamblis, klarnetistu ansamblis, saksofonistu ansamblis, vokālais ansamblis un folkloras kopa.

Svarīgākie projekti un radošie pasākumi 2016./2017.mācību gadā:

- Mūzika un māksla pilī – Izstāde - Koncerts;
- Audzēkņu un pedagogu piedalīšanās 18. novembra pasākumā;
- Audzēkņu un pedagogu koncerti Cesvaines pilī decembrī;
- Koncertu apmeklējumi Lūznavā, Madonā, Cēsīs, Cesvaines pilī;
- Koncertbrauciens uz Vilni;
- Draudzības koncerts ar Viļņas Klavierspēles studijas audzēkņiem;
- Izstāžu apmeklējumi Madonā;
- Izstāde – koncerts Kraukļos;
- Koncertu organizēšana Cesvaines pilī;
- Publikācijas par skolas darbību novada laikrakstā “Cesvaines Ziņas” un mājaslapā, laikrakstā “Stars”.

Cesvaines Mūzikas un mākslas skolas audzēkņi piedalījās izglītības programmas “Klavierspēle” valsts konkursā (2 audzēknes) un izglītības programmas “Vizuāli plastiskā māksla” valsts konkursā (3 audzēknes).

7.2.5. Mūžizglītība

Mūžizglītībā lielākā uzmanība tiek veltīta pedagogu tālākizglītībai. Līdz ar to līdzekļi tiek piesaistīti no pašvaldības, valsts budžeta līdzekļiem, projektiem un ieguldot privāti. Visvairāk tiek izmantotas projektos piedāvātās iespējas.

Cesvainē savu darbību 2009. gada februārī uzsāka un turpina mākslas studija, kurā tiek aicināti visi, kas vēlas gleznot, zīmēt un iepazīt citas vizuālās mākslas jomas. Biedrībā ir iespējams apgūt gleznošanas, zīmēšanas, kompozīcijas prasmi. Tajā tiek organizētas radošās darbnīcas: audumu, keramikas, koka apgleznošana un apstrāde.

7.2.6. Cesvaines novada domes Bērnu un jauniešu centrs

Cesvaines novada domes Bērnu un jauniešu centrs izveidots 2013.gada 6.martā, darbību uzsāk 2013.gada 13.septembrī. Centrā strādā viens darbinieks. Bērnu un jauniešu centrs savā darbībā ievēro domes apstiprināto Bērnu un jauniešu centra nolikumu.

Bērnu un jauniešu centra darbības rezultāti 2016. gadā:

- Bērnu un jauniešu centrs nodrošina lietderīga brīvā laika pavadīšanas iespējas bērniem un jauniešiem;
- Tieki sniegtā informācija par bērnu un jauniešu brīvā laika pavadīšanas iespējām Cesvaines novadā;
- Atklātas izremontētās Bērnu un jauniešu centra telpas Cesvainē, Pils ielā 2;
- Izstrādāta un Cesvaines domē apstiprināta Cesvaines novada jaunatnes politikas stratēģija;
- Sadarbībā ar Cesvaines vidusskolu, iesniegts un veiksmīgi realizēts Erasmus+ stratēģiskās partnerības projekts “Like? Share!”;
- Izveidota atsevišķa sadaļa bērniem un jauniešiem novada mājaslapā;
- Iegādāts jauns inventārs - galda spēles un basketbola grozs.

2016. gadā Bērnu un jauniešu centra organizētie pasākumi:

- Fotokonkurss “Cesvaine rudenī 2016”;
- Strukturētā Dialoga kritiskās domāšanas darbnīca “Domā Gudrāk”;
- Strukturētais dialogs “ Kafija ar politiķiem”;
- Karjeras nedēļa 2016;
- Bērnu svētki Cesvainē;
- Velobrauciens Cesvaine – Lizums;
- Pārgājiens Cesvaine – Biksēre - Cesvaine;
- Laivu brauciens pa Aiviekstes upi;
- Alternatīvais fitness 2016;
- Finanšu spēle “Cash Flow”;
- Skeitborda sacensības “Fresh air 2016”;

- Jauniešu tikšanās pēcpusdiena “Skapis”;
- Labo darbu nedēļas aktivitātes - akcija dzīvnieku patversmes iemītnieku barības ziedoju mu vākšanai un patversmes apmeklējums un Grašu bērnunama apmeklējums;
- Konkurss “Aktīvs vasarā 2016”;
- Radošās darbnīcas “Futbola diena 2016”, “Saulgriežu radošās darbnīcas”, “Nāc un izveido savu patriotisma simbolu”, “Pīsim rokassprādzes un grāmatzīmes”;
- Lielās egles iedegšanas svētkos bērnu un jaunieši cienāja sanākušos pasākuma dalībniekus ar pašu ceptām piparkūkām;
- Cesvaines BJC jauniešu komanda piedalījušies pasākuma “Nīcas jauniešu dienas 2016” aktivitātēs;
- Centra vadītāja apmeklējusi seminārus un apmācības, pilnveidojusi savu profesionālo kvalifikāciju.

7.3. Kultūras un reliģiskās iestādes

7.3.1. Cesvaines kultūras nams

Cesvaines Kultūras nams ir Cesvaines pašvaldības iestāde – kultūras institūcija.

Kultūras nama pamatmērķis ir īstenot valsts kultūrpolitiku novadā atbilstoši visu paaudžu un sociālo grupu iedzīvotāju interesēm, nodrošināt nacionālā kultūras mantojuma saglabāšanu, veicināt iedzīvotāju brīva laika racionālas izmantošanas iespējas.

Kultūras nama pamatzdevums ir nodrošināt amatiermākslas un citu kolektīvu darbību, iesaistot tos vietējās, reģionālās, valsts un starptautiskās kultūras norisēs. Piedāvāt visām vecuma grupām atbilstošu, daudzveidīgu kultūras aktivitāšu pakalpojumu klāstu. Nodrošina nacionāla kultūras mantojuma saglabāšanu un novada kultūrvēstures popularizēšanu.

7.4.attēls. Cesvaines kultūras nams (Foto: L.Vanaga, 2017)

Kultūras namā darbojas 10 radošie kolektīvi:

- jauktais koris „Cesvaine” (diriģente Ija Voiniča, kormeistare Baiba Putniņa);

- senioru koris „Virši” (diriģente Antra Āboltiņa);
- bērnu deju grupa „Ritmīš” (vadītāja Līga Kuba);
- bērnu vokālais ansamblis „Domiņa” (vadītāja Irēna Lecīte);
- dāmu deju grupa „Kamene” (vadītāja Marika Šķēle);
- folkloras kopa „Krauklēniesi” (vadītāja Baiba Putniņa);
- Cesvaines Tautas teātris (režisore Alda Alberte);
- Cesvaines pūtēju orķestris (diriģents Oļģerts Ozols);
- TDA „Cesvaine” (vadītājs Jānis Šķēle);
- mākslas studija (vadītāja Ērika Dogana).

Eiropas Lauksaimniecības fonda lauku attīstībai Latvijas Lauku attīstības programmas 2014. - 2020. gadam apakšpasākuma “Darbību īstenošana saskaņā ar sabiedrības virzītas vietējās attīstības stratēģiju”, "Cilvēks, vieta, darbs Madonas reģionā 2015 - 2020" ietvaros ir atbalstīts projekts “Tautastēri Cesvaines Kultūras nama amatierkolektīviem” Projekta kopējās izmaksas EUR 19 998,44. Projekta mērķis - uzlabot un veicināt amatierkolektīvu darbību Cesvaines novadā, nodrošinot to skatuvisko un estētisko kvalitāti atbilstoši novada kultūrvēsturiskā mantojuma tradīcijām. Projektu paredzēts realizēt līdz 2018. gada 25. janvārim.

2016. gadā Cesvaines Kultūras namā notikuši 60 pasākumi, no tiem 10 amatieru mākslas koncerti, izrādes, 20 profesionālās mākslas koncerti, izrādes. Visa gada garumā notika zolītes turnīri un novusa sacensības.

Spilgtākie pasākumi, kā ik gadu, norisinājās vasaras sezonā. 2016. gada jūlijā jau septīto reizi tika organizēti „Cesvaines novada svētki”. Šie svētki pulcē esošos un bijušos novada iedzīvotājus, kā arī pilsētas viesus. Katru gadu svētkos tiek iezīmētas gan tradicionālas, gan mūsdienīgas norises - amatnieku tirdziņš, radošās aktivitātes, teātra izrādes, koncerti, aktivitātes jauniešiem, mākslas izstādes, ērģelmūzikas koncerti.

Augustā - Jātnieku sporta svētki. Šajos svētkos sacensību dalībnieki un skatītāji pulcējās, lai kopīgi atpūstos, baudītu dažādus priekšnesumus un noskaidrotu, kuri sportisti iegūs „Cesvaines kausu 2016”.

Rudens ir valsts svētku laiks. 11. novembrī tradicionāli notika Lāčplēša dienai veltīts lāpu gājiens. 18. novembrī Cesvaines vidusskolas aulā notika Latvijas valsts dzimšanas dienai veltīts amatieru mākslas kolektīvu koncerts, kas katru gadu apliecina, cik radoši, enerģiski, spēcīgi un mākslinieciski kvalitatīvi ir Cesvaines novada kolektīvi. Decembris, kā allāž, ir Adventa, Ziemassvētku un gada nogales sagaidīšanas pasākumu laiks gan lieliem, gan maziem.

Kopā amatiermākslas kolektīvos darbojas vairāk nekā 230 dalībnieki. Kultūras nama 2016. gadā rīkotos pasākumus apmeklējuši apmēram 5 000 cilvēku. Informācija par Cesvaines kultūras nama aktivitātēm sabiedrībai pieejama Cesvaines novada mājas lapā, vietējā laikrakstā „Cesvaines Ziņas”, laikrakstā „Stars”.

7.3.2. Cesvaines bibliotēka

Cesvaines bibliotēka ir Cesvaines novada kultūras, izglītības un informācijas iestāde. Bibliotēkas bezmaksas un maksas pakalpojumus ir tiesības bez ierobežojumiem izmantot

visiem apmeklētājiem. Lietotāju vidū ir iedzīvotāji no kaimiņu novadiem, galvaspilsētas, kā arī citām valstīm. Bieži viesi ir ekskursanti, cesvainiešu ciemiņi un vienkārši garāmbraucēji.

7.5.attēls. Cesvaines bibliotēka (Foto: L.Vanaga, 2017)

Bibliotēkas pakalpojumus 2017. gadā izmantojuši 992 cilvēki. Viņi bibliotēku apmeklējuši 17 317 reizes, saņemot 19 036 grāmatas un citus dokumentus.

Bibliotēkas misija - Bibliotēka – izglītotas un kulturālas sabiedrības veidotāja. Mērķis - demokrātiska iestāde, kas nodrošina brīvu plašas informācijas pieejamību, mūžizglītības iespējas, veicina bērnu un jauniešu lasītprieku, sekmē kultūras mantojuma apzināšanu un popularizēšanu, piedāvā iespēju saturīgi pavadīt brīvo laiku un atpūsties.

2016. gadā Cesvaines bibliotēka veiksmīgi turpinājusi savu darbību kā vietējas nozīmes publiska bibliotēka, kurā ir 4 nodaļas: abonements, bērnu literatūras nodaļa, lasītava un publiskais interneta pieejas punkts. Pateicoties sniegto pakalpojumu daudzveidībai, publiskai bezmaksas datoru pieejamībai, bezvadu interneta tīklam bibliotēka aizvien ir labi apmeklēta. Bibliotēkas lietotāju skaits liecina par to, ka cilvēki aizvien vairāk novērtē dažādās iespējas, ko sniedz bibliotēka. Bērni un jaunieši no kopējā apmeklētāju skaita sastāda aptuveni 36% un ir regulārākie apmeklētāji - pavada brīvo laiku, lasa grāmatas (bet maz), izmanto iespēju strādāt un izklaidēties pie datoriem ar interneta pieslēgumu (daudz), izmanto citus bibliotēkā pieejamos pakalpojumus.

Arī 2016. gadā krājums bibliotēkā komplektēts atbilstoši daudzgadīgai mērķtiecīgai komplektēšanas politikai – mūžizglītības iespēju veicināšana, papildinot nozaru literatūras fondu, un lasītāju nodrošināšana ar kvalitatīvu jaunāko daiļliteratūru, veicinot lietotāju vispusīgu garīgu izaugsmi. Gada laikā krājumu papildinājušas 671 grāmata un 49 nosaukumu žurnāli - kopā 733, kā arī 4 nosaukumu laikraksti.

No citām bibliotēkām pēc lietotāju pieprasījuma saņemtas 12 grāmatas, taču uz citām bibliotēkām nosūtītas 209 grāmatas. Bibliotēkai ir veiksmīga sadarbība ar Cesvaines pašvaldību un visām tās iestādēm, īpaši – vidusskolu un pirmsskolu „Brīnumzeme”, Kraukļu bibliotēku.

Finanšu resursi - 2016. gadā bibliotēkai no Cesvaines pašvaldības budžeta piešķirti EUR 57 565. Pietiekoti līdzekļi tiek saņemti grāmatu iegādei - vidēji mēnesī izlietoti EUR 507, preses iegādei 2016. gadā – EUR 1 301. Tieki nodrošināta infrastruktūras uzturēšana un katru gadu kaut kas ieguldīts arī tās uzlabošanā.

Iegādāti 2 jauni datori lietotājiem, kā arī veikts remonts vienā no bibliotēkas telpām, iekārtojot vadītājas kabinetu. Kopā ar mēbelēm tas izmaksājis nepilnus EUR 3 000

Iestādē 2016. gadā bija 4 bibliotekāro darbinieku un 1,25 tehnisko darbinieku slodzes. Katrs no bibliotekārajiem darbiniekiem ir zinošs savā jomā un sniedz bibliotēkā pieejamos pakalpojumus, kā arī atbild uz apmeklētāju jautājumiem. Visi bibliotekārie darbinieki apguvuši padziļinātos kursus dažādās bibliotēkzinātnes jomās. Iespēju robežas tiek apmeklēti informatīvie semināri Madonas novada bibliotēkā, kā arī citi noderīgi kursi un semināri.

Komunikācija ar apmeklētājiem ir svarīga bibliotekāru ikdienas darba sastāvdaļa – gan vienkārši saskarsmē, sniedzot dažādus pakalpojumus, gan individuālās konsultācijās darbā ar datoru, gan sadarbībā ar domi, citām pašvaldības iestādēm un kolēģiem citos novados.

Katru gadu rīkojam arī pasākumus gan jauniešiem, gan pieaugušajiem. Jau tradicionāli norisinājās lasītveicināšanas projekts “Burtu spēles”, kur jaunā paaudze vairākās vecumu grupās lasa grāmatas, piedalās pasākumos, izsaka savas pārdomas par grāmatām un veic kādu radošu darbu.

Visa gada garumā bibliotēkā veidotas 24 izstādes - 13 jauno grāmatu izstādes (7 abonementā un 6 - bērnu literatūras nodoļā); 11 tematiskās izstādes.

Turpināsim bērnu un jauniešu lasītveicināšanas pasākumus, kā arī “Burtu spēles pieaugušajiem”, kas ir pavisam jauns, Latvijas 100. gadadienai veltīts lasīšanas maratons pieaugušajiem lasītājiem. 2017.gads bibliotēkā būs pārmaiņu laiks – ar telpas remontu, jaunu grāmatu plauktu un skapju nomaiņu. Tas mums visiem kādu laiku sagādās neērtības, bet pēc tam būs patīkami un skaisti.

7.3.3. Cesvaines novada Kraukļu bibliotēka

Kraukļu bibliotēkas statuss - vietējas nozīmes bibliotēka. Cesvaines novada Kraukļu bibliotēka akreditēta - 2007. gada 27. septembrī, bibliotēkas akreditācijas apliecības Nr. 138

Kraukļu bibliotēkas mērķis - nodrošināt brīvu plašas informācijas pieejamību, mūžizglītības iespējas, veicināt bērnu un jauniešu lasīšanu, sekmēt kultūras mantojuma apzināšanu, saglabāšanu un popularizēšanu. Fonda izvietojums ir brīvi pieejams ikvienam tās lietotājam. Ir materiāli par ES, pieejamas tematiskās mapes, lietišķā un citātu kartotēkas.

2016. gada galvenā prioritāte – nodrošināt bibliotēkas lietotājus ar jaunāko oriģinālliteratūru, kā arī preses izdevumiem, sniegt individuālas konsultācijas informācijas tehnoloģiju jautājumos.

Bibliotēkas otrajā stāvā ir izveidots muzejs - skola, kur apskatāmas mācību klases, kādas tās izskatījās 2006.gadā, kad skolu likvidēja. Katrā klasē ir tāfele, krīts, skolotāju rādāmais kociņš. Ir fotogrāfijas, kurās attēloti Kraukļu skolas un pagasta notikumi, skolēnu rokrakstā rakstītās hronikas, pārgājiena apraksti. Apskatāma nelīela ekspozīcija, kurā galvenie eksponāti ir skolas tehniskā aparatūra – mūzikas vinila plašu atskaņotājs, diapozītu projektors, cilvēka skeleta makets, kino aparatūra, kino kamera, skolas radio mezgla aparatūra, rakstāmmašīnas, pirmie datori. Ir stendi ar dažādu gadu izlaiduma foto, klase ar pagājuša gadsimta 70.-80.gadu skolēnu soliem.

Bibliotēkas telpās notiek folkloras kopas „Krauklēnieši” mēģinājumi, jubileju svinēšana notiek speciāli iekārtotā telpā. Lielāki pasākumi notiek sarīkojumu zālē.

Bibliotēkā ir iekārtota ierosinājumu, atsauksmju un sūdzību klade, kurā rakstiski var izteikt savas domas par bibliotēkas darba kvalitāti. Savukārt viesu grāmatā savus autogrāfus atstāj bijušās Kraukļu skolas absolventi, izstāžu apmeklētāji un citi viesi.

Informācija par bibliotēkas funkcijām un pakalpojumiem ir pieejama Cesvaines novada mājaslapā www.cesvaine.lv, kā arī www.kulturaskarte.lv, www.madona.lv, www.biblioteka.lv.

7.3.4. Cesvaines muzejs

Alus brūža ēkā un Cesvaines pils labajā spārnā atrodas Cesvaines muzejs un kādreizējā pils virtuvē ierīkota izstāžu zāle. Ir atjaunotas kāpnes uz 2. stāvu un bēniņiem, attīrītas kalpu istabas ar mērķi izvietot tur muzeja ekspozīcijas (piem., par nacionālajiem partizāniem, leģionāriem, ievērojamiem Cesvaines cilvēkiem – Albertu Vītolu, Augustu Saulieti u.c.). Līdzekļus atjaunošanas darbiem piešķirusi Kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcija.

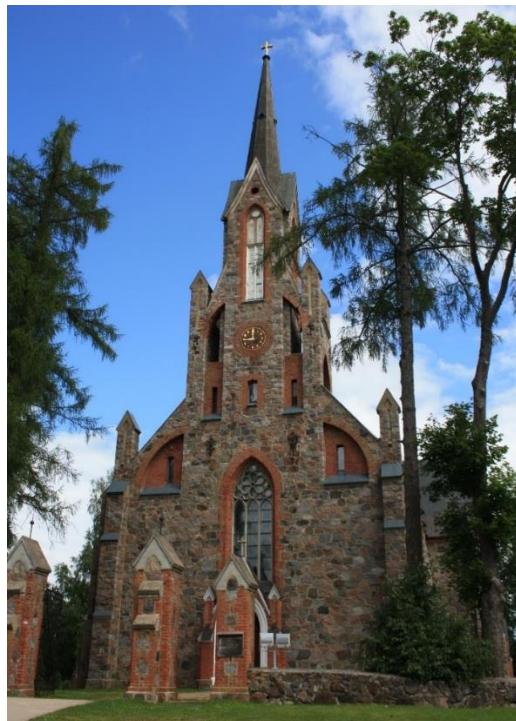
7.6.attēls. Cesvaines alus brūža ēka, kurā atrodas muzejs (Foto: L.Vanaga, 2017)

Muzeja galvenā darbība ir vākt, saglabāt, pētīt, popularizēt garīgās un materiālās kultūras vērtības par Cesvaines novada vēsturi, pili, Vulfu dzimtu, muižas kompleksu. Muzejā uz 2017. gada jūliju strādāja muzeja speciāliste.

7.3.5. Cesvaines evaņģēliski luteriskā baznīca

Tagadējā Cesvaines evaņģēliski luteriskā baznīca sākta celt 1876. gadā un šobrīd tā ir lielākā lauku baznīca Latvijā. Triju gadu laikā pēc Liepājas arhitekta Maksa Paula Berči (1840 - 1911) projekta, par Cesvaines muižas īpašnieka Ādolfa Gerharda Borisa Emīla fon Vulfa (1857 - 1904) un Jaunkalsnavas un Grašu muižas īpašnieka Henriha fon Kālena un Vidzemes landrāta Jakoba fon Klota līdzekļiem uzcelta mūra baznīca, kura pēc arhitekta Berči aprēķiniem izmaksāja 100 000 rubļu. Jaunuzcelto dievnamu ar 1 000 sēdvietām 1879. gada 14. novembrī svinīgi iesvētīja Cēsu apriņķa prāvests Rihards Fogels un Jaunpiebalgas mācītājs Emīls

Kēlbrants. Arhitekts Pauls Berči baznīcu veidojis gotikas stilā. 2009. gadā baznīca svinēja 130 gadu jubileju kopš tā uzcelta.

7.7.attēls. Cesvaines evaņģēliski luteriskā baznīca (Foto: L.Vanaga, 2017)

Ar Cesvaines domes un represēto atbalstu 2003. gada 25. martā Baznīcas dārzā tika atklāta un iesvētīta komunistiskā genocīda upuru piemiņas vieta, kuras centrā ir tēlnieka Bērtuļa Bula darinātais piemineklis.

Brīvības cīņās kritušo Cesvaines un tās apkārtnes iedzīvotāju piemiņai 2004. gadā baznīcā tika atjaunota un iesvētīta piemiņas vieta ar rakstnieka Augusta Saulieša veltījumu dzejā. Darbus veica Juris Neimanis.

Pateicoties atbalstītajam projektam „Sakrālā tūrisma infrastruktūras attīstība”, 2005. gadā tika izgatavoti baznīcas soli to sākotnējā izskatā galddiecības darbnīcā Ingus Ērgļa vadībā. Šī projekta ietvaros būvfirma „Ozols LG” veica baznīcas ārsieni remontu. Baznīcas atjaunošanas darbi turpinās un tiek veikti, pateicoties ziedotājiem Latvijā un ārzemēs.

Cesvaines draudzē kalpojuši ievērojami mācītāji. Pirmais 1417. gadā rakstos minētais Cesvaines mācītājs ir Johans Brakels. Pēc tam kalpojuši teologs un dzejnieks, sprediķu grāmatas autors Krišjānis Dāvids Lencs, mācītāju Mīteļu dzimta, Bībeles teksta redīgētājs, izcils sprediķotājs Kārlis Roberts Auniņš, Cesvaines vidusskolas dibinātājs, prāvests Alberts Vītols. Kopš Latvijas neatkarības atjaunošanas draudzē kalpojuši Valdis Strazdiņš, Juris Ulģis, Dainis Markovskis, Viesturs Vāvere, Osvalds Miglons, Ingus Dābolīņš, Hanss Jensejs.

Draudzes mācītājs ir Reinis Bikše. Draudzē ir aptuveni 160 locekļi, bet aktīvi darbojas apmēram 40 cilvēki.

7.3.6. Cesvaines Romas katoļu baznīca

Cesvaines Sv. Jaunavas Marijas sirds draudzes baznīca celta 1995. gadā. Prāvests – Andrejs Kazakevičs.

7.8.attēls. Cesvaines Romas katoļu baznīca (Foto: L.Vanaga, 2017)

7.4. Veselības aprūpes sistēma

Cesvaines novada iedzīvotāju veselības aprūpi nodrošina Cesvaines pilsētā izvietotās ārstu prakses:

- ģimenes ārstu prakses;
- zobārstniecības prakses;
- fizioterapijas prakse;
- masieru prakses;
- ginekologa/dzemdību speciālista prakse.

Dažādas ārstnieciskas procedūras piedāvā arī skaistumkopšanas salons “Mora”, kas atrodas pašā Cesvaines centrā.

Cesvainē atrodas 2 aptiekas. Citus ambulatoros pakalpojumus novada iedzīvotāji saņem tuvākajā slimnīcā, kas atrodas Madonā. Cesvainei tuvākās plaša profila medicīniskās iestādes (bez Madonas) ir Valmierā, Jēkabpilī un Gulbenē, kas, ņemot vērā esošo ceļu stāvokli un transporta iespējas, atrodas pārāk tālu, lai varētu sniegt operatīvu medicīnisko palīdzību.

2010. gada 1. jūlijā noslēdzās pašvaldību ātrās palīdzības brigāžu apvienošanās vienotā valsts dienestā, līdz ar to pirmsslimnīcas neatliekamo medicīnisko palīdzību visā Latvijā nodrošina neatliekamās medicīniskās palīdzības dienests (turpmāk tekstā - NMP) dienests. Vienotajā valsts NMP dienestā iekļaujas 5 ātrās palīdzības brigādes, kurās nodrošina šī

pakalpojuma sniegšanu bijušā Madonas rajona teritorijā (divas atrodas Madonā un pa vienai brigādei Ērglos, Lubānā un Varakļānos). Pēc izsaukuma saņemšanas pie iedzīvotājiem dodas tās brigādes, kuras atrodas tuvāk viņu dzīvesvietām. Neatliekamās medicīniskās palīdzības brigādēm no izsaukuma saņemšanas brīža notikuma vietā jāierodas 15 minūšu laikā pilsētā un 25 minūšu laikā pārējā teritorijā, kas tiek arī izpildīts, izņemot gadījumus, kad brigādei grūtības sagādā konkrētas adreses atrašana, sliktie ceļi un nenodrošinātais apgaismojums novada ciemos.

7.5. Sociālās nodrošināšanas sistēma

7.5.1. Cesvaines sociālais dienests

Cesvaines Sociālais dienests dibināts 2005. gada 15. aprīlī. Iestāde darbojas saskaņā ar domes Sociālā dienesta saistošiem noteikumiem. Sociālās palīdzības dienests savā darbībā ievēro Latvijas Republikas Satversmi, likumus, Ministru kabineta un ministriju izdotos normatīvos aktus, domes saistošos noteikumus, kā arī institūcijas nolikumu, ko apstiprina dome.

Cesvaines Sociālajam dienestam 2008. gada 1. augustā ir izveidota viena struktūrvienība – Sociālās aprūpes nodaļa (turpmāk SAN), kuras darbību pārrauga pārvaldnieks. 2008. gada 29. augustā Cesvaines Sociālā dienesta SAN reģistrēja Sociālo pakalpojumu pārvaldē kā Ilgstošās sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūciju. 2013. gada 12. augustā Labklājības ministrija SAN izsniedza jaunu Sociālo pakalpojumu sniedzēja reģistrācijas apliecību Nr. 355. SAN nodrošina iedzīvotājus ar primāro medicīnisko un sociālo aprūpi pansionātā Augusta Saulieša ielā 14, kā arī veic nekustamā īpašuma apsaimniekošanu Augusta Saulieša ielā 10 un 12.

SAN saimnieciskā darbība - veikts kosmētiskais remonts vienā no SAN vannasistabām, pārmūrēta siltumkrāsns, labiekārtota un sakopta pansionātam pieguļošā teritorija.

Kultūras pasākumi:

- “Sēļu muižas muzikanti”- koncerts pansionāta pagalmā;
- Cesvaines novada svētku koncerts pils pagalmā 30. jūnijā;
- Veco ļaužu sporta spēles Ľaudonā 7. jūnijā;
- Ekskursija uz Kalsnavas arborētumu;
- V. Meistares darbu izstāde SAN telpās;
- Luterānu mācītāja Bikšes apmeklējumi Lieldienās un Ziemassvētkos.

Pansionāta iemītniekus apciemoja Cesvaines vidusskolas audzēkņi, folkloras kopa „Krauklēnieši”, senioru koris „Virši”, Bērnu un jauniešu centrs, tautas deju kolektīvi „Sprīdītis” un „Dzeldes”, Dzelzavas PII „Rūķi”, PII „Brīnumzeme” audzēkņi, Cesvaines tautas teātris, biedrība „Mārtiņrozes”.

Dienesta darbības rezultāti:

- Sociālais dienests nodrošināja noteikta veida sociālās palīdzības pakalpojumu sniegšanu – materiālu un morālu atbalstu ar padomu par tālāku rīcību personai, kura nespēj nodrošināt sevi un savu ģimeni, kurai ir vēlēšanās mainīt savu patreizējo stāvokli;

- informēja iedzīvotājus par pašvaldībā sniegtajiem sociālās palīdzības pakalpojumiem un to saņemšanas kārtību, par iedzīvotāju tiesībām un līdzdarbības pienākumiem sociālās palīdzības saņemšanā;
- izstrādāti un apstiprināti grozījumi saistošos noteikumos “Par dzīvokļa pabalstu”;
- izstrādāti un iesniegti priekšlikumi papildināt saistošos noteikumus “Par sociālās palīdzības pabalstiem”.

Kopumā ir 7 aprūpētāji, kas aprūpē mājās 8 personas. Apmaksājam 7 personu ilgstošus sociālos rehabilitācijas un aprūpes pakalpojumus citu novadu pansionātos. 25 personām sniegta sociālā rehabilitācija dzīvesvietā; 6 bērniem, kuri cietuši no vardarbības, sniegtā sociālā rehabilitācija par valsts līdzekļiem. SAN klientiem katru mēnesi nodrošinātas 3 nodarbības pie fizioterapeiteit.

Sociālā dienesta psihologs un sociālā darbiniece ar ģimenēm ar bērniem novadījušas vecāku apmācības programmā “Ceļvedis audzinot pusaudzi” un 10 nodarbības septiņiem vecākiem programmā “Bērnu emocionālā audzināšana”.

Izmaksāti pabalsti sociālo garantiju nodrošināšanai bez vecāku gādības palikušiem bērniem divās audžuģimenēs. Palīdzēts iedzīvotājiem ar īpašām vajadzībām tehnisko palīglīdzekļu iegādē, nokļūšanā uz ārstniecības iestādēm. Apriemoti ilggadīgie Cesvaines iedzīvotāji Ziemassvētkos un apsveikti 90, 95 gadu jubilejās.

Kopā ar Luterānu draudzes locekļiem Diakonijas centrā darbojas lietoto mantu apmaiņas punkts, lai Cesvaines iedzīvotāji var nodot un saņemt mēbeles, sadzīves priekšmetus, apģērbus un apavus lietošanai.

Piedalāmies Eiropas Atbalsta fonda vistrūcīgākajām personām akcijā, kurā izdalīti 1233 pārtikas komplektu trūcīgajām personām, 174 higiēnas un saimniecības preču komplekti, 55 mācību piederumu komplekti un 19 skolas somas. Novadīti četri tematiski pasākumi.

Pateicoties labdarības fondam “Ronald McDonald House Charities Latvija” un mobilai bērnu ārstu speciālistu brigādei Cesvaines novadā 220 bērni saņēmuši bezmaksas veselības aprūpi.

Cesvaines novada 9 bērni ar īpašam vajadzībām apmeklēja biedrības “Mēs saviem bērniem” SIF projekta “Sociālo pakalpojumu nodrošināšana un integrāciju veicinošas vides izveide bērniem un jauniešiem ar dažādiem funkcionāliem traucējumiem Madonas reģionā” nodarbības.

No 2016. gada 6. jūnija, kopš pašvaldība ir Nacionālā veselīgo pašvaldību tīklā, koordinējam tīkla noteikto kritēriju ieviešanu pašvaldībā.

Izstrādāts un nodots apstiprināšanai specifiskā atbalsta mērķa Nr.9.2.4.2. "Pasākumi vietējās sabiedrības veselības veicināšanai" projekts “Veselai un laimīgai ģimenei Cesvaines novadā”.

2016. gadā Sociālajā dienestā strādāja strādāja četri darbinieki, visi ar augstāko izglītību. Visas sievietes, vidējais vecums 40 gadi. SAN strādā 13 darbinieki.

7.5.2. Sociālās aprūpes nodaļa

Cesvaines sociālajam dienestam 2008. gada 1. augustā tika izveidota viena struktūrvienība – sociālās aprūpes nodaļa, kuras darbību pārrauga pārvaldnieks. 2008. gada 26. augustā Cesvaines sociālā dienesta Sociālās aprūpes nodaļu (SAN) reģistrēja Sociālo pakalpojumu pārvaldē kā Ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūciju. SAN nodrošina iedzīvotājus ar primāro medicīnisko un sociālo aprūpi pansionātā Cesvainē, Augusta Saulieša ielā 14, kā arī veic nekustamā īpašuma apsaimniekošanu Augusta Saulieša ielā 10 un 12.

Cesvaines sociālās aprūpes centrs (pansionāts) ir domes iestāde, kas veic Cesvaines novada teritorijas, kā arī blakus pašvaldībās (Sarkaņu pagasta) dzīvojošo iedzīvotāju, pamatā invalīdu un personu bez pierīgajiem, primāro medicīnisko un sociālo aprūpi. Sociālās aprūpes centrā uz 2017. gada jūliju uzturas 19 personas (6 vīrieši un 13 sievietes).

Pansionāta uzturēšanai 2016. gadā aptuveni tika izlietoti 147 000 EUR vai vidēji EUR 642,33 mēnesī uz vienu klientu. 2017. gadā pansionātā strādāja 14 darbinieki (13,5 amata vietas).

7.5.3. Bāriņtiesa

Cesvaines novada bāriņtiesa (turpmāk – bāriņtiesa) ir Cesvaines pilsētas ar lauku teritoriju domes 1997. gada 2. aprīlī izveidota iestāde, kura darbojas saskaņā ar normatīvajiem aktiem un publisko tiesību principiem.

Bāriņtiesā strādāja priekšsēdētāja un 4 locekļu sastāvā, pildot normatīvajos aktos noteiktos uzdevumus bērnu tiesību aizsardzības jomā un izdarot apliecinājumus. Bāriņtiesas darba nodrošināšanai pieņemts darbā sekretārs 0,5 amata vienības.

Bāriņtiesas pienākumi:

- aizstāvēt bērnu un citu rīcībnespējīgo personu personiskās un mantiskās intereses, sniegt palīdzību, ja bērns vai cita rīcībnespējīga persona vērsusies pēc palīdzības bāriņtiesā;
- izskatīt iesniegumus un sūdzības par vecāku, aizbildņa, aizgādņa, audžuģimenes rīcību;
- piedalīties lietas izskatīšanā tiesā un sniegt atzinumus, pārstāvēt bērna vai citu rīcībnespējīgu personu kriminālprocesā;
- sadarboties ar citām institūcijām bērnu un citu rīcībnespējīgu personu tiesību un interešu aizstāvībai;
- informēt sociālo dienestu vai citu atbildīgo institūciju par ģimenēm, kurās netiek nodrošināta bērna attīstība un audzināšana un kurām nepieciešama palīdzība.

Bāriņtiesai regulāri notiek sadarbība ar sociālo dienestu un psihologiem darbā ar ģimenēm, lai pēc iespējas bērni palikuši ģimenē un bāriņtiesa darbībā nenonāktu līdz aprūpes tiesību atņemšanai vecākiem, kā arī ar Valsts policijas Vidzemes reģiona pārvaldes Madonas iecirkņa policijas inspektoriem, Cesvaines vidusskolu, Cesvaines internātpamatskolu un pirmsskolas izglītības iestādi.

Bāriņtiesa savā teritorijā sniedz šādus pakalpojumus:

- Apliecinā darījumu, ja to slēdz attiecīgās bāriņtiesas darbības teritorijas iedzīvotāji savstarpēji ar citām personām un darījuma summa nepārsniedz EUR 8 537;
- apliecinā līdzmantinieku un kopīpašnieku vienošanos par mantojuma vai kopīpašuma sadali, ja sadalāmā manta vai tās daļa atrodas attiecīgās bāriņtiesas darbības teritorijā;
- ieraksta testamentu grāmatā attiecīgās bāriņtiesas darbības teritorijas iedzīvotāju testamentus, pieņem glabāšanā to privātos testamentus, kā arī pieņem bāriņtiesai glabāšanā nodoto testamentu atsaukumus;
- apliecinā attiecīgās bāriņtiesas darbības teritorijas iedzīvotāju pilnvaras un pieņem pilnvaru atsaukumus;
- apliecinā attiecīgās bāriņtiesas darbības teritorijas iedzīvotāju paraksta īstumu uz dokumentiem;
- apliecinā tāda dokumenta noraksta, kopijas vai izraksta pareizību, kurš attiecas uz konkrēto personu;
- pēc līdzēju iesnieguma saņemšanas izsniedz paziņojumu par līguma grozīšanu vai uzteikšanu līdzēju pretējām pusēm, ja tās dzīvo attiecīgās bāriņtiesas darbības teritorijā;
- apliecinā parakstu uz nostiprinājuma līguma zemesgrāmatai, ja viens no līdzējiem dzīvo attiecīgās bāriņtiesas darbības teritorijā;
- sagatavo dokumentu projektus.

7.5.4. Grašu bērnu ciemats

Cesvaines novada ciemā „Graši” atrodas Grašu bērnu ciemats, kas dibināts 1995. gadā. Grašu bērnu ciemats ir privāta iestāde, kas sniedz ilgstošas sociālās aprūpes un rehabilitācijas pakalpojumus bērniem bāreņiem un bez vecāku gādības palikušiem bērniem. 2017. gadā bērnu ciematā uzturējās 24 bērni vecumā no 2 - 17 gadiem. Gadu gaitā tas kļuvis par vienu no pirmajām sociālās aprūpes iestādēm, kas palīdz grūtībās nonākušiem bērniem, kuru skaits diemžēl nemazinās. No 2006. gada iestādē tiek uzņemti arī bērni ar speciālām vajadzībām.

Bērnu ikdiena dzīve ģimenes tipa mājinās būtiski palīdz viņu izaugsmei. Mierīgā vide sekmē arī mācību vielas apguvi. Harmoniskā gaisotne rada drošības un uzticības sajūtu. Jaunieši var apgūt pavārmākslu, gatavojot ēdienus viesu nama vajadzībām, pielietot savas svešvalodu zināšanas, runājot ar viesiem, kā arī aprūpēt fermā esošos dzīvniekus. Mācoties tuvākās apkārtnes skolās, bērniem ir iespēja iegūt jaunus draugus un veidoties par pilnvērtīgiem sabiedrības locekļiem. Vairāki no jauniešiem turpina mācības profesionālajās skolās.

Jau vairākus gadus Saint Nicolas de Port Rotari klubs no Francijas pilsētas Nansī atbalsta nodibinājumu „Fonds Grašu bērnu ciemats”. 2009. gadā fonds saņēma lauksaimniecības tehnikas dāvinājumu fermas darbībai. 2011. gadā Rotari klubs atkal piedāvāja atbalstīt kādu projektu bērnu ciemata vajadzībām. Tika nolemts lūgt atbalstu mikroautobusa iegādei. Pateicoties sadarbībai ar Nirnbergas Rotari klubu no Vācijas un Gulbenes Rotari klubu, pavasarī Grašu bērnu ciemats saņēma astoņvietīgu autobusu, kurš kalpos bērnu vešanai uz skolu un ekskursijās, kā arī citām iestādes vajadzībām.

7.5.5. Dzimtsarakstu nodaļa

Dzimtsarakstu nodaļa pastāv kopš 1994. gada 1. janvāra, nodaļas vadītāja Ieva Lase, vadītāja pienākumu izpildītāja - Sarmīte Melle. Dzimtsarakstu nodaļas darbību vada un kontrolē Latvijas Republikas Tieslietu ministrijas Dzimtsarakstu departaments. Atskaites par nodaļā veikto tiek sūtītas Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes Madonas nodaļai, Slimību profilakses un kontroles centram un Tieslietu ministrijas Dzimtsarakstu departamentam. Informāciju par darbu nodaļā vadītājs sniedz domes priekšsēdētājam, ar domes laikraksta „Cesvaines Ziņas” starpniecību informāciju saņem arī pašvaldības iedzīvotāji. Pēdējos piecos gados:

- dzimtsarakstu nodaļā reģistrēto bērnu skaits – 2011. - 13, 2012. - 14, 2013. – 13, 2014. - 16, 2015. – 15, 2016. - 12 bērni;
- reģistrētas laulības - 2011. - 9, 2012. - 10, 2013. - 7, 2014. - 10, 2015. - 9, 2016. - 15;
- sastādīti Cesvaines baznīcās reģistrēto laulību reģistri - 2011. - 5, 2012. - 5, 2013. - 5, 2014. - 11, 2015. - 6;
- reģistrēti mirušie - 2010. - 35, 2011. - 25, 2012. - 26, 2013. - 21, 2014. - 31, 2015. - 24, 2016. - 23.

Pateicoties sadarbībai projekta ietvaros ar SIA „West Solutions”, arī 2016. gadā jaundzimušo vecāki saņēma jauku pašvaldības dāvanu – grāmatu „Mūsu bērns” – enciklopēdiju, kas atvieglos mazuļa audzināšanā, kopšanā, sniegs padomus un ieteikumus. Noformējumam iegādāti ziedi un sveces katrām kāzām vidēji par 20 euro, kopīgā summa gadā apmēram EUR 200, par reģistrētajiem civilstāvokļa aktiem pēdējos gados ir iekasēta valsts nodeva vidēji EUR 200 gadā.

Cesvaines novada dzimtsarakstu nodaļā laulību noslēgšana notiek Cesvaines kultūras nama telpās Pils ielā 8, izmantota tiek arī lielā domes zāle, kura jāiekārto pasākuma vajadzībām, bet labiekārtota tieši svinīgajiem dzimtsarakstu nodaļas pasākumiem ir mazā zāle. Laulību ceremonijas var norisināties arī citās piemērotās vietās – vairākas laulības tika noslēgtas Cesvaines pilī. Laulību ceremonijām tiek nodrošināts muzikālais pavadījums, ir radoša sadarbība ar SIA „Divi torņi” darbiniecēm, lai svinībās klātesošie gūtu estētisku baudījumu par telpu noformējumu, ziedu daudzveidību. Labiekārtošanas nodaļas darbinieki dara visu, lai viesi apstātos pie puķu dobēm, sakoptajā parkā apmeklētu Mīlas taku, tiltus. Dzimtsarakstu nodaļā iesakām kāzu viesiem pēc ceremonijas viesoties Cesvaines pilī, kur tos sagaidīs pašvaldības aģentūras „Cesvaines tūrisma centrs” izdomas bagātie darbinieki.

7.5. Sporta infrastruktūra

Cesvaines novadā vietējās nozīmes sporta bāzes ietver Cesvaines pilsētas sporta halli, Cesvaines internātpamatiskolas sporta zāli un brīvdabas sporta laukumus. Cesvaines novadā nav kvalitatīvu apstākļu sporta darbam un aktivitāšu organizēšanai. Kaut gan pilsētas sporta halle pielāgotas skolu sporta stundu vajadzībām, tomēr lieluma, aprīkojuma un kvalitātes ziņā neatbilst mūsdienu prasībām. Arī brīvdabas sporta laukumi/stadioni ir nepilnīgi iekārtoti, un to sakārtošanai ir vajadzīgs papildus finansējums. 2017. gadā tika uzsākta sporta zāles būvniecība pie Cesvaines vidusskolas.

2010. gadā biedrība „Durvis” ar Eiropas Lauksaimniecības fonda lauku attīstībai (ELFLA) un Cesvaines internātskolas atbalstu īstenoja projektu “Atpūtas un sporta laukuma izveide”. Projekta laikā tika uzstādīta skeitparka rampa, atpūtas soliņi, atkritumu urnas, uzstādītas un pieslēgtas apgaismošanas laternas, atjaunoti basketbola grozi. Atpūtas un sporta laukumu izmanto Cesvaines internātpamatiskolas skolēni, Cesvaines bērni, jaunieši, pieaugušie un Cesvaines viesi. Projekta rezultātā basketbola laukumam tiks uzlikts triecienabsorbējošs segums.

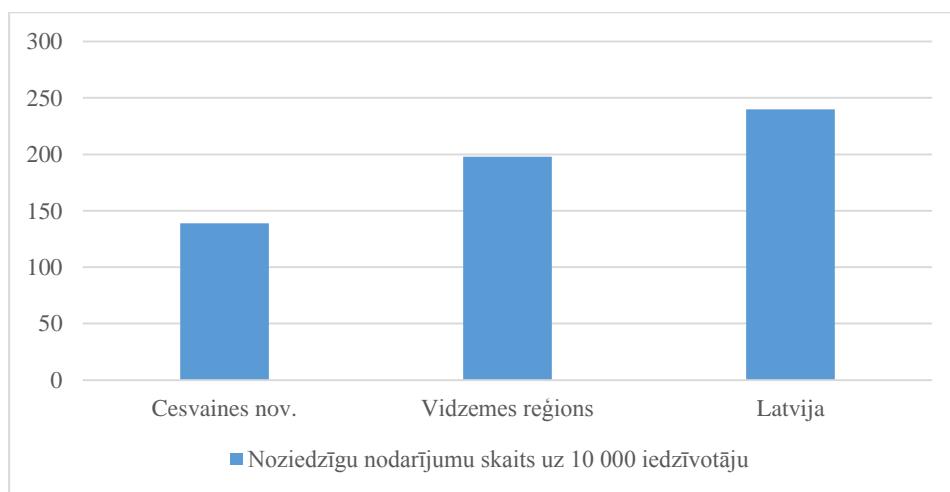
Cesvainē darbojas Cesvaines novada domes novusa komanda, kas ir Latvijas novusa federācijas juridiskais biedrs. 2016. gadā klubā darbojās 7 biedri. Novusu iespējams spēlēt labiekārtotās telpās, kuras iekārtojuši paši kluba biedri. Pastāvīgi, ar labiem rezultātiem tiek startēts dažādās sacensības. Kluba biedri sacensību un turnīru ietvaros ir startējuši dažādās Latvijas pilsētās.

Cesvaines vidusskolā apstiprinātās sporta interešu izglītības programmas:

- Stepa aerobika un strečings;
- Vispārējās sagatavošanas sporta pulciņš;
- Ritmikas pulciņš.

7.6. Drošības uzturēšana

Sabiedrisko kārtību un drošību Cesvaines novada teritorijā nodrošina Valsts policijas Vidzemes reģiona pārvaldes Madonas iecirkņa Kārtības policijas nodaļas inspektori. Salīdzinot vidējos rādītājus Latvijā un Vidzemē, Cesvaines novadā 2015. gadā ir mazāks noziedzīgo nodarījumu skaits.

7.9.attēls. Noziedzīgu nodarījumu skaits uz 10 000 iedzīvotājiem 2015. gadā (Avots: CSP)

Pēc CSP datiem, Cesvaines novadā 2016. gadā reģistrēti 440 noziedzīgie nodarījumi. Veikti noziedzīgi nodarījumi pret īpašumu, satiksmes drošību, vispārējo drošību un sabiedrisko kārtību, pret ģimeni un nepilngadīgajiem, pret personas veselību u.c.

Sabiedriskās kārtības jomā tiek uzsvērta alkohola atkarības mazināšana, rehabilitācijas programmas cilvēkiem ar atkarībām, it īpaši ar alkohola atkarību.

Cesvaines novadā ugunsgrēku dzēšanu un glābšanas darbus veic Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienesta Vidzemes reģiona brigādes Madonas daļa. Ugunsdzēsēju postenis Cesvaines novadā atrodas Kraukļu ciemā. Vislielākais ugunsgrēku skaits pārsvārā tiek reģistrēts pavasarī - vasaras sākumā (aprīlis, maijs, jūnijs), kad sākas kūlas dedzināšana un rudenī, kad sākas apkures sezona. Visizplatītākie ugunsgrēku iemesli ir ugunsdrošības noteikumu pārkāpumi izmantojot atklātu uguni (neuzmanīga apiešanās ar uguni), elektrisko ierīču īssavienojumi, bojājumi apkures ierīcēs un dūmvados, kā arī nepareiza apkures ierīču ekspluatācija.

7.7. Kapsētas, apbedījumu vietas

Cesvaines novadā ir 4 darbojošās cilvēku apbedīšanas kapsētas: Kārzdabas kapi, Stradukalna kapi, Ķinderu kapi un senākā kristīgā apglabāšanas vieta Cesvainē ir pie Cesvaines evaņģēliski luteriskās baznīcas – Baznīcas kapi. Cesvaines parkā atrodas Brāļu kapi II Pasaules karā kritušajiem padomju karavīriem. Cesvaines novadā ir divas dzīvnieku kapsētas.

Kapu kopšanu, izcērtot krūmus, zāģējot vecos, bojātos kokus, savācot lapas, sakārtojot atkritumu izbēršanas un smilšu un melnzemes ņemšanas vietas, veic Cesvaines novada domes Labiekārtošanas nodaļa.

7.8. Komercpakalpojumi

Komercpakalpojumi Cesvaines novadā lielākoties ir koncentrēti Cesvaines pilsētā, kur iedzīvotājiem ir pieejami vairāki pārtikas veikali, sabiedriskās ēdināšanas pakalpojumi, saimniecības un rūpniecības preču mazumtirdzniecības vietas, friziera un skaistumkopšanas, šūšanas pakalpojumi, bankas pakalpojumi un bankomāti, aptiekas, autoservisi un citi. Novada teritorijā atrodas viena degvielas uzpildes stacija.

8. TEHNISKĀ INFRASTRUKTŪRA

8.1. Ūdensvads, kanalizācija, attīrīšanas iekārtas

Saskaņā ar LR likuma „Par pašvaldībām” 15. panta prasībām, viena no pašvaldības funkcijām ir organizēt iedzīvotājiem komunālos pakalpojumus, tai skaitā ūdensapgādi un kanalizāciju, kā arī noteikūdeņu savākšanu, novadīšanu un attīrīšanu.

Ūdenssaimniecības pakalpojumu sniegšanu, organizēšanu un apsaimniekošanu Cesvaines novadā nodrošina SIA „Cesvaines komunālie pakalpojumi”, kas Latvijas Republikas uzņēmumu reģistrā reģistrēts 2003. gada 2. decembrī. Līdz tam no 1991. gada 4. septembra uzņēmums darbojās kā pašvaldības uzņēmums „Cesvaines pašvaldības Komunālais uzņēmums”. SIA „Cesvaines komunālie pakalpojumi” bez ŪK pakalpojumiem, apsaimnieko arī pašvaldības mājas, kā arī sniedz transporta pakalpojumus uzņēmumiem un privātpersonām.

Ūdensapgādes un kanalizācijas sektorā SIA „Cesvaines komunālie pakalpojumi” Cesvaines pilsētā nodrošina sekojošus pakalpojumus:

- ūdens ieguvi, uzkrāšanu un sagatavošanu lietošanai līdz padevei ūdensvada tīklā;
- ūdens piegādi no padeves vietas ūdensvada tīklā līdz pakalpojuma lietotājam;
- noteikūdeņu savākšanu un novadīšanu līdz noteikūdeņu attīrīšanas iekārtām;
- noteikūdeņu attīrīšanu un novadīšanu virszemes ūdensobjektos.

8.1.1. Ūdensapgāde

Centralizētā ūdensapgādes sistēma darbojas kopš 1956. gada (jaunākie ūdensvada posmi izbūvēti 2005. - 2014. gadā, uz doto brīdi ir rekonstruēti 100 % maģistrālo ūdensvadu). Tīklā spiediena kritumi nav novēroti.

Centralizētā ūdensapgādes pakalpojuma sniegšanas teritorijā 2017. gada sākumā dzīvoja 1382 iedzīvotāji, kam 100 % bija nodrošināta centralizēto ūdensapgādes pakalpojumu pieejamība. Šie iedzīvotāji bija 92,9 % no kopējā pilsētas iedzīvotāju skaita. Centralizētie ūdensapgādes pakalpojumi Cesvaines pilsētā pakalpojumu sniegšanas teritorijā kopumā ir pieejami visām 33 daudzdzīvokļu mājām un 90 (no 128) individuālajām privātmājām, kā arī 28 (no 30) juridiskajām personām.

Cesvaines pilsētas centralizētai ūdensapgādei un dzeramā ūdens ieguvei tiek izmantoti 3 ūdensapgādes urbumi Nr. 1 Augusta Saulieša ielā 5 (P600697), Nr. 2 Augusta Saulieša 5 (P600698), Nr. 3 Rīgas ielā 4 (P600346). Ūdens pirms padeves tīklā tiek attīrīts atdzelžošanas stacijā un padots dzeramā ūdens tīklā ar otrā pacēluma sūkņu staciju. Esošo urbumu dziļums ir 125 - 126 metri. Ķīmiskā aizsargjosla ir 575 ha. Atdzelžošanas stacijas un urbumu teritorija ir nozogota, atsevišķi nozogota ir urbuma Rīgas ielā 4 teritorija. Urbumi ir apgādāti ar filtriem, dziļurbuma sūkņiem, plūsmas mērītājiem, paraugu ņemšanas vietu, noslēgarmatūru, vadības skapi ar sūkņa darbības kontrolieriem, motora mīkstajiem palaidējiem un spiediena devējiem ūdens statiskā un dinamiskā līmeņa mērīšanai. Aku galvas atrodas nelielās apsildāmās aizslēdzamās ēkās, kuras nepieciešamības gadījumā ir noceļamas. Urbumu, aku galvas apsaistes un sūkņu tehniskais stāvoklis ir labs.

2017. gada 30. martā Madonas reģionālā vides pārvalde izsniedza jaunu Ūdens resursu lietošanas atļauju Nr. MA17DU0006.

8.2.tabula
Ūdens resursu ieguve atbilstoši ūdens resursu lietošanas atļaujas nosacījumiem

Ūdens ieguvē avota identifikācijas numurs	Ūdens ieguves avots (urbums)				Atļautais ūdens daudzums (m^3)		Ūdens resursu nosacījumi	
	Nosaukums un atrašanās vieta (adrese)	Geogrāfiskās koordinātās		Ūdens saimnieciskā iecirkņa kods	Teritorijas kods	dienā	gadā	
		Z pl.	A gar.					
P600697 DB7893	AA4 A.Saulieša iela 5, Cesvaine D ₃ dg	56°58'11"	26°18'24"	42283 Sūla no iztekas līdz Ārupītei	0700807	79,5	29000	Vienmērīgi
P600698 DB25684	AA5 A.Saulieša iela 5, Cesvaine D ₃ dg	56°58'12"	26°18'24"	42283 Sūla no iztekas līdz Ārupītei	0700807	48,00	17500	Vienmērīgi
P600346 DB6918	AA1 Rīgas iela 4, Cesvaine D ₃ pl-76	56°58'09"	26°18'20"	42283 Sūla no iztekas līdz Ārupītei	0700807	9,5	3500	Vienmērīgi

8.1.2. Kanalizācija

Centralizētā (dalītā) kanalizācijas sistēma Cesvainē darbojas kopš 20. gadsimta 60-tajiem gadiem. Cesvaines pilsētas kanalizācijas sistēmai nav rūpniecisko pieslēgumu. Atsevišķa kanalizācijas sistēma ar NAI ir AS „Cesvaines Piens” piena pārstrādes rūpnīcāi. Laikposmā no 2005. - 2014. gadam Cesvaines sadzīves notekūdeņu kanalizācijas sistēmā ir rekonstruēti vai par jaunu izbūvēti 71% kanalizācijas tīklu. Aizsargjoslas ap vadu trasēm ir ievērotas. Kopumā sadzīves notekūdeņu kanalizācijas tīkla tehniskais stāvoklis ir labs, nerekonstruētajos posmos – apmierinošs. Tiešu neattīrtu notekūdeņu izplūdes vietu ūdensobjektos Cesvaines teritorijā nav.

Centralizētā kanalizācijas pakalpojuma sniegšanas teritorijā - aglomerācijā 2017.gada sākumā dzīvoja 1279 iedzīvotāji, kas veido 86 % no pilsētas kopējā iedzīvotāju skaita. 2017.gada sākumā centralizētās kanalizācijas pakalpojumu izmantoja 1213 iedzīvotāji jeb 94,8% no aglomerācijas iedzīvotāju skaita. Centralizētie kanalizācijas pakalpojumi ir pieejami kanalizācijas pakalpojuma sniegšanas zonas – aglomerācijas iedzīvotājiem. Pārējie iedzīvotāji notekūdeņu novadīšanai izmanto lokālos risinājumus, t.i., septiņus, krājrezervuārus vai sausās tualetes.

Kanalizācijas sūkņu stacijas ir sešas, Saules ielā, Silaines ielā, pie pansionāta, Brīvības ielā, Veidenbauma ielā un NAI. Sūkņu stacijas pārsūknē savāktos notekūdeņus uz pilsētas pašteces kolektoru tajos rajonos, kur izbūvēt pašteces kolektorus nav iespējams vai tos izbūvēt būtu ekonomiski nepamatoti. NAI sūkņu stacija pārsūknē visus notekūdeņus uz priekšattīršanas iekārtām.

2006. - 2009. gadu periodā realizētajā Cesvaines ūdenssaimniecības attīstības I kārtas projektā tika izbūvēta sekojoša jauna ūdenssaimniecības infrastruktūra:

- 2 jaunas artēziskās akas. Nodotas ekspluatācijā 2008.gadā;
- Dzeramā ūdens atdzelžošanas stacija ($Q_{\text{vid}} = 311 \text{ m}^3/\text{d}$, $Q_{\text{max}} = 373 \text{ m}^3/\text{d}$, $Q_{\text{vid}} = 21.6 \text{ m}^3/\text{h}$) ar 2 tīrā ūdens rezervuāriem (kop. tilpums 350 m^3) un otrā pacēluma sūk u staciju (jauda $136 \text{ m}^3/\text{h}$). Nodota ekspluatācijā 2008. gadā;
- Bioloģiskās notekūdeņu attīrīšanas iekārtas (NAI) ($Q_{\text{vid}} = 350 \text{ m}^3/\text{d}$, $Q_{\text{max}} = 70 \text{ m}^3/\text{h}$). Nodotas ekspluatācijā 2009. gadā;
- Jauns (t.sk., rekonstruēti) ūdensvads, 3,91 km. Nodots ekspluatācijā 2007. - 2009. gadā;
- Jauni kanalizācijas vadi, 2,64 km (t.sk., rekonstruēti pašteces kolektori 1,08 km un izbūvēts jauns spiedvads 0,18 km). Nodoti ekspluatācijā 2007. - 2009. gadā;
- Jauna KSS, 1 gab. Nodota ekspluatācijā 2007. gadā.

2011. - 2014. gadu periodā realizētā projekta “Ūdenssaimniecības pakalpojumu attīstība Cesvainē” gaitā tika izbūvēta un nodota ekspluatācijā sekojoša ūdenssaimniecības infrastruktūra:

- Rekonstruēti ūdensvadi 3,523 km;
- Jauns ūdensvads 1,304 km;
- Rekonstruēti kanalizācijas vadi 0,346 km;
- Jauni kanalizācijas vadi 3,029 km;
- Jauni kanalizācijas spiedvadi 0,873 km;
- Jaunas KSS, 5 gab.

8.1.3. Attīrīšanas iekārtas

Notekūdeņu attīrīšanas iekārtas Cesvaines pilsētā ir bioloģiskās noteikūdeņu attīrīšanas iekārtas, kas nodotas ekspluatācijā 2009. gada beigās. Attīrītie noteikūdeņi 2010. gadā sastādīja $60975,4 \text{ m}^3$, 2011. gada pirmajā pusgadā- $24510,4 \text{ m}^3$, 2016. gadā- 62352 m^3 . Attīrīti tiek visi noteikūdeņi. NAI sastāvā ir lokālā sūknētava ar cieto piemaisījumu drupinātāju un diviem iegremdējamiem sūkņiem, noteikūdeņu ieplūdes kamera, ēka ar administrācijas - laboratorijas telpām, divi paralēli integrēti priekšattīrīšanas bloki, divi paralēli bioloģiskās attīrīšanas bloki, divi dūņu lauki. Bez tam ir uzstādīta arī dūņu atūdeņošanas iekārta – dūņu prese. NAI aprīkotas ar dīzeļgeneratoru procesu nodrošināšanai elektrības padeves pārtraukumu gadījumos.

NAI jauda ir $350 \text{ m}^3/\text{d}$ ($Q_{\text{max}} = 70 \text{ m}^3/\text{h}$), noteikūdeņi tajās tiek attīrīti, izmantojot bioloģiskās attīrīšanas procesu, kas balstīts uz zemas jaudas aktīvo dūņu apstrādi. Iekārtas darbojas automatizēti, izmantojot pārraudzības, vadības un datu ievākšanas sistēmu SCADA. Attīrīto noteikūdeņu kvalitāte pilnībā atbilst visām ES direktīvās un LR normatīvajos aktos noteiktajām prasībām. Iekārtās ir nodrošināta atbilstoša attīrīšanas procesā radušos dūņu apstrāde, uzglabāšana un uzmantošana.

NAI izplūdē ir uzstādīts noteikūdeņu plūsmas mērītājs, līdz ar to arī ir nodrošināta noteikūdeņu uzskaitē un pastāv iespēja aprēķināt reālo noteikūdeņu plūsmu un infiltrācijas un virszemes ūdeņu pieplūdes intensitāti un apjomu kanalizācijas sistēmā.

Notekūdeņu attīrīšanas iekārtas nodrošina augstu attīrīšanas pakāpi un vidē novadāmo noteikūdeņu kvalitāte pilnībā atbilst Latvijas un ES standartu prasībām.

Cesvaines pilsētā ir viens lietus kanalizācijas posms, kas sākas Rīgas un Baznīcas ielu krustojumā no caurtekas un beidzas ar izplūdi virszemē starp Rīgas ielu 5 un Krasta ielu 6, atzars uz šo posmu no caurtekas pie Raiņa ielas 6.

8.2. Satiksmes ceļi un satiksmes drošība, transports

8.2.1. Autoceļu tīkls

Pašreizējais ceļu tīkls ir labi attīstīts un salīdzinoši vienmērīgi sazarots un pietiekams, tomēr ceļu kvalitāte ir neapmierinoša. Nepieciešams veikt detalizētu pašvaldības ceļu un ielu inventarizāciju, lai apzinātu esošo situāciju, nepieciešams sakārtot gājēju un veloceliņu tīklu. Palielinoties saimnieciskajai aktivitātei un iedzīvotāju personīgajā īpašumā esošo automašīnu skaitam, ar katru gadu palielinās kustības intensitāte.

Cesvaines novada pašvaldības autoceļu kopgarums pašvaldības teritorijā: valsts ceļi – 52 km, pašvaldības ceļi – 164 km, t.sk. ar asfaltbetona un citu bitumizēto segumu 4 km, ar šķembu un grants segumu 160 km. Pievadceļu zemnieku sētām garums – 15 km; mežniecību ceļi – 14,8 km; ielu garums apdzīvotās vietās – 23 km, t.sk. ar asfaltbetona un citu bitumizēto segumu 12 km, ar šķembu un grants segumu 11 km. Uz pašvaldības ceļiem ir 13 tilti. Cesvaines novada teritoriju šķērso divi reģionālie un vairāki vietējie valsts autoceļi.

8.3.tabula
Valsts autoceļi Cesvaines novadā
(Avots: VAS "Latvijas valsts ceļi")

Autoceļa Nr.	Nosaukums	Posma adrese km - km	Posma garums (km)	Ceļa kategorija	Ceļa klātnes platums (m)	Ceļa nodalījuma joslas platums (m)
Valsts reģionālie autoceļi						
P37	Plaviņas - Madona - Gubene	52,1 - 60,4	8,3	III	12,0	27,0
P38	Cesvaine - Velēna	0,8 - 10,6	9,8	IV	10,0	22,0
Valsts vietējie autoceļi						
V434	Pērle – Kraukļi	0,0 - 11,5	11,5	V	8,0	19,0
V840	Liede - Cesvaine	19,8 - 27,7	7,8	V	8,0	19,0
V853	Viesiena - Līdere - Kārzdaba	17,2 - 18,8	1,5	V	8,0	19,0
V854	Liezere – Silakurmji - Graši	8,2 - 17,2	9,0	V	8,0	19,0
V856	Bērzaune – Zalgauska – Kusa – Oļi - Cesvaine	23,3 - 28,5	5,2	V	8,0	19,0
V859	Sakums – Graši - Kraukļi	0,0 - 1,3	1,3	V	6,0	19,0
V859	Sakums – Graši – Kraukļi	1,3 - 3,4	2,1	IV	10,0	22,0
V860	Pievedceļš Cesvainei	0,0 - 2,3	2,3	V	8,0	19,0
V863	Cesvaine - Aizkuja	0,0 - 2,4	2,4	V	8,0	19,0

Ceļu uzturēšanai ziemā ir noslēgti līgumi ar SIA "Cesvaines komunālie pakalpojumi", SIA "Amber Gold", z/s "Tirzupi" un z/s "Akmeņkrogs". Ceļu greiderēšanu un ceļmalu appļaušanu veic SIA MTE.

Novada attīstībai nozīmīga ir teritorijā esošo valsts autoceļu rekonstrukcija, paredzot valsts vai ES struktūrfondu piesaisti.

8.2.2. Citas transporta komunikācijas

Galveno pasažieru pārvadājumu apjomu pa dzelzceļu no teritorijas veic maršrutā Rīga - Madona, Madona – Rīga (kursē divreiz nedēļā no un uz Rīgu). Madona ir tuvākā darbojošās stacija Cesvaines novadam. Dzelzceļa loma novada tautsaimniecībā, kā arī sociālajā jomā, ir samazinājusies. Šobrīd dzelzceļu caur Cesvaines novadu izmanto uzņēmējdarbībā.

8.2.3. Sabiedriskais transports

Pasažieru pārvadājumus Cesvaines novadā veic 7 uzņēmumi - SIA "Madonas Ceļu būves", SIA „Norma-A”, AS „Nordeka”, SIA “VTU Valmiera”, AS CATA, SIA “Gulbenes autobuss” un SIA “Jēkabpils autobusu parks”. Kopējais maršruta tīkla garums ir apmierinošs. Ja neizmanto personīgo auto, dzīvojot teritorijās, kurās kursē viens autobuss dienā un retāk, ir grūti saskaņot iedzīvotāju vajadzības ar pakalpojumu iestāžu darba laikiem. Ceļu kvalitāte ir zema, kas paīliza brauciena ilgumu, paaugstina brauciena izmaksas. Ir viensētas, kurām līdz sabiedriskajam transportam jāiet 10 un vairāk kilometru.

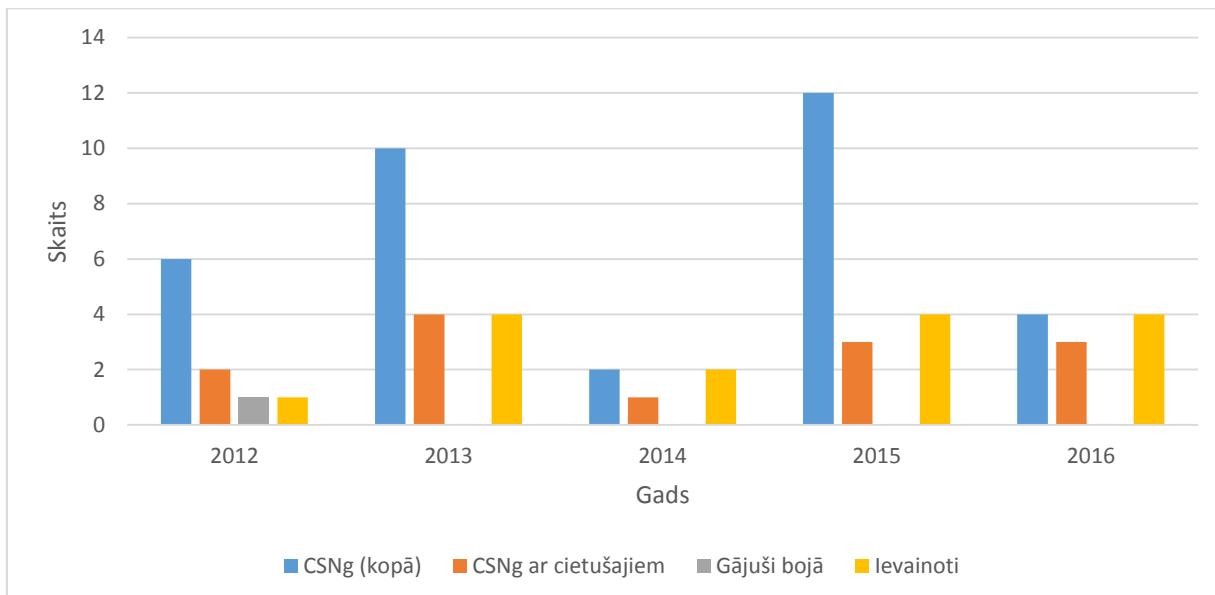
8.2.4. Privātie transportlīdzekļi

Cesvaines novadā uz 2017. gada 1. janvāri reģistrēti 1139 transportlīdzekļi. Salīdzinājumā ar iepriekšējiem diviem gadiem, visu reģistrēto transportlīdzekļu skaits ir samazinājies.

8.4.tabula
Cesvaines novadā reģistrētie transportlīdzekļi
(Avots: CSDD)

	01.01.2013.	01.01.2014.	01.01.2015.	01.01.2016.	01.01.2017.
Vieglie	877	879	939	971	916
Kravas	56	59	63	69	59
Autobusi	3	3	3	2	2
Motocikli un tricikli	75	88	24	29	22
Piekabes un puspiekabes	27	26	96	99	104
Kvadricikli	2	1	1	1	0
Mopēdi	22	27	30	34	36
Kopā	1062	1083	1156	1259	1139

Cesvaines novadā 2016. gadā reģistrēti 4 ceļu satiksmes negadījumi ar 3 cietušajiem. Kopš 2012. gada ceļu satiksmes negadījumā bojā gājis 1 cilvēks (sk. 8.1. att.).

8.1.attēls. Ceļu satiksmes negadījumi un cietušo skaits Cesvaines novadā (Avots: CSDD)

8.3. Elektroenerģijas ražošana un energoapgāde, gāzes apgāde

Energoapgādi nodrošina AS “Latvenergo” Ziemeļaustrumu elektriskie tīkli, resursi ir pietiekami arī jaunu, lielu patērētāju pieslēgšanai. Madonas elektrisko tīklu rajons (ETR) ir viena no sešām VAS Latvenergo filiāles Ziemeļaustrumu elektriskie tīkli (ZAET) struktūrvienībām. Ar elektroenerģiju Cesvaines novadā ir apgādāti visi mājokļi.

Cesvaines novada šķērso AS “Latvenergo” “Augstsprieguma tīkls” 110 kV maģistrālā elektropārvades līnija (EPL). Cesvaines pagasta teritorijā izvietota transformatoru apakšstacija “Cesvaine” (kadastra apz.7027 510 0001).

Elektroenerģijas ražošanu Cesvaines novadā veic HES Kalna Kārklu dzirnavas, uzstādītā jauda 160 kW. Agrākās Kalna ūdensdzirnavas darbojušās līdz 1947. gadam, kad iekārtas izkomplektētas un būves nojauktas. Kalna Kārklu HES atjaunota pēc tādas pašas hidrotehniskas shēmas ar 203 m garu derivācijas kanālu no aizsprosta līdz HES.

Jaunu pieslēgumu ierīkošana ir dārga, arī pāreja no vienfāzes pieslēguma uz trīsfāžu pieslēgumu izmaksas sastāda tūkstošiem eiro. Augstās izmaksas neļauj uzlabot elektroapgādes pakalpojumu kvalitāti, sakārtot dzīves vidi un apstākļus lauku sētā fiziskām personām, bet juridiskām personām kavē uzņēmējdarbības attīstību.

Iedzīvotāji saimnieciskām vajadzībām lieto sašķidrināto gāzi. Centralizēta gāzes apgāde teorētiski iespējama no maģistrālā gāzesvada Rīga – Daugavpils, lai nodrošinātu gāzes apgādi perspektīvajiem rūpnieciskajiem, komunālajiem un individuālajiem patērētājiem. Gāzes apgāde no maģistrālā gāzesvada tiek plānota tālākā Cesvaines novada attīstības perspektīvā.

8.4. Telekomunikācijas un sakari

Telefonsakarus, uzturot stacionāro telekomunikāciju tīklu, nodrošina SIA “Lattelecom”. Mobilos sakarus nodrošina SIA „Latvijas Mobilais Telefons”, SIA „TELE2” un SIA „Bite Latvija”, to sakaru darbības zona pārklāj visu novada teritoriju.

Pašvaldības iestādes un uzņēmumi ir nodrošināti ar interneta sakariem. Visas Cesvaines novada pašvaldības iestādes ir pieslēgtas internetam. Cesvaines novada bibliotēkās ir pieejami bezmaksas interneta pieejas punkti. Interneta pieejamībai ir izšķiroša nozīme informācijas sabiedrības potenciālo iespēju īstenošanā, virtuālai sabiedrības saziņai, pašnodarbinātības attīstībai.

Izvērtējot Cesvaines novada pašvaldības iestāžu datortehnikas un lokālo tīklu stāvokli, ir secināts, ka nepieciešama lokālo tīklu modernizācija un datortehnikas pakāpeniska nomaiņa. Datortehnikas novecošana rada papildus draudus kvalitatīvu pakalpojumu sniegšanai pašvaldībā un tai pakļautajās iestādēs.

Cesvaines novada iedzīvotāji nodrošināti ar visu valsts radio un televīzijas raidījumu uztveršanu.

Kopš 2004. gada VAS “Latvijas pasts” pasta pakalpojumu sniegšanas vietu skaits ir samazinājies līdz minimumam – no novadā esošam 4 nodaļām ir palikusi tikai VAS “Latvijas pasts” Cesvaines pasta nodaļa.

8.5. Atkritumu apsaimniekošana

Sadzīves atkritumu savākšanu un apsaimniekošanu, saskaņā ar noslēgtajiem līgumiem, Cesvaines novadā nodrošina SIA “Pilsētvides Serviss”.

Novada saistošie noteikumi par atkritumu apsaimniekošanu pilsētā nosaka, ka zemes gabala (ēkas) īpašnieka, vadītāja, nomnieka vai lietotāja pienākumos ietilpst noslēgt līgumu par atkritumu savākšanu, uzturēt kārtībā un tīrībā atkritumu tvertņu laukumus un nodrošināt specializētā transportlīdzekļa pieklūšanu atkritumu tvertnēm, kā arī sakopt atkritumu tvertņu laukumus un nodrošināt atkritumu savākšanai nepieciešamo tvertņu skaitu. Šie noteikumi attiecas arī uz daudzdzīvokļu māju dzīvokļu īpašniekiem un īrniekiem.

Atkritumu apsaimniekošanas tarifs ir noteikts iepirkuma līgumā un faktiski izvestais atkritumu daudzums precīzi tiek uzskaitīts paceļot kontainerus. Maksa par faktiski izvesto atkritumu daudzumu no konkrētā laukuma tiek sadalīta uz iedzīvotāju skaitu, kas dzīvo laukumam piesaistītajās mājās. Ar 2017. gada 1. augustu maksa par sadzīves atkritumu apsaimniekošanu sastāda 17,47 EUR/m³, ko veido maksa par atkritumu savākšanu, pārvadāšanu, pārkraušanu, uzglabāšanu, atkritumu apglabāšanas tarifs poligonā un dabas resursu nodoklis.

Visi savāktie atkritumi tiek nogādāti uz atkritumu poligono „Pilsētvides Serviss” poligona „Kaudzītes”, kas darbību sāka 2008. gada 28. februārī un izveidots Malienas reģiona apkalpošanai. Poligons „Kaudzītes” atrodas Litenes pagastā, Gulbenes novadā. Poligona apsaimnieko SIA „Pilsētvides serviss”, SIA „Rūpe” un SIA „ZAAO”.

8.6. Siltuma apgāde

Centralizēti siltumu nodrošina SIA “Cesvaines siltums”. Sabiedrības visas kapitāla daļas pieder Cesvaines novada domei. SIA “Cesvaines siltums” izveidots 1998. gadā. SIA “Cesvaines siltums” atrodas Veidenbauma ielā 18, Cesvainē.

SIA “Cesvaines siltums” galvenais ražošanas līdzeklis ir katlu māja, kuru uzcēla un nodeva ekspluatācijā 1997. gadā. Kā kurināmais tiek izmantots AER kurināmais (malka).

Siltumapgādes tīklu kopgarums ir 3 334 m. 2010. gadā siltumtrase tika rekonstruēta, nomainītas caurtekas. Apkures sistēmai pieslēgtas 4 mājsaimniecības un 295 dzīvokļi ar kopējo apkures platību 14 997 m². Pieslēgti arī 12 uzņēmumi un iestādes ar kopējo apkures platību 10 224 m².

Pašvaldības noteiktais siltumenerģijas tarifs kopš 2008. gada ir EUR 37,51 par MWh bez PVN (PVN likme privātpersonām 12 %, iestādēm 21 %). Tā kā māju apsaimniekošanu Cesvaines pilsētā neviens juridiska iestāde neveic, tad siltumenerģijas patēriņu ēkās regulē vai neregulē paši dzīvokļu īpašnieki vai viņu izvirzīts pārstāvis – energopārvaldnieceks. Tas, vai ēkas ir siltinātas, vai ir novērsti siltuma zudumi ēkā, ir pašu iedzīvotāju rokās.

Prioritārais SIA “Cesvaines siltums” uzdevums attīstībā ir jaunas katlu mājas būvniecība, saglabājot esošo.

9. TERITORIJAS ĪPAŠĀS VĒRTĪBAS

9.1. Dabas vērtības

9.1.1. Īpaši aizsargājamās dabas teritorijas

Cesvaines novada teritorijā neatrodas *Natura 2000* vai līdzīga rakstura īpaši aizsargājamās dabas teritorijas. Dienvidrietumu daļā novada robežai nelielā garumā piekļaujas *Natura 2000* teritorija “Nesaules kalns”.

9.1.2. Dabas pieminekļi

Valsts nozīmes aizsargājamais dabas objekts (Nr. 6469) ir Cesvaines parks ar vairāk kā 33 koku un krūmu sugām. Tā uzrādītā platība ir 33 ha, taču reāli dendroloģiskie stādījumi aizņem 40 ha lielu platību. Parka aizsākumi pēc arhīvu materiāliem ir 17. gadsimta 80tie gadi. Parkam cauri tek Sulaspīķu upe, uz kurās uzbūvēti divi tilti. Parkā atrodas Otrā Pasaules karā kritušo kapi, arheoloģiski ievērojams objekts senlatviešu pilskalns ar barona Vulfa kapenēm, divi lielāki dīķi un mazāku dīķu kaskāde, kā arī stadions un estrāde.

Aizsargājamais dabas objekts – liepu puduris pie Draudzes skolas. No vienas vietas izaugušas sešas, tagad jau ļoti resnas, lielas liepas. Turpat blakus vēl divas vecas liepas, no kurām vienas apkārtmērs ir tuvs dižkoku rādītājiem.

Dižkoki: Grašu parkā 15 ozoli, 2 Kalna Stradu ozoli, Iķu vīksna, Vidusboķu, 2 Lejas Putniņu, Kalna Cērteļu, Gremu, Teļastu ozoli, Grašu dzirnavu ezera, Līciņu ozoli, Palžu priede, Lielušņucenu ozols.

9.1.3. Mikroliegumi un īpaši aizsargājamie biotopi

Kā bioloģiskai daudzveidībai nozīmīga teritorija jāatzīmē Mācītājmuižas grava (pie ceļa Cesvaine – Kusa). Teritorija ir izcila platlapju grava, kuru šķērso Sulaspīķu upīte. Gravā konstatētas divas retas, īpaši aizsargājamas ķērpju sugas: parastais plaukšķērpis (*Lobaria pulmonaria*) un sīkpunktainā artonija (*Arthonia bysacae*). Grava atbilst īpaši aizsargājamā meža biotopa kritērijiem un ES aizsargājamā biotopa kritērijiem, kā arī mikrolieguma izveidošanas kritērijiem.

Pašvaldības teritorijā 25,4 ha platībā atrodas Putnu liegumi, tai skaitā melnā stārkā ligzdas Slēdenēs (13,1 ha).

Cesvaines novada meža zemēs 2005. gadā noteikti vairāki mikroliegumi:

- AS “Latvijas valsts meži” Ziemeļlatgales mežsaimniecības apsaimniekotajos mežos 1,0 ha platībā mikroliegums meža biotopam – skuju koku meža biotops;
- AS “Latvijas valsts meži” Ziemeļlatgales mežsaimniecības apsaimniekotajos mežos 0,7 ha platībā mikroliegums meža biotopam – mistrots slapjš meža biotops;
- Saimniecībā “Greķi” (kadastra nr. 7027 004 0025) 5,3 ha platībā mikroliegums meža biotopam – platlapju meža biotops.

Pēc Daugavas baseina apgabala apsaimniekošanas plāna “Virszemes ūdens objekts “Aiviekste” apkopotās informācijas, VŪO “Aiviekste” baseinā sastopamas 15 augu, 1 zivju, 8 abinieku sugas, kas iekļautas ES Bioto pu Direktīvas 92/43/EEC 2., 4. un 5. pielikumā un 56 augu, 1 zivju un 4 abinieku sugas, kas ir Latvijā īpaši aizsargājamas vai ierobežoti izmantojamas (LR MK 14.11. 2000. noteikumi Nr. 396). Bez tam tajās konstatētas 93 ES Putnu direktīvas 79/409/EEC un 73 Latvijā īpaši aizsargājamas vai ierobežoti izmantojamas putnu sugas (LR MK 14.11.2000. noteikumi Nr. 396). Ievērojot, ka LVA datu bāzes “Aizsargājamo augu atradnes” atradnes nav kartētas, precīzi nevar noteikt teritorijā reģistrēto atradņu un sugu skaitu.

9.1.4. Vidējas nozīmes objekti

Meža valsts reģistrā kā vietējās nozīmes dabas parks saglabāts Lazdu kalns (355. kv. 1 nogabals) 5,6 ha platībā, piešķirot nosaukumu “Vietējās nozīmes dabas parks – Lazdu kalns”. Tas atrodas bijušās v.s.l. “Cesvaine” teritorijā. Nogabals ir platlapju grava meža pudurī pie Cesvaines pilsētas robežas. Tam piemīt potenciāli augsta ekoloģiskā vērtība, kā arī būtiska ainaviskā aktivitāte.

9.2. Kultūras pieminekļi

Pēc Valsts kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcijas sniegtās informācijas, Cesvaines novada teritorijā atrodas vairāki valsts un vietējas nozīmes kultūras pieminekļi (sk. 9.1. tab.).

9.1.tabula
Kultūras pieminekļi Cesvaines novadā
(Avots: VKPAI)

Nr.	Grupa/tips	Objekta nosaukums	Atrašanās vieta
Valsts nozīmes			
1654	Arheoloģija	Cesvaines pilskalns	Cesvaine
1656	Arheoloģija	Cesvaines viduslaiku pils	Cesvaine
1660	Arheoloģija	Grantskalnu senkapi	Cesvaines pagasts
1661	Arheoloģija	Grūbu skansts - viduslaiku nocietinājums	Cesvaines pagasts
1662	Arheoloģija	Lucu senkapi (Bērzkalniņš)	Cesvaines pagasts
1663	Arheoloģija	Kalnaspieķu senkapi	Cesvaines pagasts
1668	Arheoloģija	Sauliešu senkapi (Kapu kalniņš)	Cesvaines pagasts
1670	Arheoloģija	Paukšu senkapi	Cesvaines pagasts
1671	Arheoloģija	Jurguču senkapi	Cesvaines pagasts
1673	Arheoloģija	Lejasgalšu senkapi	Cesvaines pagasts
1674	Arheoloģija	Vēršāru senkapi (Krākals)	Cesvaines pagasts
6468	Arhitektūra	Zemnieka dzīvojamā ēka	Cesvaines pagasts
6469	Arhitektūra	Parks	Cesvaine, Pils un Parka iela
6470	Arhitektūra	Cesvaines luterānu baznīca	Cesvaine, Baznīcas iela
6471	Arhitektūra	Pilsdrupas	Cesvaines pagasts
6472	Arhitektūra	Cesvaines pils	Cesvaine, Pils iela 1
6473	Arhitektūra	Stallis	Cesvaine, Pils iela 2
6474	Arhitektūra	Mežkunga māja	Cesvaine, Pils iela 2a
Vietējas nozīmes			
1655	Arheoloģija	Birznieku senkapi (Zviedru kapsēta)	Cesvaines pagasts
1657	Arheoloģija	Dālderu Pulvera pagraba kalniņš	Cesvaines pagasts
1658	Arheoloģija	Dālderu senkapi (Kapu kalniņš)	Cesvaines pagasts
1659	Arheoloģija	Šķilteru senkapi	Cesvaines pagasts
1664	Arheoloģija	Lāgu Baznīcas kalns - kulta vieta	Cesvaines pagasts

1665	Arheoloģija	Lejasgremu senkapi	Cesvaines pagasts
1667	Arheoloģija	Purgaļu senkapi	Cesvaines pagasts
1669	Arheoloģija	Valļu Velna akmens - kulta vieta	Cesvaines pagasts
1672	Arheoloģija	Lauru senkapi	Cesvaines pagasts

Cesvaines vēsturiskā centra teritorijas lielākā vērtība ir **Cesvaines pils**. Valsts nozīmes kultūras piemineklis Cesvaines pils ir celta laika periodā no 1890. līdz 1897. gadam pēc Hansa Grīzenbaha (*Griesenbach*) un Augusta Georga Dinklāga (*Dinklage*) projekta. Cesvaines pils ir vienīgā Baltijas pils, kas ir iekļauta G. Baranovska sastādītajā 19. gadsimta 2. pulses arhitektūras enciklopēdijā. Medību pils ir celta eklektisma stilā ar gotikas, romānikas, renesanses un jūgenstila elementiem. Muiža ir celta no neaptēstiem laukakmeņiem divos stāvos U veida formā ar atklātu pagalmu un galveno ieeju Dienvidu pusē. Muiža ir piederēja Fon Vulfu dzimtai, par ko liecina arī viens no pils zelmeņu rotājumiem - vilks. Pēc nostāstiem šī figūra tika uzstādīta ar asti pret Jaungulbeni, kur dzīvoja Cesvaines barona Vulfa radinieks, ar kuru viņš nesaprātās. Pils nav cietusi, ne 1905. gada revolūcijas laikā, ne abos Pasaules karos. Skola pilī tika izveidota jau 1919. gadā, kad tajā bija ģimnāzijas klase un reālskolas klase. 1920. gadā to pārveidoja par Cesvaines valsts vidusskolu. 2002. gada 5. decembrī Cesvaines pils izdega (*Datu avots: www.zudusilatvija.lv*).

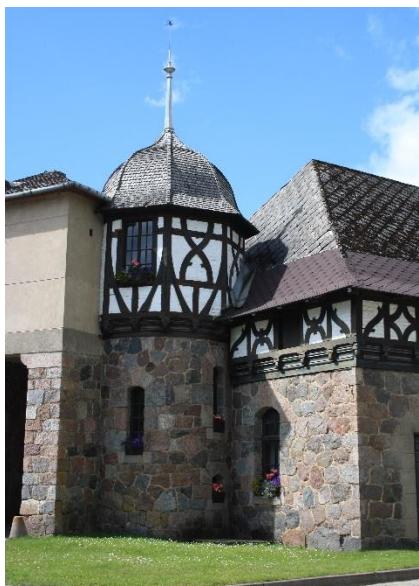

9.1.attēls. Cesvaines pils 2017. gada maijā (Foto: L.Vanaga, 2017)

Cesvaines muižas komplekss veidojies 19. - 20. gadsimta sākumā. Līdzās pilij atradās muižas saimniecība - lielas kūtis, labības šķūņi, dzirnavas, alus brūzis. Te bija arī krogs, doktorāts, aptieka, mežkunga māja, zirgu pasts, arī baznīca, pagastmāja un skola. Arhitekti jauno pili un staļļus veiksmīgi ieklāvuši jau esošajā muižas ēku ansamblī. Dažas ēkas tikušas nojauktas, tādā veidā uzlabojot kopējo ainavu. No senākajām ēkām saglabājušās un vēl šodien apskatāmas trīs klētis, staļļi, mežkunga māja, kavalieru māja, daļa siltumnīcu, alus brūzis un baznīca.

Zirgu staļlus arī projektējuši H. Grīzebahs un A. Dinklāge, tie celti vienā laikā ar pili. Staļļu mākslinieciskais veidols ir pilij atbilstošs, tie celti ar vērienu. Tas izpaužas ēkas apjoma romantiskajā risinājumā – tik grezna staļļu tālaika Latvijas muižu arhitektūrā otra nav. Pirmais stāvs būvēts no šķeltiem laukakmeņiem, otrs – pildrežga (fahverka) konstrukcijā. Fahverka veidotais ornamentālais raksts ir īpaši grezns. Koka statņi veidoti liektās, graciozās formās, ar

mūra stāvu tos saista smagnēja, bagātīgi profilēta dzega un konsoles. Staļļu otrajā stāvā atradusies barība zirgiem, bet no ielas atvirsītajā daļā – manēža ar nojumi pagalma pusē. Ēkā bijusi arī ratnīca, telpa zirgrietām, novietne slimajiem zirgiem, un zirgu puiša istaba. Abi staļļa spārni izvietoti leņķī, veidojot iekšējo pagalmu.

9.2. un 9.3. attēli. **Zirgu staļļi** (Foto: L.Vanaga, 2017)

Pie staļļu ēkas atrodas Kavalieru māja (kavalieri – jātnieki izjādes zirgiem), kas ir tipiska 18. gadsimta celtne un celta pirms staļļiem. Tās fasādi rotā divi portāli un mākslinieciski izveidota dzega.

Klēts atrodas iepretim staļļu ieslīpajam spārnam. Klēts celta 19. gadsimta pirmajā pusē no laukakmeņiem, starp tiem javas pildījumā iespiežot sīkākas granīta šķembas. Logu un durvju aiļu apvijumi, dzegas un starpstāvu josla gala fasādē apmesta un tonēta gaiša. Šāds materiāla virsmas faktūras un tonālā risinājuma kontrasts raksturīgs daudzām Latvijas muižu saimniecības ēkām.

Mežkunga māja (Zaļā māja) ir valsts nozīmes arhitektūras piemineklis. 19. gadsimta beigās celtā ēka veidota no vieglām koka konstrukcijām, stāvu divslīpju jumtu, lielām jumta pārkarēm, rotātiem spāru galiem, vējdēļiem, saišķiem. Otra stāvu grezno pusloka arka, kas pildīta ar t.s. koka mežģīnēm – siluetveida ornamentāliem kokgriezumiem.

9.4. attēls. Mežkunga māja (Zaļā māja) Cesvainē (Foto: L.Vanaga, 2017)

Muižas siltumnīcas - dārzniecības ēkas, žogs un vārti ir vietējās nozīmes arhitektūras pieminekļi. Siltumnīcas būvētas daļēji iegremdētas zemē, to galos atradušās noliktavas inventāram – sarkanu ķieģeļu kvadrātveida ēkas, segtas ar stāvu jumtu un vējrāžiem. Siltumnīcas būvētas 19. gadsimta otrajā pusē un izmantotas vēl 20. gadsimta 70-tajos gados.

Alus brūzi rotā vējrādītāji un dekoratīvie elementi jumta korē. Muižas laikā alus darītavai bijušas savas pudeles ar reljefi iespiestu pils attēlu. Smēde atrodas nedaudz tālāk no pārējām saimniecības ēkām. Tā ir divstāvu celtne no šķelkiem laukakmeņiem. Pagalmā bijusi nojume, kur kalējs veicis savus darbus. Pie muižas piederējis arī zirgu pasts, doktorāts un aptieka, lielas kūtis, krogs, dzirnavas, skola, labības šķūnis un citas saimniecības ēkas.

Cesvaines pils parks veidots kā romantisks ainavu parks. Tajā aug vairākas citzemju koku un krūmu šķirnes. Šeit atrodas pilskalns, kur apglabāts kādreizējais muižas īpašnieks – Ādolfs fon Vulfs, viduslaiku pilsdrupu fragments, Sulas upīte, dīķi, piemiņas zīme 1941. gadā represētajiem ģimnāzijas audzēkņiem un 2. Pasaules kara padomju armijas karavīru kapi. Blakus pils Z fasādei saglabājušies 14. gadsimtā celtās un Livonijas karā nopostītās Rīgas arhibīskapa pils drupu fragmenti.

9.5. attēls. Skats uz Cesvaines pils parku no Tējas namiņa (Foto: L.Vanaga, 2017)

Pilskalns atrodas Sulas upītes kreisajā krastā 250 m uz ziemeļaustrumiem no tagadējās pils. Tas ir izstiepts ziemeļu - dienvidu virzienā, dienvidu galu no pārējā kalna atdala plats grāvis. Pilskalns ir 10 - 20 m augsts, 70 m garš un 25 m plats. No trim pusēm kalns ir stāvs, bet ceturtā saplūst ar pārējo apkārtni. Uz kalnu vedis 2 m plats ceļš rietumu pusē. Savu otro nosaukumu – Baronkalns - pilskalns ieguvis pēc 1904. gada, kad te tika apglabāts muižas īpašnieks Ādolfs fon Vulfs.

Parka teritorijā, atrodas arī divas pilij piederošas ēkas – Tējas namiņš un Sūkņa māja. **Tējas namiņš** ir astoņstūru ēka, kuras barokālās formas jumtiņš ir analogs pils kāpņu torņa jumtam. Šāda veida paviljoni ir bijuši gandrīz katrā muižas parkā.

9.6. attēls. Tējas namiņš (Foto: L.Vanaga, 2017)

Cesvaines luterāņu baznīca celta 1879. gadā pēc Berči projekta un celta gotiskajā stilā. Visi trīs zvani izgatavoti Vācijā. Baznīca atjaunota 1929. gadā un 20. gadsimta 90. gadu sākumā. Baznīcā ir J.Bīnes altārglezna „Kristus pie krusta”. Baznīcas ērģeles atjaunotas 2002. gadā. Cesvaines evaņģēliski luteriskā baznīca lepojas ar diviem faktiem: pirmkārt, tā ir lielākā

lauku baznīca Latvijā un, otrkārt, baznīca piesaista ļoti daudzas tūristu grupas ar savu unikālo piedāvājumu - "Martina ērģeļu stāsts" baznīcas ērgelnieces izpildījumā, kura laikā viesiem ir iespēja ieklausīties varenajās ērģelmūzikas skaņās, uzzināt baznīcas un ērģeļu vēsturi, kā arī pašiem pamēģināt, kā ir skandināt šo iespaidīgo instrumentu.

9.7. attēls. Cesvaines luterāņu baznīcas ērģeles (Foto: www.cesvaine.lv)

Gulbenes virzienā atrodas Kinderu kapi. Šeit atrodas rakstnieka un skolotāja **Augusta Saulieša** (1869 - 1933) **dzimtas kapi** ar 1938. gadā tēlnieka Kārla Jansona darināto kapu pieminekli. Grašos atrodas rakstnieka dzimtās mājas "Saulieši".

9.8. attēls. Kapa piemineklis Augustam Saulietim Kinderu kapos (Foto: R.Putniņa, 2017)

Vietējas nozīmes arheoloģijas piemineklis **Volģu (Valģu) Velna akmens** ir iespaidīgākais dižakmens Cesvaines novadā un viens no pievilcīgākajiem kulta akmeņiem.

Liels pyramidālas formas dižakmens, kura augstums no gravas puses sasniedz 4 m, bet apkārtmērs 12 m. Ar akmeni saistās teika par velnu. Akmens augstākajā šķautnē neliela iedobe, par kuras izceļsmi gan ir tikai minējumi. Gravas lejpusē, austrumu virzienā no kokiem brīvs laukums, kas akmeni vēl vairāk izceļ. Gravas pusē vairāk atsegts, nogāzē.

„Reiz vecos laikos uz šā akmens Velns uzsēdies. Te sēdēdams, viņš sev bikses lāpījis. Ilkss tam bijusi par adatu. Par nelaimi uzreiz gailis iedziedājies. Velns to izdzirdējis, devis kājām ziņu. Sēdot Velns iesēdējis akmenī dobumu kā katlu, bet prom skriedams, tas ar kāju izrāvis strautiņu, kas Velna akmenim garām tek” (Urtāns, 1990).

9.9. attēls. **Volģu (Valģu) Velna akmens** (Foto: www.cesvaine.lv)

Cesvaines novada teritorijas plānojumā noteikti vietējās (pašvaldības) nozīmes kultūrvēsturiskie objekti (2010. gada 9. decembra saistošo noteikumu Nr. 11 redakcijā):

- Grašu muiža ar parku , dat. 1784.;
- Kārzdabas pareizticīgo baznīca, dat. 1875.;
- Mūra tilts pie Bebriem;
- Rakstnieka Augusta Saulieša dzimtās mājas „Saulieši”;
- Rakstnieka Jāņa Ezeriņa dzimtās mājas „Bokulti”;
- Verstes stabs Cesvaines parkā – piemiņas zīme 1941. un 1949. gadā izsūtītajiem skolēniem;
- Piemineklis 1941. un 1949.gadā izsūtītajiem Cesvaines luterānu baznīcas dārzā;
- Piemiņas akmens 1905.gada cīnītājiem Mālpakalnē;
- Stopiņa koka mājas – Augusta Saulieša ielā 6, Rīgas ielā 9 un 15, Baznīcas ielā 3, 7, 11 un 15, Amatnieku ielā 2 un 4 Cesvaines pilsētā un „Kalna Stradi” Cesvaines pagastā.

Grašu pils celta 1784. gadā. pateicoties Francijas pilsonim Aleksandram Kristofam, pils ir atjaunota un tajā ierīkots viesu nams. A. Kristofs Grašos izveidojis arī bērnu ciematu. Dabas piemineklis ir Grašu parks un Grašu ozoli.

9.10. attēls. **Grašu pils** (Foto: R.Putniņa, 2017)

Kārzdabā aplūkojama **Kārzdabas pareizticīgo baznīca**, kura celta 1875. gadā. To projektējis arhitekts R. Pflügs, kurš projektējis arī Rīgas pareizticīgo katedrāli. Padomju varas laikā baznīca savu darbību pārtraukusi.

9.11. attēls. **Kārzdabas pareizticīgo baznīca** (Foto: R.Putniņa, 2017)

Izskatot būvniecības vai citas saimnieciskās darbības pieteikumus, veicot jebkura veida zemes darbus, kas skar vietējās (pašvaldības) nozīmes kultūrvēsturiskos objektus, katrā konkrētā gadījumā Būvvalde ir tiesīga pieprasīt nosacījumu ievērošanu, lai saglabātu šos objektus.

9.3. Ainava

Sakārtota, sakopta dabas un kultūrvēsturiskā ainava ir viena no galvenajām vērtībām sabiedrības ilgtspējīgas attīstības veicināšanai.

Cesvaines novads ietilpst “Vidzemes jostas” izpētes teritorijā. Vidzemes jostas ainavu teritorijas, pakalni, ezeri, meži, veido savdabīgu ainavas panorāmu, kas paver skatam pakalnus, braucot pa līkumotajiem lauku ceļiem. Īpaši ainaviski vērtīgas teritorijas ir ceļa ainavas no autoceļa Cesvaine - Velēna.

Cesvaines lauku ainavā vērojami visi Vidzemes ainavai raksturīgie ainavu elementi. Tā ir teritorija ar dažādu vēstures laika posmu saimnieciskās darbības elementiem - senām alejām, stādījumiem (koku grupām) ap viensētām, laukakmens mūra ēkām, reljefam pakļautiem līkumotiem ceļiem u.c. Dabīgie meži, bērzu birzis, bagātā augu valsts kopībā ar zemes virsmas veidojumiem – kalniem, lejām un ūdeņiem, piešķir dabas ainavai plašā teritorijā savdabīgu, īpatnēju skaistumu.

Īpaši gleznaina ir Sulaspīķu ieleja, upe tek cauri pilsētai un Cesvaines pils parkam. Tās labajā krastā ir Cesvaines pils. Cesvaines pils ar parku veido vēsturisku ansamblī. Īpaši nozīmīga ainava vērojama no ceļa, kas ved uz Cesvaines pilsētu no ceļa Madona - Gulbene, kur pāri koku galotnēm redzama Cesvaines pils torņi, līdz ar to jebkura būvniecība šajā skatu zonā un īpaši ēkas augstums, jumtu arhitektūra un tonis īpaši rūpīgi izvērtējama un veicama ainavas analīze. Ainavas izvērtējums ieteicams arī veicot to ēku rekonstrukciju, kas celtas pēdējos 60 gados un ir ar plakaniem jumtiem. Nepieciešama ēkām veidot slīpos jumtus.

Pilsētas zaļās zonas kopplatība ir 42 ha. Atsevišķās vietās vērojama ainavas degradācija, kur neapsaimniekošanas rezultātā notiek pļavu, tīrumu apaugšana ar krūmiem, samazinās augu sugu sastāvs. Teritorijā atsevišķās vietās aug latvāņi.

10. TERITORIJAS SLODZES UN RISKI

10.1. Dabas riski

Ievērojamu Cesvaines novada teritorijas daļu aizņem meži un purvi, kas ir ugunsbīstamas teritorijas. Bijušā Madonas rajona teritorijas plānojumā par ugurs apdraudētām teritorijām noteikti 5,6 ha erozijas meži Cesvaines mežniecībā un 49,1 ha ārpus pilsētas meži Cesvaines virsmežniecībā.

Riska teritorijas raksturo palielināta avārijas vai nevēlamā procesa varbūtība vai atkārtošanās biežums, seku apjoms un zaudējumi, ko izsaka kategorijas: cilvēku veselības vai dzīvības apdraudējums, materiālie zaudējumi, kaitējums vai nevēlamas pārmaiņas vidē.

Mūsdienī ņēologisko procesu izpausmes Cesvaines novada teritorijā ir nelielas un maz var ietekmēt saimniecisko darbību. No mūsdienī ņēologiskajiem procesiem pašvaldībā sastop pārpurvošanos un upju ņēologisko darbību.

Pārpurvošanās procesi vērojami reljefa pazeminājumos, kur zemes virspusē atsedzas ūdeni vāji caurlaidīgi nogulumi. Šajos iecirkņos ūdens notece ir apgrūtināta vai nenotiek vispār. Tāpat ir apgrūtināta ūdens infiltrācija. Procesa iedarbībai ir pakļautas starppauguru ieplokas. Jāatzīmē, ka pārpurvošanās procesi noris ļoti lēni – aptuvenais kūdras uzkrāšanās ātrums purvos ir 1 mm/gadā. Dažviet neapdomīgi veiktu celtniecības darbu rezultātā, kuras laikā ir traucēta notece, veidojas pārmitri apstākļi un sākas minerālgrunts pārpurvošanās.

Procesi, kas saistīti ar upju ņēologisko darbību, norisinās upju ieļejas. To darbība, galvenokārt, izpaužas krastu noārdīšanā, visai ievērojami mainot upes šķērsprofilu, kā arī gravu veidošanās procesos. Erozija saistīta arī ar gultnes izskalošanu. Izskalotais materiāls akumulējas upes ieļejā lejpus pa straumi. Gultnes erozijas rezultātā izlīdzinās upes garenprofils. Sānu erozijas procesi raksturīgi vietās, kur to gultne nav mākslīgi iztaisnota. Erozijas procesi pastiprinās palu laikā un lietavu periodā, paaugstinoties ūdens līmenim upē un palielinoties straumes ātrumam. Ūdens plūsmu rezultātā tiek izskaloti krasti upes līkumos. Dažviet sānu erozijas rezultātā veidojušās nelielas vecupes. Pavasarū palos daudzviet upju pārpurvotās palienes pārplūst. Atšķirībā no palieniem, uzplūdieni ir neregulāri, parasti tos izraisa intensīvs lietus. Saimniecisko darbību nav ieteicams izvērst upju palienēs, pirmajā virspalu terasē un upju gultnes līkumojošajos (meandrējošajos) posmos.

Kopumā pašvaldības inženierģeoloģiskos apstākļus var raksturot kā labvēlīgus jebkura veida saimnieciskai darbībai. It īpaši tas attiecas uz iecirkņiem, kur zemes virspusē atsedzas ledāja nogulumi (morēna). Savukārt, nelabvēlīgi apstākļi būvniecībai ir teritorijas, kur vērojami pārpurvošanās procesi.

10.2. Antropogēnās slodzes uz vidi

Apdraudējumu videi var radīt cilvēka darbība - lauksaimniecība, mežsaimniecība, makšķerēšana, medības. Tie ir traucējumi ligzdojošajiem un caurceļojošajiem putniem, biotopu zudums un degradācija, ko izraisa neapsaimniekoto pļavu aizaugšana un meliorācijas sistēmu atjaunošana. Turpmāk šo vietu var ietekmēt lauksaimniecībā izmantojamo zemju apstrādes intensificēšana. Augstais ūdens līmenis ezeros un dīķos, to neapsaimniekošana samazina

teritorijas kā ūdensputnu dzīvesvietas nozīmi. Mežsaimniecība var izraisīt traucējumu jutīgajām ligzdojošo putnu sugām un bioloģiski vērtīgo meža biotopu platību samazināšanos.

Vide tiek ietekmēta veicot derīgo izrakteņu ieguvi karjeros:

- tiek atmežotas platības, lai atbrīvotu ieguves vietas;
- tā kā derīgo izrakteņu iegūšana notiek zem gruntsūdens līmeņa, tiek veikta karjera ūdens atsūknēšana, pazeminot ūdens līmeni izstrādājamā slānī un līdz ar to arī augstāk iegulošajos pazemes ūdeņu horizontos;
- novadot ūdeņus no karjeriem, rodas hidroloģiskas un hidroķīmiskas izmaiņas ūdenstecēs, kur nonāk šie karjera ūdeņi, jo atsūknēšana notiek lielos apjomos.

Galvenie piesārņotāji ir AS “Cesvaines piens”, māju apkure, transporta līdzekļi. Piesārņojuma avots var būt arī noteikūdeņu attīrišanas iekārtas, kas var piesārņot gaisu ar kaitīgām vielām nepareizas ekspluatācijas rezultātā.

Kaitējumu videi rada arī trokšņi un vibrācijas (AS “Cesvaines piens”, autotransports). Erodēti un erozijai pakļauti ir 14 % aramzemes. Pie potenciāli piesārņotām vietām pieskaitāmi arī esošie rūpnieciskie objekti, degvielas uzpildes stacija, lielākās fermas, dzelzceļa līnijas tuvumā - bīstamo kravas pārvadājumi u.c.

10.3. Tehnogēnie riski

Pazemes ūdeņu piesārņojuma risks ir ūdensapgādes urbamu vietās, kuru izmantošana ir pārtraukta, bet kuri nav tamponēti. Caur urbamu atverēm piesārñojošās vielas var nokļūt tieši ūdens horizontā. Paaugstinātas bīstamības objekts ir AS “Cesvaines piens” (saldēšanas iekārtas), degvielas uzpildes stacija, kā arī brīvās neizmantotās zemes.

10.1.tabula
Riska teritorijas un objekti

Ārējo situāciju cēloņi	Riska teritorijas un objekti
Satiskmes negadījumi	Autoceļi un dzelzceļi;
Uguns un sprādzienbīstamības teritorijas	Meži un purvi: <ul style="list-style-type: none"> • purvi; • meži ārpus Cesvaines pilsētas; • neapstrādātas LIZ; • saldēšanas iekārtas AS “Cesvaines piens” • DUS SIA “Astarte-Nafta”;
Avārijas enerģētikas, ražošanas un komunālās saimniecības objektos	Ūdensvadi; Noteikūdeņu attīrišanas iekārtas; Saldēšanas iekārtas AS “Cesvaines piens”;
Dabas katastrofas	Plūdu apdraudētās teritorijas; Bebru postījumu rezultātā applūstošās teritorijas; Kraukļu HES; Stipras vētras apdraudētās teritorijas (veci, bojāti koki parkos un autoceļu malās);
Ēku un būvju sagrūšana	Neizmantotās ēkas un būves;
Cilvēku masu pulcēšanās vietas	Izglītības un kultūras iestādes;
Drošības noteikumu neievērošana uz ūdens	Ūdensteces un ūdenstilpes

10.4. Civilā aizsardzība teritorijā

Cesvaines novadam civilās aizsardzības plāns nav izstrādāts.

Saskaņā ar Valsts darba inspekcijas apstiprinātiem “Radio iekārtu ekspluatācijas darba drošības noteikumiem” par bīstamu tiek uzskatīta zona, kura atrodas tuvāk par 1/3 no darbu veikšanas augstuma tornī. Ņemot vērā Cesvaines reljefu un iespējamo vēja iedarbību, šīs zonas rādiuss sasniedz 102 m atzīmi. Šajā zonā ap Cesvaines radio un televīzijas torni nav pieļaujama pastāvīga nepiederošu personu atrašanās.

Cesvainē esošajam paaugstinātas bīstamības objektam AS „Cesvaines piens” ar mērķi apzināt ārējos un iekšējos riskus un paredzēt civilās aizsardzības pasākumus, lai novērstu vai samazinātu katastrofu (avāriju) gadījumos izraisīto kaitējumu cilvēkiem, īpašumam un videi, ir izstrādāts civilās aizsardzības plāns.

Cesvaines novadā ugunsgrēku dzēšanu un glābšanas darbus veic Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienesta Vidzemes reģiona brigādes Madonas daļa. Ugunsdzēsēju postenis Cesvaines novadā atrodas Kraukļu ciemā.

10.2.tabula
Informācija par ūdens nemšanas vietām ugunsgrēku likvidēšanas vajadzībām

Nr.p.k.	Adrese	Ūdenskrātuvēs veids	Maršruts	Attālums, km	Cela segums	Piebraukšanas iespējas	Vietas aprīkošana	Tilpums, m ³
1.	Cesvaine, Rīgas iela 14	Slēgta tipa rezervuārs	Internātskola-slēgta tipa rezervuārs	0,04	zālājs	apmierinoši	laba	130
2.	Cesvaine, Silaines iela 11	Slēgta tipa rezervuārs	Bāze-slēgta tipa rezervuārs	1. – 0,05 2. – 0,08	zālājs	laba	laba	2 gab. - 250
3.	Cesvaine, Rīgas iela 8	Slēgta tipa rezervuārs	RTS stacija – slēgta tipa rezervuārs	0,03	asfalts	laba	laba	25
4.	Cesvaine, Rīgas iela 8	Dīķis	RTS stacija - dīķis	0,2	zālājs	apmierinoši	laba	
5.	Cesvaines pag., Kraukļi	Karjers	Kraukļu depo - karjers	2	grants	laba	nav	
6.	Cesvaine, Dārza iela 2	Dīķis	Cesvaines pils – dīķis	0,5	grants	laba	apmierinoša	
7.	Cesvaine, Pils iela 2	Dīķis	Dome – dīķis	0,06	grants	laba	laba	
8.	Cesvaines pag., Mucenieku ezers	Dīķis	Cesvaine – ezers	2	pļava	nav iespējama	nav	
9.	Cesvaines pag., “Ūbāni”	Dīķis	Cesvaine – dīķis	4	grants	nav iespējama	nav	
10.	Cesvaines pag., “Dzenji”	Dīķis	Cesvaine – dīķis	3	grants	ir iespēja piebraukt	apmierinoša	
11.	Cesvaines pag., Cesvaines apbraucamais ceļš	Dīķis	Cesvaine – dīķis	2	grants	laba	laba	
12.	Cesvaines, Brīvības iela	Dīķis	Cesvaine – dīķis	1,5	grants	nav iespējama	nav	
13.	Cesvaines pag., “Kārkli”	Kaulaca ezers	Kārklu skola – ezers	1,2	zemes ceļš	ir iespēja piebraukt	laba	
14.	Cesvaines pag., “Kārzdaba”	Kārzdabas ezers	Kārzdaba - ezers	1	zemes ceļš	nav iespējama	nav	
15.	Cesvaines pag., “Graši”	Dīķis	Grašu muiža - ezers	0,04	zemes ceļš	laba	laba	

11. SAIMNIECISKĀ DARBĪBA UN NODARBINĀTĪBA

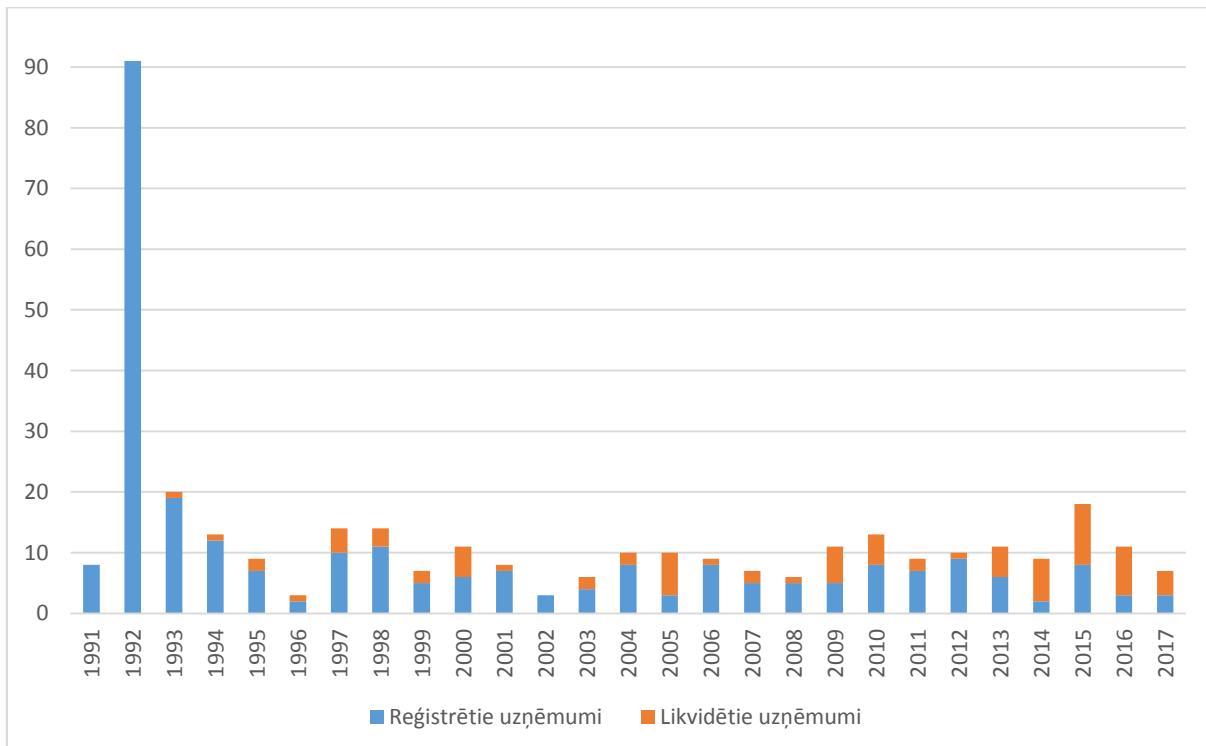
11.1. Uzņēmējdarbības vides kopējs raksturojums

Pēc CSP datiem, Cesvaines novadā 2015. gadā dominē pašnodarbinātās personas (106), komercsabiedrības (46) un zemnieku, zvejnieku saimniecības (41). Dominējošā uzņēmējdarbības forma ir pašnodarbinātās personas. Šis rādītājs var liecināt par iedzīvotāju aktivitāti, vēlēšanos uzlabot savus dzīves apstākļus, kā arī, tas ir veids kā radīt darba vietas.

11.1.tabula
Ekonomiski aktīvās statistikas vienības Cesvaines novadā
(Avots: CSP)

	Skaits 2015. gadā
Pašnodarbinātās personas	106
Zemnieku un zvejnieku saimniecības	41
Individuālie komersanti	7
Komercsabiedrības (tirdzniecības sektors)	46
Fondi, nodibinājumi un biedrības (tirdzniecības sektors)	-
Komercsabiedrības (ārpus tirdzniecības sektora)	-
Fondi, nodibinājumi un biedrības (ārpus tirdzniecības sektora)	7
Valsts budžeta iestādes	-
Pašvaldību budžeta iestādes	3

Pēc SIA „Lursoft” datiem sākot no 1991. gada līdz 2017. gada 24. jūlijam Cesvaines novadā ir reģistrēti 260 uzņēmumi, likvidēts 71 uzņēmums. Pēdējos gados likvidēto uzņēmumu ir vairāk, nekā reģistrēto. Tas skaidrojams ar iedzīvotāju skaita samazināšanos novadā.

11.1.attēls. Reģistrēto un likvidēto uzņēmumu dinamika Cesvaines novadā (Avots: Lursoft, 2017)

Cesvaines novada dominējošās nozares pēc apgrozījuma ir piena pārstrāde un siera ražošana, mazumtirdzniecība, kokapstrāde, būvniecība un apdares darbi, lopkopība, putnkopība.

11.2.tabula
Uzņēmumi ar lielāko apgrozījumu 2016. gadā
(Avots: Lursoft)

Nr. p.k	Uzņēmums	Apgrozījums, EUR	pret 2015	pret 2014
1.	AS Cesvaines Piens	10 396 047,00	4 %	1 %
2.	SIA WOOD4YOU	1 556 808,00	67 %	93 %
3.	SIA OZOLS LG	827 199,00	-3 %	-10 %
4.	SIA SĒLIS	745 050,00	5 %	15 %
5.	Cesvaines pilsētas lauku teritorijas z/s Kalna-Tenči	718 227,00	84 %	2,76 reizes
6.	SIA AISYS	683 228,00	2,33 reizes	17,54 reizes
7.	SIA Baltic Milk	471 685,00	-2 %	-2 %
8.	Cesvaines pilsētas ar lauku teritoriju Krieviņa z/s SVIĶI	297 499,00	-13 %	32 %
9.	Cesvaines pilsētas ar lauku teritoriju Guļbinova z/s Ozoliņlauks	259 685,00	-27 %	-42 %
10.	SIA BRUTUSS	252 463,00	12 %	30 %
11.	SIA SV Kalnameži	232 316,00	15 %	96 %
12.	Cesvaines pilsētas ar lauku teritoriju z/s Akmeņkrogs	217 391,00	-27 %	-1 %
13.	SIA Cesvaines siltums	169 522,00	17 %	37 %
14.	SIA AVK Konstrukcijas	135 479,00	-5 %	-14 %
15.	Cesvaines pilsētas ar lauku teritoriju Krūmiņa z/s Krūmiņi	134 261,00	5 %	-16 %
16.	Cesvaines pagasta z/s Lejas-Balteņi	132 540,00	12 %	-5 %
17.	Cesvaines pilsētas ar lauku teritoriju z/s Voičakas	116 240,00	20 %	-11 %
18.	SIA Centrs Mora	104 945,00	15 %	22 %
19.	SIA Cesvaines komunālie pakalpojumi	93 251,00	-12 %	-12 %
20.	Madonas rajona Cesvaines pilsētas ar lauku teritoriju z/s Jaunspieķi	75 841,00	10 %	62 %

AS „Cesvaines piens” ir lielākais rūpniecības uzņēmums Cesvaines novadā. Jau 19. gadsimta beigās Cesvaines muižā darbojusies sierotava, kas piederējusi ietekmīgajai baronu Vulfu dinastijai. Piensaimnieku kooperatīvā sabiedrība izveidota 1912. gadā. AS “Cesvaines piens” ražotie produkti – siers un sviests – ir pazīstami un cilvēku iecienīti visā Latvijā. 2009. gadā uzņēmums spēra nozīmīgu soli attīstībā, veiksmīgi realizējot iekārtu un cehu modernizācijas projektu ar Eiropas Lauksaimniecības fonda lauku attīstībai (ELFLA) finansējuma atbalstu.

11.2. Lauksaimniecība

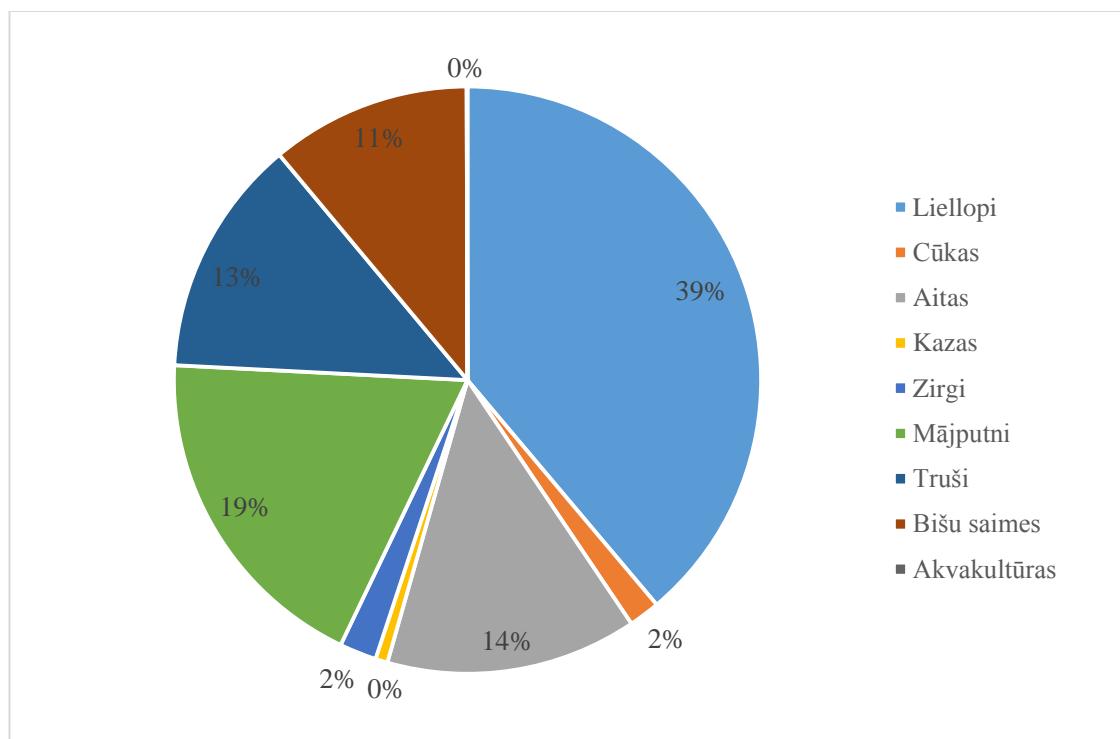
Pašvaldībā uz 2017. gada augustu kopā reģistrētas 79 zemnieku saimniecības. Cesvaines novada lauksaimniecības galvenās ražošanas nozares ir lopkopība un graudkopība.

Pamatojoties uz 2010. gada lauksaimniecības skaitīšanas rezultātiem, Cesvaines novadā lauksaimniecībā izmantojamā zeme sastādīja 6271 ha. Vidēji vienā saimniecībā tika izmantoti 22 ha lauksaimniecībā izmantojamās zemes.

11.3.tabula
LIZ platības Cesvaines novadā 2010. gadā
(Avots: CSP)

LIZ veids	Platība, ha
Aramzeme	2 948
Sējumi	2 695
Zemenes, dekoratīvās kultūras un dēstu audzētavas	1
Siltumnīcas	1
Papuves	252
Ilggadīgie stādījumi	27
Piemājas dārzīņš	84
Pļavas un ganības	3 211
Izmantotā LIZ vidēji vienā saimniecībā	22
Aramzemes platība vidēji vienā saimniecībā	16
Sējumu platība vidēji vienā saimniecībā	16
Pļavas un ganības vidēji vienā saimniecībā	11

Cesvaines novada saimniecībās lauksaimniecības dzīvnieku vislielāko īpatsvaru 2017. gada 1. jūlijā sastādīja liellopi, mājputni, aitas, truši un bišu saimes (sk. 11.2. att.).

11.2. attēls. Dzīvnieku statistika Cesvaines novadā (Avots: LDC, 01.01.2017.)

Paralēli lielražošanai ievērojamu īpatsvaru teritorijas izmantošanā, bet ne ekonomiskajā struktūrā, ieņem arī piemājas saimniecības (juridiski nereģistrētas), kuras darbojas kā ģimenes uzņēmumi un izmanto zemi lauksaimnieciskajai ražošanai (ganībām, pļavām, tīrumiem). Pašreizējais LIZ ekstensīvais izmantošanas veids ir iespēja gan ekoloģiski tīrās lauksaimniecības, gan arī dažāda veida netradicionālās lauksaimniecības attīstībai.

11.3. Mežkopība un mežsaimniecība

Viens no meža zemju lielākajiem apsaimniekotājiem ir VAS “Latvijas valsts meži”. Meža izmantošanas pamatā ir meža resursu ieguve un meža ekoloģisko īpašību izmantošana iedzīvotāju atpūtai. Pastāvīgi tiek uzturēti mežu ceļi un meliorācijas būves. Katru gadu tiek plānota meža ceļu izbūve.

Pēc meža zemju kategorijām Cesvaines novada meža zemes iedalās: mežs (mežaudze, iznīkusi audze un izcirtums), purvs (sūnu un zāļu purvs), lauce (lauce un meža dzīvnieku barošanas lauce), pārplūstošs klājums (pārplūstošs klajums un bebru applūdinājums) un meža zeme ar infrastruktūras objektiem (uzņēmumu ceļš, dabiska brauktuve, kvartālstiga, ūdensnoteka, novadgrāvis un ūdens ņemšanas vieta).

11.4.tabula
Zemes sadalījums pa nekustamā īpašuma lietošanas mērķu grupām
(Avots: CSP)

Nekustamā īpašuma lietošanas mērķu grupa	Zemes vienību skaits	Kopplatība, ha	Mežs, ha	Mežs, % no kopplatības
Lauksaimniecības zeme	1455	15630,6	5861,3	37,5
Mežsaimniecības zeme un īpaši aizsargājamās dabas teritorijas, kurās saimnieciskā darbība ir aizliegta ar normatīvo aktu	113	2643,4	2376,6	89,9
Ūdens objektu zeme	10	101,2	2,2	2,2
Derīgo izrakteņu ieguvēs teritorijas	5	19,7	1,2	6,1
Dabas pamatnes un rekreācijas nozīmes zeme	11	52,7	10,2	19,4
Individuālo dzīvojamā māju apbūves zeme	203	66,5	0	0
Daudzdzīvokļu māju apbūves zeme	61	27,5	0	0
Komercdarbības objektu apbūves zeme	17	4,9	0	0
Sabiedriskas nozīmes objektu apbūves zeme	44	50	4,1	8,2
Ražošanas objektu apbūves zeme	37	40,8	0	0
Satiksmes infrastruktūras objektu apbūves zeme	184	357,7	0	0
Inženiertehniskās apgādes tīklu un objektu apbūves zeme	21	18,7	0,9	4,8
Nekustamā īpašuma lietošanas mērķis nav norādīts	0	0	0	0
Kopā:	2161	19013,7	8256,5	43,4

11.4. Tūrisms

Cesvaines novadā ir nepieciešamie priekšnosacījumi tūrisma un specifisku interešu grupu tūrisma attīstībai, jo pašvaldības vēstures, kultūras un dabas resursi izceļas ar ainavisko pievilcību un dabas daudzveidību.

Ar mērķi īstenot tūrisma nozares attīstību novada teritorijā, 2008. gadā ir izveidota un pilī atrodas pašvaldības aģentūra „Cesvaines tūrisma centrs”. Aģentūra 2017. gadā sniegusi šādus publiskos pakalpojumus:

- Pils apmeklētāju un tūristu grupu koordinācija, nodrošināšana ar gida pakalpojumiem;

- Tūrisma pakalpojumu reklāma;
- Ieejas biļešu tirdzniecība Cesvaines pilī (EUR 0,70 skolēniem, studentiem, pensionāriem, EUR 2 pieaugušajiem);
- Pils telpu iznomāšana kāzu pasākumiem;
- Suvenīru un informatīvo materiālu pārdošana.

Nozīmīgākie tūristu piesaistes objekti Cesvaines novadā:

- Cesvaines pils un Cesvaines muižas parks;
- Grašu pils ar parku;
- Volģu (Vaļģu) Velna akmens;
- Kārzdabas pareizticīgo baznīca;
- Mūra loka tilts pār Kujas upi;
- Piemiņas akmens 1905. gada revolūcijas cīnītājiem;
- Ķinderu kapi ar kapa pieminekli Augustam Saulietim;
- Rakstnieka Augusta Saulieša (1869 - 1933) dzimtās mājas;
- Cesvaines pilskalns;
- Verstes stabs;
- Brāļu kapi;
- Cesvaines evaņģēliski luteriskā baznīca;
- Romas katoļu baznīca;
- Amatniecības un mākslas salons "Divi torņi";
- "Mednieku dārgumu krātuve" brīvdienu mājā "Pie sievasmātes";
- Jātnieku sporta klubs "Pakavī";
- Stādaudzētava "Kalna Boķi";
- Lauku saimniecība "Kalna Bulderes";
- Kraukļu pamatskola;
- Cesvaines alus darītava;
- Cesvaines brūzis;
- Silk Secret zīda izstrādājumi.

Balstoties uz „Cesvaines tūrisma centrs” sniegtās informācijas, Cesvaines pili 2016. gadā apmeklējuši 14 656 apmeklētāju. Visvairāk ārvalstu viesu ieradušies no Igaunijas, Vācijas, Lietuvas, Krievijas, Francijas, Lielbritānijas, Nīderlandes un Īrijas. No visiem pils apmeklētājiem 8 % ir bērni, 17 % ir skolēni un studenti, 62 % pieaugušie un 13 % seniori. Pils apmeklējuma skaits, salīdzinājumā ar 2015. gadu nedaudz palielinājies, kas ir ļoti labs rādītājs, ņemot vērā to, ka kopējās tendences valstī liecina par tūrisma pakalpojuma pieprasījuma krišanu.

2010. gadā Cesvainē tika marķēts velomaršruts, izveidots informatīvs stends un atpūtas vieta, kas dod iespēju iepazīt novadu arī ar velosipēdiem. Maršrutā atklājas Cesvainei raksturīgā dabas ainava un daudzas interesantas vietas – Cesvaines pils, muižas komplekss, Cesvaines evaņģēliski luteriskā baznīca, Kārzdabas pareizticīgo baznīca, tūrisma saimniecība, „Jurguci”, „Grašu pils”, „Kalna Boķu” puķu taka u.c.

12. NEVALSTISKĀS ORGANIZĀCIJAS

Biedrībā “Mārtiņroze” darbojas kundzes pensijas vecumā. Organizācija dibināta 1999. gada novembrī. Biedrības mājvieta ir Cesvaines veselības un sociālā centra telpās Augusta Saulieša ielā 12. Vairākas dalībnieces dzied senioru korī “Virši” un dejo dāmu deju grupā “Kamenes”. Biedrības dalībnieces ir realizējušas vairākus projektus (piemēram, veselības uzlabošanā, datortehnikas iegādē un datorprasmju apgūšanā u.c.), kuros bez viņām pašām varējuši piedalīties arī citi cesvainieši. Pensionāres organizējušas un piedalījušās rokdarbu un citās izstādēs. Viņas aktīvi piedalās valsts nevalstisko organizāciju rīkotajos semināros.

Biedrība "Cesvaines pūtēju orķestris" ir brīvprātīga sabiedriskā organizācija, kuras dalībniekus saista vienotas intereses - kolektīva muzicēšana. Orķestris pastāv vairāk nekā četrdesmit piecus gadu, tam pamatā ir Cesvaines vidusskolas skolēnu - muzikantu un diriģenta veiksmīgā sadarbība. Oļģerts Ozols ir orķestra vadītājs kopš tā dibināšanas. Orķestra pirmsākumi meklējami 1969. gadā, kad skolā tika izveidots Cesvaines ģimnāzijas pūtēju orķestris. Notiek regulāri kopmēģinājumi un dažāda veida skaņdarbu apgūšana, pamatsastāvs ir papildinājies ar jauniem dalībniekiem no Cesvaines Mūzikas skolas audzēkņu un pedagogu vidu.

Muzikantu amatieru kolektīvs visos laikos ir spēlējis sabiedriskos pasākumos, zaļumballēs, koncertos, pūtēju orķestru saietos un festivālos, vairākkārt Dziesmu svētkos un starptautiskos pasākumos. Biedrības ilgtermiņa mērķi ir aktivizēt, pilnveidot un dažādot Cesvaines un apkārtējo novadu iedzīvotāju kultūras dzīvi un atpūtas iespējas, piesaistīt jaunus resursus, uzlabot Cesvaines pūtēju orķestra profesionālo līmeni, nodrošināt pūtēju orķestra tradīciju turpināšanu Cesvaines novadā.

Cesvaines kultūras veicināšanas biedrība. Sanākot kopā domubiedru grupai, 1997. gadā tika izveidota nevalstiska organizācija “Izglītības, kultūras un tūrisma informācijas centrs “Cesvaine”“ ar mērķi koordinēt šīs trīs dzīves jomas, lai panāktu vienotību, attīstību un progresu, lai talantīgie cilvēki varētu, izkopjot un tālāk attīstot savas spējas, dot labumu Cesvainei. Savukārt centrs (IKTIC) palīdzētu popularizēt Cesvaines vārdu Latvijā un pasaule, dibinot kontaktus, piesaistot Cesvainei arī starptautiska līmeņa projektus.

IKTIC “Cesvaine” un Cesvaines muzejs ar privātpersonu un domes atbalstu īstenojuši vairākus projektus: novadpētnieku konferences – praktikuma ar darbnīcām sarīkošanu (1997. gada 21., 22. novembrī Cesvainē), novadpētnieku rokasgrāmatas jeb pirmās Latvijas skolu novadpētnieku konferences krājuma “Savam novadam un Latvijai” (1998) izdošanu un dāvināšanu (arī Izglītības un zinātnes ministrijas Valsts jaunatnes iniciatīvu centra atbalsts) katrai Latvijas skolai, projektu “Cesvaines grāmata” (2001), II un III novada dienas Cesvainē (2001, 2003), pils dienas (2003, 2004) un “Cesvaines grāmata II” (2001 – 2006), talkas “Sauliešos” u.c. 2006. gadā likumdošanas izmaiņu dēļ IKTIC “Cesvaine” tika pārdēvēta par Cesvaines kultūras veicināšanas biedrību.

Cesvainē kopš 2009. gada darbojas **Cesvaines Mākslinieku biedrība**. Biedrības mērķis ir popularizēt, aktualizēt, apkopot un vizualizēt Cesvaines novada kultūras, vēstures, mākslas, arhitektūras un dizaina vērtības. Veikt inovāciju iesaistīšanu radošajos procesos un piedāvāt radošās tālākizglītības iespējas Cesvaines pilsētā. 2011. gada janvārī vācu "Vētras un dziņu" laikmeta dzejnieka un dramaturga Jākoba Mihaela Reinholda Lenca 260. dzimšanas dienas

priekšvakarā, Cesvaines pilī notika Cesvaines mākslinieku biedrības organizēta zinātniska konference, kurā tikās literatūras un kultūras pētnieki, vēsturnieki, interesenti. Cesvaine ir pilsēta, kurā 1751. gadā aizsākušās Lenca dzīves gaitas, kas tālāk turpinājās Vācijā, kur tapa pazīstamākie viņa dzejas un dramaturģijas darbi. Konference norisinājās sadarbojoties ar Latvijas Universitātes Literatūras, folkloras un mākslas institūtu, Vidzemes Augstskolu, Gētes institūtu Rīgā un Latvijas Gētes biedrību. Ar Valsts Kultūrkapitāla fonda, Vācijas - Baltijas Augstskolu biroja un Cesvaines novada domes atbalstu īstenotais projekts deva iespēju veidot ciešāku sadarbību starp dažādām pētnieciskajām institūcijām, vienlaikus apliecinot vācbaltiešu kultūras mantojuma aktualitāti mūsdienu Latvijas sabiedrības vēsturiskajā atmiņā.

Biedrības “Durvis” mērķis ir sniegt atbalstu Cesvaines internātskolas trūcīgo, maznodrošināto un sociālās atstumtības riska ģimeņu bērnu vispusīgai izglītošanai, attīstībai un integrācijai sabiedrībā; veicināt skolēnu radošo spēju apzināšanos, attīstību un izpausmi jebkurā jomā; rast iespēju apgūtās zināšanas izmantot praktiskajā dzīvē, nodrošinot tam atbilstošus apstākļus; sekmēt skolēnu gribasspēka, atbildības un pašvērtējuma prasmes veidošanos.

Cesvaines dārznieku un amatnieku biedrības “DAb-a” darbības mērķis ir kultūrvēsturiskā mantojuma atjaunošana un saglabāšana

Biedrības "Izglītībai un kultūrai Cesvainē" darbības mērķis ir veicināt Cesvaines vidusskolas audzēkņu un Cesvaines pilsētas iedzīvotāju izglītības, veselības, sociālās vides, sporta, kultūras un sabiedriskās dzīves pilnveidošanu.

Cesvaines attīstības biedrības mērķis ir veicināt Cesvaines novada attīstību.